

Nr 75

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; given Stockholms slott den 4 mars 1960.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

2) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,

3) lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen,

4) lag om barnpensioner,

5) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn,

6) lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382),

7) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag,

8) lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och

9) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna,

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås betydande förbättringar i folkpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1960.

Alderspensionerna samt invalidpensionernas och sjukbidragens maximibelopp föreslås höjda med 250 kr. om året för en ensam pensionär och 350 kr. för två pensionsberättigade makar. Med 9 indextillägg blir det årliga beloppet för en ensam pensionär 2 750 kr. och för två pensionsberättigade makar 4 350 kr. eller 2 175 kr. för vardera maken. Till sistnämnda belopp höjes också hustrutilläggens maximibelopp. Någon avveckling av de kommunala bostadstilläggen föreslås inte.

Nya regler föreslås beträffande änkepensionerna. Dessa skall i fortsättningen utgå med samma belopp som ålderspensionen till en ensam pensionär, varigenom de höjes med 750 kr. till 2 750 kr. Full änkepension föreslås tillkomma dels en änka, som har barn under 16 år i hemmet, och dels annan änka, som fyllt 50 år vid mannens död och varit gift med honom i minst 5 år. Om en änka utan barn i hemmet var under 50 år vid mannens död, minskas pensionen med en femtondel för varje år som ankans ålder vid mannens död understeg 50 år. Hade hon inte fyllt 36 år vid mannens frånfalle, erhåller hon ingen änkepension. Om en änka inte längre har något barn under 16 år i hemmet, skall vid bedömandet av hennes rätt till full eller reducerad pension anses som om mannen avlidit, då yngsta barnet fyllde 16 år eller då ankan eljest upphörde att ha barn under nämnda ålder i hemmet.

En änka, som får sin pension indragen på grund av omgifte och därefter ånyo blir änka inom 5 år, skall enligt förslaget kunna återinträda i rätten till änkepension efter den förste mannen.

Till kvinnor, som blir änkor efter utgången av juni 1960, utges de nya änkepensionerna utan inkomstprövning, medan inkomstprövning enligt nuvarande regler tillämpas beträffande pensioner till änkor, vilkas män avlidit före den 1 juli 1960. Om mannens dödsfall inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960 eller den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, skall dock alltid utgå — såsom ett garantibelopp utan inkomstprövning — i förra fallet minst $\frac{2}{3}$ och i senare fallet minst $\frac{1}{3}$ av änkepensionen.

De nya änkepensionsreglerna beräknas den 1 juli 1960 bli tillämpliga på omkring 62 000 kvinnor, av vilka 34 000 förut helt saknat rätt till förmåner från folkpensioneringen.

Propositionen innehåller vidare förslag om att barnpensioner å 1 000 kr. om året skall utan inkomstprövning utgå till alla barn under 16 år, som mist sin fader eller moder eller båda föräldrarna. Omkring 14 000 barn, som nu har särskilt barnbidrag, får i stället barnpension, och därutöver beräknas 49 000 barn erhålla sådan pension.

Maximibeloppet för återstående särskilda barnbidrag, till antalet omkring 13 500, föreslås höjt till 996 kr. Samma belopp skall enligt förslaget bli maximum för bidragsförskott.

För budgetåret 1960/61 beräknas statens merkostnader på grund av förslagen bli 306 milj. kr., varav 195 milj. kr. för standardhöjningen, 51 milj. kr. för änkepensionsreformen och 60 milj. kr. för barnpensionsreformen. Kommunernas kostnader beräknas öka med 25 milj. kr. för standardhöjningen och 38 milj. kr. för änkepensionsreformen, medan barnpensionsreformen inte medför någon kostnadsökning för kommunerna.

I propositionen föreslås, att riksdagen för budgetåret 1960/61 till Bidrag till folkpensioner m. m. beviljar ett förslagsanslag å 2 406 milj. kr.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas, att 3 § 2 och 4 mom., 4 § 3 mom., 6 § 3 mom., 8, 11 och 12 §§, 14 § 2 mom., 15 och 16 §§, 19 § 1 mom., 33 och 36 §§ samt 38 § 1 och 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

2 mom. *För tid före fyllda sextio-sju år utgår folkpension i form av invalidpension till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig.*

2 mom. Folkpension i form av invalidpension utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig.

Den som — — — — — saknar ledsyn.

4 mom. *Änka, som fyllt femtiofem år, äger, om hon uppnått denna ålder senast under det kalenderår, varunder mannen avlidit, och varit gift med honom minst fem år, rätt till folkpension i form av änkepension, såframt hon ej eljest åtnjuter folkpension. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till änkepension.*

4 mom. *Folkpension i form av änkepension tillkommer*

a) *änka, som har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, därest barnet vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; samt*

Till änka, som fyllt femtiofem år, må, när särskilda skäl föranleda därtill, änkepension utgå, även om hon

b) *annan änka än under a) sägs, som vid mannens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.*

¹ Senaste lydelse av 3 § 4 mom. och 4 § 3 mom. se SFS 1955:394, av 6 § 3 mom., 8 §, 19 § 1 mom. samt 38 § 1 och 2 mom. se SFS 1959:66, av 11 och 12 §§ samt 14 § 2 mom. se SFS 1952:396 samt av 15, 16, 33 och 36 §§ se SFS 1954:134.

(Gällande lydelse)

uppnått denna ålder efter det kalenderår, varunder mannen avlidit, eller varit gift med honom kortare tid än fem år.

(Föreslagen lydelse)

Upphör änka att vara berättigad till änkepension jämlikt första stycket a), skall vid bedömandet av hennes rätt till pension jämlikt första stycket b) anses som om mannen avlidit, då rätten till pension enligt första stycket a) upphörde, samt äktenskapet varat till och med nämnda tidpunkt.

Levde makar vid mannens död åtskilda, må änkepension ej utgå, därest på talan av mannen dömts till hemskillnad mellan dem jämlikt 11 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken eller kvinnan efter det sammanlevnaden med mannen upphörde stadigvarande sammanbott med annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.

Ogift eller fränskild kvinna eller änka, som stadigvarande sammanbodde med ogift eller fränskild man eller änkling vid dennes död och som varit gift med eller har eller har haft barn med honom, likställs i fråga om rätt till änkepension med änka. Den tid, under vilken kvinnan oavbrutet sammanbott med mannen fram till tidpunkten för dennes död, jämställs vid tillämpningen av första stycket b) med tid, varunder äktenskap bestått.

Änkepension skall indragas om den änkepensionsberättigade ingår äktenskap eller stadigvarande sammanbor med man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Har änkepension indragits enligt vad nyss sagts, må pensionen ånyo börja utgå, om äktenskapet upplöses eller samboendet upphör innan det bestått i fem år.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

3 mom. Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 1 360 kronor om året.

3 mom. Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 1 700 kronor om året.

Utgår änkepension jämlikt 3 § 4 mom. första stycket b) och hade den pensionsberättigade ej fyllt femtio år vid mannens död eller vid den tidpunkt, som avses i andra stycket samma moment, minskas pensionen med en femtondel för varje år, varmed antalet år som den pensionsberättigade fyllt vid mannens död eller vid nämnda tidpunkt understiger femtio.

6 §.

3 mom. För varje hel mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutilllägg, ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutilllägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

3 mom. För varje hel mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutilllägg, ävensom för hustru, som uppbär hustrutilllägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

I fall som avses i 4 § 3 mom. andra stycket minskas indextillägg till änkepensionsberättigad i samma mån som änkepensionen i övrigt.

Där pensionspristalet, — — — — — av tre.

8 §.

Tilläggspension, änkepension, hustrutilllägg och kommunalt bostadstilllägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pen-

Tilläggspension, hustrutilllägg och kommunalt bostadstilllägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad

(Gällande lydelse)

sionsberättigad 750 kronor och för annan pensionsberättigad 1 000 kronor samt med ytterligare en tredjedel i vad årsinkomsten må överstiga 1 050 kronor för gift pensionsberättigad och 1 400 kronor för annan pensionsberättigad.

Minskning skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension eller hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, med bortseende från indextillägg ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen eller hustrutillägget och bostadstillägget. Indextillägg till änkepension och hustrutillägg minskas först sedan änkepensionen eller hustrutillägget i övrigt bortfallit.

(Föreslagen lydelse)

750 kronor och för annan pensionsberättigad 1 000 kronor samt med ytterligare en tredjedel i vad årsinkomsten må överstiga 1 050 kronor för gift pensionsberättigad och 1 400 kronor för annan pensionsberättigad.

Minskning skall, där rätt till såväl tilläggspension eller hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, ske först å bostadstillägget och därefter å tilläggspensionen eller hustrutillägget. Indextillägg till hustrutillägg minskas först sedan hustrutillägget i övrigt bortfallit.

Äger änkepensionsberättigad uppbära livränta enligt 20 § lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger hon jämligt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande uppbära motsvarande livränta, vilken bestämmes av eller utbetalas från riks försäkringsanstalten eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, skall livräntan avdragas från änkepensionen i vad förmåner belöpa på samma tid, dock att alltid minst hälften av pensionen skall utgivas. Livräntan skall i vad den sålunda avdragits icke räknas såsom inkomst vid tillämpning av första och andra styckena.

11 §.

Rätt till invalidpension, sjukbidrag, änkepension eller hustrutillägg föreligger icke, sedan rätt till ålderspension inträtt.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Uppgår folkpension ej till helt antal kronor, skall den avrundas till närmaste hela krontal. *Änkepension*, som efter avrundning som nu sagts understiger 60 kronor, skall ej utgå.

Är någon för samma månad berättigad till flera änkepensioner, utgives endast den största av dem eller, om de äro lika stora, pensionen efter den sist avlidne mannen. Föreligger rätt till såväl invalidpension eller sjukbidrag som änkepension, utgives endast en av dessa förmåner.

Uppgår folkpension ej till helt antal kronor, skall den avrundas till närmaste hela krontal.

12 §.

Vid tillämpningen av denna lag må, där särskilda skäl föreligga, gift pensionsberättigad anses såsom ogift så ock ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Gift pensionsberättigad, vilken stadigvarande lever åtskild från sin make, skall, där ej särskilda skäl till annat föranleda, vid tillämpningen av denna lag likställas med ogift pensionsberättigad.

Med gift pensionsberättigad likställes i denna lag pensionsberättigad, som stadigvarande sammanbor med annan, med vilken den pensionsberättigade varit gift eller har eller har haft barn.

14 §.

2 mom. Har för någon som åtnjuter tilläggspension, *änkepension* eller hustrutillägg årsinkomsten ökats till sådant belopp att rätt till sådan förmån ej längre tillkommer honom, indrages förmånen. Sker eljest mera avsevärd ändring i den inkomst, efter vilken förmånen blivit bestämd, må pensionen i enlighet därmed ökas eller minskas.

2 mom. Har för någon som åtnjuter tilläggspension eller hustrutillägg årsinkomsten ökats till sådant belopp att rätt till sådan förmån ej längre tillkommer honom, indrages förmånen. Sker eljest mera avsevärd ändring i den inkomst, efter vilken förmånen blivit bestämd, må pensionen i enlighet därmed ökas eller minskas.

Vad sålunda — — — — — därav påverkas.

Befinnes någon — — — — — alltid indragas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Den som åtnjuter tilläggspension, *änkepension*, hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg är pliktig att, om hans eller hans makes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål meddela detta till pensionsstyrelsen eller pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet åligger honom, om han åtnjuter kommunalt bostadstillägg och mantalsskrives å annan ort än tillförne, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes. Anmälan som nu sagts skall ock göras av den som åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättrats, samt av den som åtnjuter vårdtillägg, om förhållandena så ändrats att rätten till *tillägget* därav påverkas.

I första — — — — — person anmälningsskyldig.

16 §.

För pensionsberättigad som be-
träffande sin eller sin makes inkomst
eller egendom eller ekonomiska för-
hållanden i övrigt åberopat oriktig
uppgift av beskaffenhet att kunna
påverka rätten till pension, ehuru
skäligen kunnat fordras av honom
att uppgiften varit riktig, skall an-
sökning om tilläggspension, *änke-
pension*, hustrutillägg eller kommu-
nalt bostadstillägg avslås och redan
beviljad sådan förmån indragas;
dock att, där ej annat finnes påkal-
lat, viss tid skall bestämmas under

Den som åtnjuter tilläggspension,
hustrutillägg eller kommunalt bo-
stadstillägg är pliktig att, om hans
eller hans makes ekonomiska förhål-
landen väsentligt förbättrats, utan
oskäligt dröjsmål meddela detta till
pensionsstyrelsen eller pensions-
nämndens ordförande i det pensions-
distrikt, där han senast blivit man-
talsskriven. Enahanda skyldighet
åligger honom, om han åtnjuter
kommunalt bostadstillägg och man-
talsskrives å annan ort än tillförne,
så ock om han ingår äktenskap el-
ler om hans äktenskap upplöses ge-
nom makens död eller annorledes.
Anmälan som nu sagts skall ock gö-
ras av den som åtnjuter invalidpen-
sion eller sjukbidrag, om hans ar-
betsförmåga väsentligt förbättrats,
samt av den som åtnjuter *änkepen-
sion* eller vårdtillägg, om förhållan-
dena så ändrats att rätten till *förmå-
nen* därav påverkas.

För pensionsberättigad som be-
träffande sin eller sin makes in-
komst eller egendom eller ekonomis-
ka förhållanden i övrigt åberopat
oriktig uppgift av beskaffenhet att
kunna påverka rätten till pension,
ehuru skäligen kunnat fordras av
honom att uppgiften varit riktig,
skall ansökning om tilläggspension,
hustrutillägg eller kommunalt bo-
stadstillägg avslås och redan bevil-
jad sådan förmån indragas; dock att,
där ej annat finnes påkallat, viss tid
skall bestämmas under vilken rätten

(Gällande lydelse)

vilken rätten därtill skall vara förverkad. I samband med sådant beslut skall ock bestämmas huruvida rätten att erhålla förmånen efter den angivna tidens utgång skall vara beroende av ny ansökning.

Vad nu är sagt skall, där skäl därtill provas föreligga, gälla jämväl för pensionsberättigad, som utan vederlag eller mot uppenbarligen otillräckligt vederlag avhänt sig inkomst eller egendom i sådan myckenhet att avhändelsen avsevärt inverkar vid beräkning av tilläggspension, *änkepension*, hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg, ehuru han bort förutse att avhändelsen skulle föranleda behov av sådan pensionsförmån eller av högre sådan. I fall som nu sagts må ock, i stället för eller jämte påföljd, som i första stycket sägs, vid fastställandet av den pensionsberättigades årsinkomst så anses som om han fortfarande, helt eller delvis, vore i besittning av inkomst eller egendom som han avhänt sig.

Har någon — — — — — stycket stadgats.

Vägrar någon — — — — — denna påföljd.

(Föreslagen lydelse)

därtill skall vara förverkad. I samband med sådant beslut skall ock bestämmas huruvida rätten att erhålla förmånen efter den angivna tidens utgång skall vara beroende av ny ansökning.

Vad nu är sagt skall, där skäl därtill provas föreligga, gälla jämväl för pensionsberättigad, som utan vederlag eller mot uppenbarligen otillräckligt vederlag avhänt sig inkomst eller egendom i sådan myckenhet att avhändelsen avsevärt inverkar vid beräkning av tilläggspension, hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg, ehuru han bort förutse att avhändelsen skulle föranleda behov av sådan pensionsförmån eller av högre sådan. I fall som nu sagts må ock, i stället för eller jämte påföljd, som i första stycket sägs, vid fastställandet av den pensionsberättigades årsinkomst så anses som om han fortfarande, helt eller delvis, vore i besittning av inkomst eller egendom som han avhänt sig.

19 §.

1 mom. Såsom bidrag — — — — — svensk medborgare.

Pensionsavgift skall icke erläggas av den, som för december månad året näst före taxeringsåret ägt uppbära *folkpension*, eller för den, som avlidit före ingången av året näst före taxeringsåret. Ej heller skall pensionsavgift erläggas av den, för vilken den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten icke uppgår till 1 200 kronor eller, om han är gift och skall taxeras enligt för sådan

Pensionsavgift skall icke erläggas av den, som för december månad året näst före taxeringsåret ägt uppbära *invalidpension* eller *sjukbidrag*, eller för den, som avlidit före ingången av året näst före taxeringsåret. Ej heller skall pensionsavgift erläggas av den, för vilken den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten icke uppgår till 1 200 kronor eller, om han är gift och skall taxeras enligt för så-

(Gällande lydelse)

skattskyldig gällande bestämmelser samt andre maken icke enligt vad förut sagts är fritagen från skyldighet att erlagga pensionsavgift, makarnas till statlig inkomstskatt beräknade taxerade inkomster sammanlagt icke uppgå till minst 1 200 kronor.

(Föreslagen lydelse)

dan skattskyldig gällande bestämmelser samt andre maken icke enligt vad förut sagts är fritagen från skyldighet att erlagga pensionsavgift, makarnas till statlig inkomstskatt beräknade taxerade inkomster sammanlagt icke uppgå till minst 1 200 kronor.

33 §.

Ansökning om — — — — — blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som — — — — — till sökanden.

Vid ansökningen skall fogas prästbevis enligt fastställt formulär eller, där hinder därför möter, annat bevis, som pensionsstyrelsen må finna skäl godtaga. Avser ansökningen invalidpension, sjukbidrag, blindtillägg eller vårdtillägg skall sökanden, där ej särskilda skäl till annat föranleda, undergå läkarundersökning enligt de närmare bestämmelser pensionsstyrelsen meddelar.

Vid ansökningen skall, i den mån pensionsstyrelsen så föreskriver, fogas prästbevis enligt fastställt formulär eller, där hinder därför möter, annat bevis, som pensionsstyrelsen må finna skäl godtaga. Avser ansökningen invalidpension, sjukbidrag, blindtillägg eller vårdtillägg, skall sökanden, där ej särskilda skäl till annat föranleda, undergå läkarundersökning enligt de närmare bestämmelser pensionsstyrelsen meddelar.

Vad angående — — — — — pensionsnämnden påfordras.

36 §.

Finner pensionsstyrelsen — — — — — pensionens utbetalande.

Pensionsnämnds beslut — — — — — eller omvänt.

Om pensionsstyrelsen — — — — — därom utfärdar.

Där i — — — — — förnyad prövning.

Skall i anledning av inträffad förändring med avseende å pensionsberättigads ålder eller civilstånd eller som en följd av att hustrutillägg beviljas folkpension beräknas på annat sätt än före förändringen eller skall på grund av pensionsberättigads mantalsskrivning i annan kommun kommunalt bostadstillägg bortfalla, må pensionsstyrelsen utan ansökning eller föregående prövning av

Skall i anledning av inträffad förändring med avseende å pensionsberättigads ålder eller civilstånd, barns ålder eller vårdnaden om barn eller som en följd av att hustrutillägg beviljas folkpension beräknas på annat sätt än före förändringen eller skall på grund av att pensionsberättigad icke längre är mantalsskriven i kommunen kommunalt bostadstillägg bortfalla, må pensionsstyrelsen utan

(Gällande lydelse)

pensionsnämnd verkställa erforderlig jämkning av pensionen. Pensionsstyrelsen må ock, där med avseende å pensionsberättigad eller hans make fall föreligger som i 17 § eller 18 § 2 mom. sägs, utan föregående prövning av pensionsnämnd förordna om tillämpning av 12 § samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen.

Där pensionsstyrelsen — — — — — styrelsen bestämmer.
Vad angående — — — — — meddelat beslut.

(Föreslagen lydelse)

ansökning eller föregående prövning av pensionsnämnd verkställa erforderlig jämkning av pensionen. Pensionsstyrelsen må ock, där med avseende å pensionsberättigad eller hans make fall föreligger som i 17 § eller 18 § 2 mom. sägs, utan föregående prövning av pensionsnämnd förordna om tillämpning av 12 § samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen.

38 §.

1 mom. Folkpension utgår från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionen eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats.

1 mom. Folkpension utgår från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionen eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats. *Änkepension efter man, som vid sitt frånfälle åtnjöt ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag, utgår tidigast från och med månaden näst efter den, varunder dödsfallet inträffade.*

Lag samma — — — — — av pension.

Folkpension utbetalas — — — — — december månad.

2 mom. Vid utbetalning av invalidpension, sjukbidrag, *änkepension*, *hustrutillägg* eller kommunalt bostadstillägg till sådan förmån med belopp, avseende längre tid än en

2 mom. Vid utbetalning av invalidpension eller sjukbidrag eller kommunalt bostadstillägg till sådan förmån med belopp, avseende längre tid än en månad, till den som är berät-

(Gällande lydelse)

månad, till den som är berättigad till sjukhjälp från allmän sjukkasse i form av sjukpenning eller hempenning jämte i förekommande fall barntillägg därå skall, såvida ej annat följer av vad nedan sägs, från pensionen för den tid sjukhjälpen avser avdragas sjukhjälsbeloppet till den del det överstiger nittio kronor. När fråga är om hempenning, skall avdrag ske som om sjukpenning utgått. Avdraget belopp skall utbetalas till sjukkassan.

Vad i — — — — — pensionen ökat.

(Föreslagen lydelse)

tigad till sjukhjälp från allmän sjukkasse i form av sjukpenning eller hempenning jämte i förekommande fall barntillägg därå skall, såvida ej annat följer av vad nedan sägs, från pensionen för den tid sjukhjälpen avser avdragas sjukhjälsbeloppet till den del det överstiger nittio kronor. När fråga är om hempenning, skall avdrag ske som om sjukpenning utgått. Avdraget belopp skall utbetalas till sjukkassan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960, dock att 19 § 1 mom. äldre lydelsen fortfarande skall gälla i fråga om pensionsavgifter, som påföras för år 1960 eller tidigare år, och att 38 § 2 mom. äldre lydelsen skall äga tillämpning å avdrag för sjukhjälp avseende tid före den 1 juli 1960.

Genom denna lag upphäves lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn. Äldre bestämmelser skola alltså gälla i fråga om bidrag enligt sistnämnda lag till änklings, som åtnjuter sådant bidrag för juni månad 1960. Bidraget beräknas därvid med tillämpning av de vid utgången av nämnda månad gällande grunderna; dock skall bortses från indextillägg, i den mån det ej utgår för sagda månad.

Vid tillämpningen av de nya bestämmelserna skall följande iakttagas.

1. Pensionsberättigad, som vid ikraftträdandet med tillämpning av

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

12 § äldre lydelsen åtnjuter folkpensionsförmån såsom gift, må, såframt förutsättningarna därför enligt nämnda lagrum alltjämt föreligga, likställas med gift pensionsberättigad även om 12 § nya lydelsen icke är tillämplig. Har kvinna i sådant fall ansetts såsom gift fram till tidpunkten för mannens död, äger hon samma rätt till änkepension som änka, varvid äktenskapstid beräknas med tillämpning av 3 § 4 mom. fjärde stycket.

2. Har kvinna sammanlevt med man, som avlidit före ikraftträdandet, och vid tiden för dödsfallet jämlikt 12 § äldre lydelsen ansetts såsom gift med honom, äger hon, även om förutsättningarna för pensionsrätt enligt 3 § 4 mom. fjärde stycket nya lydelsen icke äro för handen, rätt till änkepension enligt vad i punkt 1 ovan sägs.

3. Då fråga är om änkepension efter man, som avlidit före ikraftträdandet, skall 3 § 4 mom. andra stycket nya lydelsen tillämpas endast om de i sagda moment första stycket a) angivna förutsättningarna voro uppfyllda för juli månad 1960. Utgår änkepension för juni månad 1960 jämlikt 3 § 4 mom. andra stycket äldre lydelsen, ehuru den pensionsberättigade icke varit gift med den avlidne minst fem år, skall vid tillämpningen av 3 § 4 mom. första stycket b) anses som om äktenskap bestått under så lång tid.

4. Änkepension efter man, som avlidit före ikraftträdandet, minskas enligt bestämmelserna i 8 § äldre lydelsen. Minskning skall dock därvid

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

i första hand göras å kommunalt bostadstillägg. Änkepensionen skall, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, utgå med minst en tredjedel och, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960, med minst två tredjedelar av det belopp, som utan minskningen skulle hava tillkommit den pensionsberättigade. Änkepension, som efter minskningen understiger en femtondel av full pension, skall ej utgå. I fall som avses i denna punkt skola 14 § 2 mom. och 16 § äldre lydelsen alltjämt gälla.

5. Äger kvinna, som för juni månad 1960 åtnjöt änkepension eller bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn, rätt till änkepension enligt de nya bestämmelserna vid deras ikraftträdande, skall hon erhålla sådan pension utan särskild ansökan. Det åligger pensionsstyrelsen att verkställa därvid erforderlig omräkning.

6. Utan hinder av vad i 38 § 1 mom. stadgas må änkepension, som sökes senast den 31 december 1960, utgå från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, dock tidigast från och med juli månad nämn-
da år.

Förslag

till

L a g**angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264)
om höjning av folkpensioner m. m.**

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 om höjning av folkpensioner m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

280 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för *änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt*

350 kronor för annan pensionsberättigad.

Bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn skall höjas med 280 kronor för år.

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

455 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt

600 kronor för annan pensionsberättigad.

2 §.

Vad i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering, lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen *och lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn* stadgas rörande indextillägg skall i tillämpliga delar

Vad i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering *och* lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen stadgas rörande indextillägg skall i tillämpliga delar gälla med avseende å höjning enligt förevarande

¹ Senaste lydelse av 1 och 2 §§ se SFS 1959:68.

(Gällande lydelse)

gälla med avseende å höjning enligt förevarande lag, dock att i fråga om höjning av tilläggspension skall vid tillämpning av 8 § förstnämnda lag gälla vad som stadgas rörande index-tillägg till *änkepension*.

(Föreslagen lydelse)

lag, dock att i fråga om höjning av tilläggspension skall vid tillämpning av 8 § förstnämnda lag gälla vad som stadgas rörande index-tillägg till *hust-rutillägg*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960, dock att äldre bestämmelser alltjämt skola äga tillämpning i fall, då bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn utgår efter den 30 juni 1960.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

d e l s viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggs pensioner, *änkepensioner*, hustrutillägg och vårdtillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst tre femtedelar av nämnda kostnad,

d e l s o c k viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalsskrivna inom kommunen, dock högst tre femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

Vad i första stycket stadgats om

Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

d e l s viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggs pensioner, hustrutillägg och vårdtillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst tre femtedelar av nämnda kostnad,

d e l s o c k viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalsskrivna inom kommunen, dock högst tre femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

Vad i första stycket stadgats om

¹ Senaste lydelse av 1 och 3 §§ se SFS 1959:67.

(Gällande lydelse)

kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för tilläggspensioner, *änkepensioner*, hustrutillägg och vårdtillägg skall avse även indextillägg till grundpensioner, *änkepensioner* och hustrutillägg.

(Föreslagen lydelse)

kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för tilläggspensioner, hustrutillägg och vårdtillägg skall avse även indextillägg till grundpensioner och hustrutillägg.

3 §.

Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Därvid skall en tolfedel av pensionsberättigad årligen tillkommande tilläggspension, *änkepension*, hustrutillägg och vårdtillägg ävensom indextillägg och kommunalt bostadstillägg anses belöpa på varje månad. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnar Konungen.

Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Därvid skall en tolfedel av pensionsberättigad årligen tillkommande tilläggspension, hustrutillägg och vårdtillägg ävensom indextillägg och kommunalt bostadstillägg anses belöpa på varje månad. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960, dock att äldre bestämmelser alltjämt skola äga tillämpning i fråga om änkepension i anledning av dödsfall före ikraftträdandet.

Förslag
till
L a g
om barnpensioner

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit, skall, om barnet är svensk medborgare och stadigvarande vistas här i riket, av allmänna medel utgå barnpension enligt vad nedan stadgas.

Adoptivbarn likställas i denna lag med den avlidnes eget barn.

Rätt till barnpension föreligger ej för barn, som är adopterat av annan än den avlidne eller dennes make, och ej heller för barn utom äktenskap, därest den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

2 §.

Barnpension utgår till och med den månad, under vilken barnet fyller sexton år.

3 §.

Barnpension utgör för år räknat 1 000 kronor.

4 §.

Äger barn, som är berättigat till barnpension enligt denna lag, jämväl uppbära livränta enligt 21 § lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger barnet jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande uppbära motsvarande livränta, vilken bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsanstalten eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, skall livräntan avdragas från barnpensionen i vad förmånerna belöpa på samma tid, dock att alltid minst en fjärdedel av pensionen skall utgivas.

5 §.

Ansökning om barnpension skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där barnets förmyndare senast blivit mantalskriven.

Finnes ej mantalsskrivningsort som ovan sagts, skall ansökning göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt där barnet stadigvarande vistas.

Ansökning göres av barnets förmyndare. Har barnavårdsman förordnats för barnet, vare ock denne behörig att göra ansökning om barnpension.

6 §.

Vad i 11 § andra stycket, 14 §, 15 § fjärde och femte styckena samt 16—18 §§ lagen om särskilda barnbidrag finnes stadgat om sådant bidrag skall i tillämpliga delar gälla beträffande barnpension enligt denna lag, dock att ansökning om barnpension med tillhörande handlingar skall av pensionsnämndens ordförande utan föregående prövning av pensionsnämnd ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen. Finner pensionsstyrelsen barnet vara berättigat till barnpension, skall styrelsen besluta om pensionens utbetalande.

7 §.

Konungen äger träffa överenskommelse med främmande makt i fråga om tillämpning av denna lag å personer, som icke äro svenska medborgare.

8 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av pensionsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Är barn, som för juni månad 1960 åtnjutit särskilt barnbidrag enligt lagen de 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, berättigat till barnpension enligt denna lag vid lagens ikraftträdande, skall barnet erhålla sådan pension utan särskild ansökning. Det åligger pensionsstyrelsen att därvid omräkna särskilt barnbidrag till barnpension.

Utan hinder av vad som följer av 6 § må barnpension, som sökes senast den 31 december 1960, utgå från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt.

Förslag

till

L a g

**angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till
änkors och invaliders m. fl. barn**

Härigenom förordnas, dels att 1 och 5 §§, 6 § 1 och 3 mom., 7, 8, 12 och 15 §§ samt 16 § 1 mom. lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels ock att lagens rubrik skall lyda som följer.

Lag om särskilda barnbidrag*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Till uppehälle — — — — — särskilt barnbidrag.

Särskilt barnbidrag utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, med 600 kronor för barn och år.

Särskilt barnbidrag utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, med 996 kronor för barn och år.

5 §.

Särskilt barnbidrag utgår, där ej annat följer av vad eljest stadgas i denna lag,

Särskilt barnbidrag utgår icke för barn, som är berättigat till barnpension enligt lagen om barnpensioner.

1. för barn, vars föräldrar avlidit; samt

2. för barn, vars fader eller moder avlidit, såframt vårdnaden om barnet överflyttats till särskilt förordnad förmyndare samt barnet ej stadigvarande bor tillsammans med den efterlevande av föräldrarna.

Har barnet inkomst, som ej härrör från dess eget arbete och som helt eller i mera väsentlig mån kan anses täcka kostnaden för dess uppehälle och uppfostran, skall särskilt

¹ Senaste lydelse av 1 och 5 §§, 6 § 3 mom. ävensom 7 och 8 §§ se SFS 1953:105 samt av 16 § 1 mom. se SFS 1955:401.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

barnbidrag antingen ej utgå eller ock nedsättas efter vad som finnes skäligt. Såsom inkomst skall jämväl räknas underhållsbidrag samt bidragsförskott, vartill barnet må vara berättigat enligt bidragsförskottslagen.

6 §.

1 m o m. Särskilt barnbidrag utgår jämväl, där ej annat följer av vad eljest stadgas i denna lag,

1. för barn, vars fader avlidit;

2. för barn, vars fader åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering;

3. för barn, vars moder åtnjuter sådan folkpension, då föräldrarna ej sammanleva samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet;

4. för barn, vars moder är gift med annan än barnets fader, då styvfadern åtnjuter folkpension samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet; samt

5. för barn utom äktenskap, beträffande vilket faderskapet ej fastställts och som fyllt tre år.

Barnbidrag enligt femte punkten må ej utgå, där i mål angående fastställande av faderskap rätten genom beslut, som må omedelbart verkställas, förpliktat den uppgivne fadern att utgiva underhållsbidrag.

3 m o m. För barn som avses i 1 mom. skall enligt vad nedan sägs särskilt barnbidrag minskas med hänsyn till försörjarens årsinkomst. Såsom försörjare anses i fråga om

1 m o m. Särskilt barnbidrag utgår, där ej annat följer av vad eljest stadgas i denna lag,

1. för barn, vars fader åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering;

2. för barn, vars moder åtnjuter sådan folkpension, då föräldrarna ej sammanleva samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet; samt

3. för barn, vars moder är gift med annan än barnets fader, då styvfadern åtnjuter folkpension samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet.

3 m o m. För barn som avses i 1 mom. skall enligt vad nedan sägs särskilt barnbidrag minskas med hänsyn till försörjarens årsinkomst. Såsom försörjare anses i fråga om

(Gällande lydelse)

barn varom sägs i 1 mom. första stycket 1 och 3—5 barnets moder samt i fall som angives i samma stycke 2 dess fader eller, därest barnet stadigvarande vistas hos modern, denna eller, om barnet ej stadigvarande vistas hos någon av föräldrarna, den av dem som har eller senast haft vårdnaden om barnet.

Om försörjaren åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg eller skulle ägt erhålla sådan förmån, därest ej hans årsinkomst uteslutit honom från rätten därtill, skall vad i lagen om folkpensionering är stadgat rörande minskning av folkpension på grund av den pensionsberättigades årsinkomst gälla även i fråga om minskning av särskilt barnbidrag; dock skall hänsyn tagas till årsinkomsten endast i vad den överstiger belopp, vid vilket den pensionsförmån bortfaller, vartill försörjaren eljest skulle varit berättigad. *Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fråga om bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.*

I annat ————— 4 200 kronor.

Finnas, då ————— varje barn.

Är den, ————— sådant bidrag.

7 §.

För barn, ————— sådant bidrag.

I fråga ————— mellan makarna.

För annat adoptivbarn än i andra stycket avses utgår barnbidrag:

1. Enligt 5 §, då adoptanten avlidit eller vårdnaden om barnet överflyttats till särskilt förordnad förmyndare och barnet ej stadigvarande bor tillsammans med adoptanten;

(Föreslagen lydelse)

barn varom sägs i 1 mom. första stycket 2 eller 3 barnets moder samt i fall som angives i samma stycke 1 dess fader eller, därest barnet stadigvarande vistas hos modern, denna eller, om barnet ej stadigvarande vistas hos någon av föräldrarna, den av dem som har eller senast haft vårdnaden om barnet.

Om försörjaren åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg eller skulle ägt erhålla sådan förmån, därest ej hans årsinkomst uteslutit honom från rätten därtill, skall vad i lagen om folkpensionering är stadgat rörande minskning av folkpension på grund av den pensionsberättigades årsinkomst gälla även i fråga om minskning av särskilt barnbidrag; dock skall hänsyn tagas till årsinkomsten endast i vad den överstiger belopp, vid vilket den pensionsförmån bortfaller, vartill försörjaren eljest skulle varit berättigad.

För annat adoptivbarn än i andra stycket avses utgår barnbidrag:

(Gällande lydelse)

2. enligt 6 §, då adoptanten ävensom, om barnet adopterats av kvinna, då dennas make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering; samt

3. enligt 6 §, om barnet adopterats av kvinna som före eller efter adoptionen ingått äktenskap, då mannen avlidit.

I fall som avses i tredje stycket 2 och 3 skall vid tillämpning av bestämmelserna i 6 § 3 mom. adoptanten anses såsom barnets försörjare.

Där ej — — — — — pensionen söktes.

8 §.

Inkomst som jämlikt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket skall läggas till grund för beräkandet av barnbidrag uppskattas i enlighet med de grunder som i lagen om folkpensionering angivas angående beräkning av den pensionsberättigades årsinkomst; dock skall i fall som avses i 6 § 3 mom. tredje stycket hänsyn icke tagas till försörjarens makes inkomst då makarna ej sammanleva. *Såsom inkomst skall icke räknas bidrag, vartill änka må vara berättigad enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.*

Arsinkomst avrundas — — — — — tiotal kronor.

12 §.

Den vars inkomst jämlikt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket lagts till grund för beräkandet av barnbidrag är pliktig att till pensionsstyrelsen eller pensionsnämnd utan oskäligt dröjsmål anmäla:

1. om han ingår äktenskap eller

(Föreslagen lydelse)

1. då adoptanten ävensom, om barnet adopterats av kvinna, då dennas make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering; samt

2. om barnet adopterats av kvinna som före eller efter adoptionen ingått äktenskap, då mannen avlidit.

I fall som avses i tredje stycket skall vid tillämpning av bestämmelserna i 6 § 3 mom. adoptanten anses såsom barnets försörjare.

Inkomst som jämlikt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket skall läggas till grund för beräkandet av barnbidrag uppskattas i enlighet med de grunder som i lagen om folkpensionering angivas angående beräkning av den pensionsberättigades årsinkomst; dock skall i fall som avses i 6 § 3 mom. tredje stycket hänsyn icke tagas till försörjarens makes inkomst då makarna ej sammanleva.

.

Den vars inkomst jämlikt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket lagts till grund för beräkandet av barnbidrag är pliktig att till pensionsstyrelsen eller pensionsnämnd utan oskäligt dröjsmål anmäla:

1. om han ingår äktenskap eller

(Gällande lydelse)

om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes eller om sammanlevnaden med make upphör eller återupptages;

2. om hans, hans makes eller barnets ekonomiska förhållanden väsentligt förbättras;

3. där barnbidrag utgår enligt 6 § 1 mom. första stycket 3 eller 4, om modern skiljes från vårdnaden om barnet eller, därest barnbidrag utgår utan att modern har vårdnaden, om barnet får stadigvarande bostad annorstädes än tillsammans med modern; *samt*

4. där barnbidrag utgår enligt 6 § 1 mom. första stycket 5, om faderskapet fastställs eller uppgiven fader förpliktas utgiva underhållsbidrag till barnet.

Har barn särskilt förordnad förmyndare, åligger det denne att göra anmälan som nu sagts, om barnets ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats *samt*, där barnbidrag utgår enligt 5 § första stycket 2, om barnet får bostad tillsammans med fader, moder eller adoptant.

Uppbäres barnbidrag — — — — — person anmälningsskyldig.

(Föreslagen lydelse)

om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes eller om sammanlevnaden med make upphör eller återupptages;

2. om hans, hans makes eller barnets ekonomiska förhållanden väsentligt förbättras; *samt*

3. där barnbidrag utgår enligt 6 § 1 mom. första stycket 2 eller 3, om modern skiljes från vårdnaden om barnet eller, därest barnbidrag utgår utan att modern har vårdnaden, om barnet får stadigvarande bostad annorstädes än tillsammans med modern.

Har barn särskilt förordnad förmyndare, åligger det denne att göra anmälan som nu sagts, om barnets ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats.

15 §.

Ansökning om särskilt barnbidrag skall göras:

1. om barnbidrag sökes enligt 5 § av den anledningen att barnets föräldrar, adoptant eller adoptivföräldrar avlidit, hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt där den sist avlidne av föräldrarna eller, om barnet varit adopterat, där

Ansökning om särskilt barnbidrag skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt där den, vars inkomst enligt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket skall ligga till grund för beräkning av bidraget, eller, om bidraget skall beräknas i förhållande till makars eller sammanlevande föräldrars in-

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

adoptanten eller den sist avlidne
av adoptivföräldrarna senast varit
mantalsskriven;

komst, mannen senast blivit man-
talsskriven.

2. om barnbidrag sökes enligt 5 §
av den anledningen att vårdnaden
överflyttats till särskilt förordnad
förmyndare, hos pensionsnämndens
ordförande i det pensionsdistrikt
där fader eller moder, från vilken
vårdnaden överflyttats, vid tiden för
överflyttningen var mantalsskriven;
samt

3. om barnbidrag sökes enligt 6 §,
hos pensionsnämndens ordförande i
det pensionsdistrikt där den, vars
inkomst enligt 6 § 3 mom. eller 7 §
fjärde stycket skall ligga till grund
för beräkning av bidraget, eller, om
bidraget skall beräknas i förhållan-
de till makars eller sammanlevande
föräldrars inkomst, mannen senast
blivit mantalsskriven.

Finnes ej — — — — — stadigvarande vistas.

Ansökning göres, — — — — — särskilt barnbidrag.

Ansökning, som — — — — — å denne.

Vid ansökningen — — — — — skäl godtaga.

Vad sålunda — — — — — sådant bidrag.

16 §.

1 m o m. Angående handläggning — — — för barnet.

Bestämmelserna i 38 § 1 mom.
första och andra styckena, 3 mom.
första, andra och fjärde styckena
samt 4 mom. ävensom 39 och 41 §§
lagen om folkpensionering skola äga
motsvarande tillämpning beträffan-
de barnbidrag.

Bestämmelserna i 38 § 1 mom.,
3 mom. första, andra och fjärde
styckena samt 4 mom. ävensom 39
och 41 §§ lagen om folkpensionering
skola äga motsvarande tillämpning
beträffande barnbidrag.

Kan vid — — — — — utgivit sjukhjälpen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli
1960.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Det åligger pensionsstyrelsen att utan särskild ansökning i enlighet med bestämmelserna i denna lag omräkna vid lagens ikraftträdande utgående särskilt barnbidrag.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till bestämmelse i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, som ersatts genom bestämmelse i lagen om barnpensioner eller bidragsförskottslagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förslag

till

L a g**angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382)**

Härigenom förordnas, att 1, 8, 13 och 17 §§ bidragsförskottslagen den 11 juni 1943¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Barn, vars — — — underhållsbidraget (b i d r a g s f ö r s k o t t).

Vid tillämpningen — — — av bidraget.

Bidragsförskott må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige.

Bidragsförskott må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige, *samt ej heller till barn, som är berättigat till barnpension enligt lagen om barnpensioner.*

8 §.

Bidragsförskott utgår med det belopp den underhållsskyldige jämlikt rättens beslut eller enligt avtal är pliktig att utgiva till barnets underhåll, dock högst med 720 kronor för år räknat.

Bidragsförskott utgår med det belopp den underhållsskyldige jämlikt rättens beslut eller enligt avtal är pliktig att utgiva till barnets underhåll, dock högst med 996 kronor för år räknat.

13 §.

Barnavårdsnämnden har att noga vaka över att bidragsförskott kommer barnet till godo.

Har faderskapet ej fastställts beträffande barn utom äktenskap, skall vid tillämpningen av denna lag anses, att fadern genom beslut eller avtal som i 1 § sägs blivit ålagd att utgiva underhållsbidrag till barnet med 996 kronor om året från och

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1956:48 och av 8 § se SFS 1957:283.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

med den månad, under vilken barnet fyllt tre år, till och med dagen före den, då barnet fyller sexton år.

17 §.

Det åligger — — — — — fordringens indrivande.

När *synnerliga* skäl därtill föranleda, äger länsstyrelsen på framställning av barnavårdsnämnden eller av den underhållsskyldige besluta, att återkravsrätten skall eftergivas.

När *särskilda* skäl därtill föranleda, äger länsstyrelsen på framställning av barnavårdsnämnden eller av den underhållsskyldige besluta, att återkravsrätten skall eftergivas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Föreligger vid lagens ikraftträdande rätt till bidragsförskott enligt 13 § i fall där särskilt barnbidrag för juni månad 1960 utgått med tillämpning av 6 § 1 mom. första stycket 5 lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, skall bidragsförskott första gången beviljas utan särskild ansökning. Det åligger pensionsstyrelsen att lämna vederbörande barnavårdsnämnd meddelande om fall som nu sagts.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag**

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 om utfyllnad av vissa underhållsbidrag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Barn, vars — — — — — belopp (u t f y l l n a d s b i d r a g).

Utfyllnadsbidrag må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige.

Utfyllnadsbidrag må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige, *samt ej heller till barn, som är berättigat till barnpension enligt lagen om barnpensioner.*

2 §.

Vad i 2—4 §§, 7 §, 11 § 1—3 mom., 12—14, 20, 21 samt 23—25 §§ bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 finnes stadgat om bidragsförskott skall i tillämpliga delar gälla beträffande utfyllnadsbidrag.

Vad i 2—4 §§, 7 §, 11 § 1—3 mom., 12, 14, 20, 21 samt 23—25 §§ bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 finnes stadgat om bidragsförskott skall i tillämpliga delar gälla beträffande utfyllnadsbidrag.

Utfyllnadsbidrag, som — — — utfyllnadsbidraget belöper.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Förslag**till****L a g****angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1)
om allmän sjukförsäkring**

Härigenom förordnas, att 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

29 §.

Sjukhjälp i form av sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård utgår vid varje sjukdom för högst sjuhundratrettio dagar. Den som fyllt sextiosju år eller åtnjuter *annan folkpensionsförmån än ålderspension* äger dock, för tid efter utgången av den månad då han uppnått nämnda ålder eller börjat uppbära *förmånen*, vid varje sjukdom åtnjuta sjukhjälp som nyss nämnts för högst etthundraåttio dagar, sjukpenning likväl för högst nittio dagar. Är den, som redan före sjukdomens första sjukperiod uppbär *annan folkpensionsförmån än ålderspension*, sjukpenningförsäkrad enligt 7 § första stycket, skall nämnda tid av etthundraåttio dagar ej räknas förrän från utgången av den månad, varunder han börjat uppbära dylik *förmån* med ett till följd av ändrade inkomstförhållanden ökat belopp.

Från den — — — — — minst hälften.

Vid tillämpning — — — — — nämnda tid.

Sjukhjälp i form av sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård utgår vid varje sjukdom för högst sjuhundratrettio dagar. Den som fyllt sextiosju år eller åtnjuter *folkpension i form av invalidpension eller sjukbidrag* äger dock, för tid efter utgången av den månad då han uppnått nämnda ålder eller börjat uppbära *folkpensionen*, vid varje sjukdom åtnjuta sjukhjälp som nyss nämnts för högst etthundraåttio dagar, sjukpenning likväl för högst nittio dagar. Är den, som redan före sjukdomens första sjukperiod uppbär *invalidpension eller sjukbidrag*, sjukpenningförsäkrad enligt 7 § första stycket, skall nämnda tid av etthundraåttio dagar ej räknas förrän från utgången av den månad, varunder han börjat uppbära dylik *folkpension* med ett till följd av ändrade inkomstförhållanden ökat belopp.

¹ Senaste lydelse av 29 § se SFS 1958:457 och av 33 § se SFS 1959:585.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

33 §.

Medlem i — — — — — båda kassorna.

Avgift för sjukvårdsförsäkringen skall erläggas av medlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering året näst efter det år avgiften avser bestämts till minst ettusentvåhundra kronor och som icke vid utgången av sistnämnda år upphört att vara medlem eller fyllt sextiosju år och ej heller för december månad samma år ägt uppbära *folkpensionsförmån* i annan form än *ålderspension*.

Avgift för — — — — — ettusentvåhundra kronor.

Avgift för — — — — — av tjänstgöringen.

Vad i — — — — — taxerade inkomst.

Medlem, som — — — — — makens sjukförsäkringsavgift.

Avgift för sjukvårdsförsäkringen skall erläggas av medlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering året näst efter det år avgiften avser bestämts till minst ettusentvåhundra kronor och som icke vid utgången av sistnämnda år upphört att vara medlem eller fyllt sextiosju år och ej heller för december månad samma år ägt uppbära *folkpension* i form av *invalidpension* eller *sjukbidrag*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Bestämmelserna i 33 § äldre lydelsen skola äga tillämpning i fråga om avgifter för år 1959 och tidigare år.

Bestämmelserna i 29 § första stycket nya lydelsen skola äga tillämpning jämväl å sjukdom, som inträffat före den 1 juli 1960, såframt icke sjukhjälpstiden enligt bestämmelsernas äldre lydelse utlöpt dessförrinnan.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna

Härigenom förordnas, att 22 § lagen den 4 juni 1954 om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

22 §.

Undervisning och vård enligt denna lag av psykiskt efterbliven, som är inskriven eller för observation intagen vid särskola eller som är inskriven vid vårdanstalt och ej fyllt tjuguettt år, skall vara kostnadsfri, dock att landstinget eller efter Konungens bestämmande annan som driver särskola eller vårdanstalt äger att såsom ersättning för kostnaden uppbära den inskrivne tillkommande folkpension eller särskilt barnbidrag så ock allmänt barnbidrag, som enligt 7 § lagen om allmänna barnbidrag må utgå för den efterblivne. Den som sålunda uppbär folkpension skall vara skyldig att enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar tillhandahålla den pensionsberättigade fickpengar eller använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta.

Undervisning och vård enligt denna lag av psykiskt efterbliven, som är inskriven eller för observation intagen vid särskola eller som är inskriven vid vårdanstalt och ej fyllt tjuguettt år, skall vara kostnadsfri, dock att landstinget eller efter Konungens bestämmande annan som driver särskola eller vårdanstalt äger att såsom ersättning för kostnaden uppbära den inskrivne tillkommande folkpension, *barnpension enligt lagen om barnpensioner* eller särskilt barnbidrag så ock allmänt barnbidrag, som enligt 7 § lagen om allmänna barnbidrag må utgå för den efterblivne. Den som sålunda uppbär folkpension skall vara skyldig att enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar tillhandahålla den pensionsberättigade fickpengar eller använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta.

För vård — — — — —

Konungen bestämmer.

Utan hinder — — — — —

centralstyrelsen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, af GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om *förbättrade folkpensionsförmåner* samt anför.

Som ett led i den pågående reformeringen av pensionssystemet bör statsmakterna innevarande år taga ställning till frågorna om en höjning av folkpensionerna som en etapp mot det av statsmakterna tidigare för år 1968 uppställda målet samt om en förbättring av folkpensioneringens familjeförmåner. Jag anhåller nu att få upptaga hithörande frågor till närmare behandling.

Gällande bestämmelser

Folkpensioneringen m. m.

*Lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering*¹ (nr 431; ändr. 221/1947, 527/1947, 732/1948, 264/1950, 157/1951, 332/1951, 396/1952, 291/1953, 134/1954, 394/1955, 400/1955, 265/1956, 168/1957, 172/1957, 192/1958 och 66/1959) skiljer mellan å ena sidan ålderspension, som utgår efter 67 års ålder, samt å andra sidan invalidpension, sjukbidrag och änkepension, vilka förmåner utgår för tid dessförinnan. Genom *lagen den 1 juni 1956 om höjning av folkpensioner m. m.* (nr 264; ändr. 193/1958 och 68/1959) har dessa förmåner förhöjts med s. k. s t a n d a r d t i l l ä g g. Dessa utgör för närvarande 280 kr. om året för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt 350 kr. för annan pensionsberättigad. Enligt 6 § FPL förhöjes pensionsförmånerna vidare genom indextillägg, vilkas antal för närvarande är åtta.

Å l d e r s p e n s i o n e n utgöres i första hand av allmän ålderspension. Denna är icke inkomstprövad och utgår för närvarande med följande belopp

¹ Denna lag benämnes i det följande FPL.

per år räknat. För gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter ålderspension eller invalidpension (sjukbidrag), vari ingår tilläggspension, eller vars hustru uppbär hustrutillägg, utgår pensionen med 1 360 kr. jämte 280 kr. i standardtillägg och 320 kr. i indextillägg (åtta tillägg å 40 kr.) eller sammanlagt 1 960 kr. För gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter invalidpension (sjukbidrag) som utgöres av enbart grundpensionsförmån, utgår 1 700 kr. ökat med 280 kr. i standardtillägg och 320 kr. i indextillägg (åtta tillägg å 40 kr.) eller tillhopa 2 300 kr. För annan pensionsberättigad slutligen utgår 1 700 kr. jämte 350 kr. i standardtillägg och 400 kr. i indextillägg (åtta tillägg å 50 kr.) eller sammanlagt 2 450 kr.

I n v a l i d p e n s i o n utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses som varaktig. Den som är blind skall alltid anses lida av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som berättigar till invalidpension. Till den, som oavbrutet under minst sex månader lidit av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som erfordras för erhållande av invalidpension, utgår i stället **s j u k b i d r a g**, om nedsättningen av arbetsförmågan inte kan anses som varaktig men kan antagas bestå ytterligare avsevärd tid.

Såväl invalidpensionen som sjukbidraget består av grundpension och tilläggspension. Grundpensionen förhöjes med indextillägg och tilläggspensionen med standardtillägg. Grundpensionen, som utgår utan hänsyn till vederbörandes inkomst och förmögenhet, utgör för närvarande 520 kr. (varav 320 kr. i indextillägg) om året för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, och 600 kr. (varav 400 kr. i indextillägg) för annan pensionsberättigad. Tilläggspensionen däremot är inkomstprövad och utgör för närvarande för år räknat högst 1 440 kr. (varav 280 kr. i standardtillägg) för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, högst 1 780 kr. (varav 280 kr. i standardtillägg) för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter enbart grundpensionsförmån, samt högst 1 850 kr. (varav 350 kr. i standardtillägg) för annan pensionsberättigad.

Ä n k e p e n s i o n utgår till änka, som fyllt 55 år, under förutsättning att hon uppnått denna ålder senast under det kalenderår, varunder mannen avlidit, och att hon varit gift med honom minst fem år. Till änka, som fyllt 55 år, kan dock — om särskilda skäl föranleder därtill — änkepension utgå, även om nyssnämnda förutsättningar inte är uppfyllda. Änkepensionen, som i sin helhet är inkomstprövad, uppgår för närvarande till högst 1 960 kr. om året (1 360 kr. i grundbelopp, 280 kr. i standardtillägg och 320 kr. i indextillägg).

H u s t r u t i l l ä g g utgår till pensionsberättigad mans hustru, om hon

fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föranleder därtill, kan hustrutillägg utgå även om hustrun inte fyllt 60 år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år. Hustrutillägget, som i sin helhet är inkomstprövat, utgår med högst samma belopp som änkepensionen, d. v. s. för närvarande med totalt högst 1 960 kr. om året. Hustrutillägg utgår inte till hustru, som själv åtnjuter folkpension, och utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

Vid tillämpning av FPL kan enligt 12 §, när särskilda skäl föreligger, gift pensionsberättigad anses såsom ogift ävensom ogift pensionsberättigad, som sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

I fråga om *index* tilläggen gäller, att socialstyrelsen skall verkställa beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställer Kungl. Maj:t senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avser, det procenttal (pensionspristalet) som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla under tredje månaden efter den, som beräkningen avser. För varje hel mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör *index*tillägget för år räknat — såsom framgår av det föregående — 40 kr. för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt 50 kr. för annan pensionsberättigad. Om pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av tre, åter nedgår, skall *index*tillägget utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av tre. Pensionspristalet har för mars 1960 fastställts till 125. Antalet *index*tillägg har fr. o. m. juli 1958 varit åtta.

Varje kommun äger besluta, att kommunalt bostadstillägg skall utgå till den som uppbär folkpensionsförmån. Därvid äger kommunen bestämma såväl tilläggets storlek som grunderna i övrigt för beräkningen. I sistnämnda hänseende gäller dock vissa begränsningar, bl. a. att inkomstprövning av tillägget skall ske enligt folkpensioneringslagens regler.

Utöver ålderspension, invalidpension och sjukbidrag utgår i vissa fall *blind* tillägg till den som är blind och *vård* tillägg till den som eljest är ur stånd att reda sig själv och på grund härav är i behov av ständigt tillsyn och vård. Dessa tillägg, som inte är inkomstprövade, utgör 1 200 kr. om året.

Inkomstprövningen innebär, att tilläggspension, änkepension och hustrutillägg jämte de *index*- och standardtillägg, som må utgå å dessa förmåner, ävensom kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som ligger mellan 1 000 och 1 400 kr. och med två tredjedelar av inkomst därutöver. För gift pensions-

berättigad är motsvarande gränsbelopp 750 resp. 1 050 kr. Rörande beräkningen av vederbörandes årsinkomst skall blott nämnas, att folkpension, barnbidrag och sjukhjälp från allmän sjukkasse inte räknas såsom inkomst, att förmögenhet överstigande 20 000 kr. (för gift pensionsberättigad 15 000 kr.) medför höjning av årsinkomsten med 20 procent av det belopp varmed förmögenheten överstiger nämnda gränsbelopp samt att gift pensionsberättigads årsinkomst och förmögenhet anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst resp. förmögenhet.

I vissa fall kan dispens medges från inkomstprövningen för helt arbetsoförmögen gift invalidpensionär eller sjukbidragsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension. Ehuru inkomstprövningen skulle föranleda att tilläggspensionen bleve ringa eller ingen må, när särskilda skäl föranleder därtill, likväl i sådan pension — bortsett från standardtillägg — utges upp till 1 100 kr. om året, s.k. hjälplöshetstillägg.

Folkpensioneringen kompletteras med vissa förmåner, bland dem de s. k. änke- och änklingsbidragen, om vilka bestämmelser finnes i *lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn* (nr 531; ändr. 265/1950, 158/1951, 398/1952 och 395/1955). Enligt denna lag äger änka eller änklings, som under sin vårdnad har barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, erhålla bidrag av allmänna medel för egen del. Bidrag utgår dock endast under förutsättning att barnet inte fyllt 12 år samt att vårdnadshavaren stadigvarande bor tillsammans med barnet och ej åtnjuter folkpension. Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension enligt FPL och förhöjes genom indextillägg och standardtillägg med samma belopp som änkepensionen ävensom genom kommunalt bostadstillägg. Bidraget är beroende av inkomstprövning på samma sätt som de inkomstprövade folkpensionsförmånerna.

En annan bidragsform är de särskilda barnbidragen, om vilka bestämmelser återfinnes i *lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn* (nr 530; ändr. 399/1952, 105/1953, 69/1954, 401/1955 och 174/1957). Bidragen utgår längst t. o. m. den månad, varunder barnet fyller 16 år. De utgör högst 600 kr. per barn och år och reduceras på visst sätt med hänsyn till barnets och eventuell försörjares inkomst.

Beträffande inverkan av försörjarens inkomst gäller olika regler beroende på huruvida försörjaren är eller med lägre inkomst skulle varit berättigad till folkpensionsförmån resp. änkebidrag eller ej. I förra fallet tillämpas folkpensioneringslagens avdragsregler, dock att hänsyn tas till försörjarens inkomst blott i vad den överstiger belopp, som föranleder helt bortfall av inkomstprövad folkpensionsförmån eller änkebidrag. I det senare fallet minskas barnbidraget med en tredjedel av den del av försörjarens årsinkomst, som ligger mellan 2 400 och 3 300 kr. om året, och med två tredjedelar av inkomst därutöver; för gift försörjare, som sammanlever

med sin make, är motsvarande gränsbelopp 3 000 resp. 4 200 kr., varvid avses makarnas sammanlagda årsinkomst.

K o s t n a d e r n a för folkpensionerna liksom för änke- och änklingsbidragen bestrides av staten, dock med bidrag av kommunerna såvitt angår vissa förmåner. Staten tillgodogör sig vidare de folkpensionsavgifter, som upptages i samband med de allmänna skatterna, samt den årliga avkastningen av folkpensioneringsfonden. Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna regleras genom *lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen* (nr 398; ändr. 266/1950, 159/1951, 397/1952, 135/1954 och 67/1959). Enligt denna lag skall kommun för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för tilläggs pensioner, änkepensioner, hustrutillägg och vårdtillägg ävensom för indextillägg till grundpensioner, änkepensioner och hustrutillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, med en andel som motsvarar $\frac{3}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen (d. v. s. 1,5 procent för varje skattekrone per invånare), dock högst 60 procent av nämnda kostnader. Beträffande kostnaderna för kommunala bostadstillägg gäller motsvarande, dock att procentsatsen här i stället är $\frac{1}{5}$ procent för varje fullt tiotal skatteören (d. v. s. 2 procent för varje skattekrone) och att även en minimigräns satts för kommunens delaktighet i kostnaden, nämligen 25 procent av hela kostnaden. Standardtilläggen finansieras på samma sätt som den pensionsförmån som förhöjts genom tillägget.

Kostnaderna för de särskilda barnbidragen fördelas mellan staten och kommunerna efter i stort sett samma grunder som kostnaderna för andra inkomstprövade folkpensionsförmåner än de kommunala bostadstilläggen.

Såsom bidrag till statens kostnader för de i folkpensioneringslagen stadgade förmånerna skall i princip varje svensk medborgare i åldern 18—66 år erlägga p e n s i o n s a v g i f t för varje år då för honom beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst. Den som under året näst före taxeringsåret inte varit mantalsskriven i Sverige eller som för december månad året näst före taxeringsåret ägt uppbära folkpension eller som avlidit före årets ingång är befriad från pensionsavgift. Avgiftsbefrielse gäller också för den för vilken den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten inte uppgår till 1 200 kr. eller, om han är gift och skall taxeras enligt för sådan skattskyldig gällande bestämmelser samt andre maken inte är fritagen från skyldighet att erlägga pensionsavgift, makarnas till statlig inkomstskatt beräknade taxerade inkomster sammanlagt inte uppgår till minst 1 200 kr. Vissa utlänningar är skyldiga att erlägga pensionsavgift, bl. a. här mantalsskrivna personer som är medborgare i något av de andra nordiska länderna.

Pensionsavgiften är fr. o. m. den 1 januari 1959 4 procent av den avgiftspliktiges till statlig inkomstskatt taxerade inkomst. Emellertid gäller att makar, som båda är avgiftspliktiga och taxeras enligt för gift skattskyldig

gällande bestämmelser, skall erlägga avgift med sammanlagt högst 600 kr. Därvid skall iakttas, att om vardera makens taxerade inkomst överstiger 7 500 kr., envar påföres pensionsavgift med 300 kr. Om endast den ene makens taxerade inkomst överstiger 7 500 kr., minskas i förekommande fall dennes avgift så att sammanlagda beloppet av makarnas pensionsavgifter ej överstiger 600 kr. Andra avgiftspliktiga erlägger avgift med högst 600 kr. Av de angivna avgiftsmaxima framgår, att avgift i princip beräknas å högst 15 000 kr. taxerad inkomst såväl för ogift och därmed jämställd som för makar gemensamt.

Folkpensioneringsfondens behållning uppgår till 1 337 milj. kr., som beräknas ge en årlig avkastning av omkring 56 milj. kr.

En bidragsform, som står de särskilda barnbidragen nära, är *b i d r a g s f ö r s k o t t e n*, vilka regleras i *lagen den 11 juni 1943 om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag)* (nr 382; ändr. 242/1946, 532/1947, 721/1948, 327/1952, 106/1953, 70/1954, 359/1954, 48/1956 och 283/1957). Enligt denna lag äger barn, vars fader eller moder enligt rättens beslut eller skriftligt av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barnet, rätt att, om förfallet bidragsbelopp inte betalas, av allmänna medel erhålla förskott å bidraget. Bidragsförskott, som utgives längst till dess barnet fyller 16 år, utgår med det belopp, som den bidragsskyldige enligt rättens beslut eller avtalet är skyldig att utge, dock med högst 720 kr. om året. Bidragsförskott lämnas av barnavårdsnämnden, som för utgivet belopp inträder i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den bidragsskyldige. Kostnaden för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till tre fjärdedelar av staten och en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet. Gottgörelsen från staten utgår i efterskott för budgetår. Enligt *lagen den 31 maj 1957 om utfyllnad av vissa underhållsbidrag* (nr 284) äger barn, vars fader eller moder är förpliktad att utge underhållsbidrag som inte uppgår till 720 kr. om året, av allmänna medel erhålla vad som fattas i nämnda belopp. En förutsättning är dock att beslutet eller avtalet om underhållsbidrag tillkommit före den 1 april 1957. Utfyllnadsbidrag kan givetvis inte återkrävas av den underhållsskyldige, men i övrigt gäller samma regler som beträffande bidragsförskott.

Tilläggpensioneringen

Lagen den 28 maj 1959 om försäkring för allmän tilläggpension (nr 291) trädde i kraft den 1 januari 1960. Tilläggpensioner skall börja utges 1963.

Tillsammans med folkpensioneringen tillförsäkrar tilläggpensioneringen alla förvärvsarbetande rätt till ålders-, invalid- och familjeskydd avvägt i

förhållande till den tidigare arbetsinkomsten. Rätt till tilläggspension kan förvärfvas av svensk medborgare och av här mantalsskriven utlänning. Tilläggspensionen grundas på arbetsinkomst, som förvärfvas i åldern 16—65 år, i vad den årliga arbetsinkomsten ligger mellan 4 000 och 30 000 kr. i 1957 års penningvärde. Beträffande inkomst av annat förvärvsarbete än anställning är regeln, att det belopp som överskjuter 8 000 kr. räknas som pensionsgrundande till två tredjedelar. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt.

I likhet med folkpensionen är tilläggspensionen värdebeständig. Även de nämnda inkomstgränserna följer ändringar i prisnivån.

Ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under de 15 bästa åren. För full ålderspension fordras i inledningsskedet 20 pensionsgrundande år, vilket krav successivt höjes till att avse 30 år. Jämte folkpensionen kommer full ålderspension från tilläggspensioneringen att i stort sett motsvara två tredjedelar av hela arbetsinkomsten. Tilläggspensioneringens ålderspension kan uttagas från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut pensionen till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen.

Förtidspension utgår till den som åtnjuter invalidförmån från folkpensioneringen. Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel förtidspension med samma belopp som vederbörande skulle erhålla i ålderspension från 67 års ålder. Vid höggradig nedsättning av arbetsförmågan utgår 60 procent av hel förtidspension.

Familjepension utgöres av änkepension och barnpension. Änkepension utgår om äktenskapet ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år och bestått i minst fem år. Efterlämnar den försäkrade barn eller adoptivbarn, som tillika är barn till änkan eller adopterat av henne, utgår dock änkepension oavsett om dessa förutsättningar föreligger eller ej. Rätten till änkepension upphör, om änkan ingår nytt äktenskap.

Barnpension utgår då den avlidne efterlämnar eget barn under 19 år. Adoptivbarn likställas med eget barn. Rätt till barnpension föreligger dock ej för barn, som är adopterat av annan än den försäkrade eller dennes make. Sådant barn har i stället rätt till pension efter adoptivföräldrarna. Slutligen gäller, att barn utom äktenskap inte har rätt till pension, om den försäkrade genom för barnet bindande avtal åtagit sig att till barnets underhåll utge ett belopp en gång för alla.

Tilläggspensioneringens familjepension motsvarar en viss del av den tilläggspension som den avlidne uppbar eller skulle ha erhållit, om han blivit invalid. Familjepensionens storlek för envar pensionsberättigad är dessutom beroende av antalet pensionsberättigade. Familjepensionerna vid olika antal pensionsberättigade efterlevande utgör följande procentuella andel av den försäkrades beräknade egenpension.

Antal efterlevande	Procenttal
1.....	40
2.....	50
3.....	60
4.....	70
5 eller flera.....	80

En enda pensionsberättigad efterlevande, antingen det är barn eller änka, erhåller alltså i familjepension 40 procent av den avlidnes egen pension. Består de efterlevande av änka och ett eller flera barn, erhåller änkan 35 procent av mannens egen pension. I den mån familjepensionen inte utgöres av änkepension är den barnpension. Om de pensionsberättigade barnen är flera, skall det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan dem. Består den efterlevande familjen av pensionsberättigad änka och ett barn under 19 år, erhåller således änkan 35 procent av den försäkrades egen pension i änkepension och barnet 15 procent i barnpension. Efterlämnar den försäkrade däremot endast två barn som pensionsberättigade efterlevande, får vardera barnet 25 procent av egenpensionen i barnpension o. s. v.

Det är att märka, att den angivna fördelningen av familjepensionen mellan änka och barn gäller även om änkan och barnen inte skulle höra samman. Efterlämnar den försäkrade exempelvis dels pensionsberättigad änka och dels ett barn under 19 år i ett tidigare äktenskap, utgör änkepensionen 35 och barnpensionen 15 procent av den försäkrades egen pension. Om en kvinna, som förvärvat rätt till egenpension, avlider och efterlämnar änkling och ett barn, utgår familjepension efter henne i form av barnpension med 40 procent av hennes egenpension. Till jämförelse kan nämnas, att om i stället mannen avlidit familjepension efter honom skulle ha utgått i form av änke- och barnpension med sammanlagt 50 procent av mannens egenpension.

Familjepensionen är maximerad vid 80 procent av den egenpension som den försäkrade var eller skulle ha kunnat bli berättigad till. Bestämmelsen om maximering av familjepension är så utformad, att den nedsättning av pensionerna som blir en följd av maximeringen skall göras proportionellt å envar av de utgående familjepensionerna.

Vid tillkomsten av lagen om försäkring för allmän tilläggspension förut-sattes att den nya lagstiftningen kommer att kompletteras på en del punkter, främst beträffande förtids- och familjepensionerna. Ifrågavarande kompletteringar avses skola ske innan förmåner börjar utges från tilläggspensioneringen.

Därest någon för samma månad är berättigad till flera tilläggspensioner, utgives endast den största av dem eller, om samtliga eller de största är lika stora, en av dessa, i första hand ålders- eller förtidspension. Ett barn kan

sålunda inte samtidigt uppbära barnpension efter fader och barnpension efter moder.

Tilläggs pensioneringen skall i olikhet med folkpensioneringen finansieras med *avgifter* och således utan tillskott av skattemedel.

Standardhöjning av folkpensionerna

Vid behandlingen av pensionsfrågan gjorde 1958 års A-riksdag vissa ställningstaganden rörande en reform av folkpensioneringen. Riksdagen uttalade sig för att folkpensionerna successivt skulle höjas så att ålderspensionen år 1968 motsvarade 3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar, allt räknat i 1957 års penningvärde. Riksdagen följde härvid vad Kungl. Maj:t förordat i anslutning till allmänna pensionsberedningens förslag i dess betänkande om förbättrad pensionering. Rörande takten i höjningen av folkpensionerna efter 1958 förordade allmänna pensionsberedningen en särskilt kraftig höjning år 1960 (700 kr. för ensam pensionär och 820 kr. tillsammans för två pensionsberättigade makar) och därefter en jämn stegring vartannat år fram till år 1968. Enligt pensionsberedningens förslag skulle en avveckling av de kommunala bostadstilläggen ske i samband med höjningarna 1960 och följande år, så att den pensionsberättigades bostadstillägg minskades med hälften av pensionshöjningen för året. I likhet med Kungl. Maj:t har riksdagen däremot inte velat binda sig för beredningens förslag i dessa delar. Såväl 1958 års A-riksdag som 1959 års riksdag har i stället understrukt, att det vid varje ytterligare höjning av pensionsnivån bör föreligga möjlighet för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Särskilt har betonats, att den av pensionsberedningen föreslagna kraftiga höjningen år 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.

Förslag om den höjning av folkpensionerna, som bör komma till stånd innevarande år såsom en etapp på vägen till det för år 1968 uppställda målet, har framlagts av 1958 års besparingsutredning¹ i dess den 6 augusti 1959 avgivna betänkande (SOU 1959: 28). Betänkandet innehåller jämväl förslag om en höjning av folkpensionsavgiften.

Utredningen anser sig endast böra upptaga frågan om de pensionshöjningar, som aktualiseras under de närmaste åren. När det gäller storleken av pensionsbeloppen har utredningen tagit fasta på riksdagens uttalande, att en jämnare successiv höjning bör eftersträvas. Utredningen har därvid funnit det för närvarande ligga närmast till hands att utgå från en jämn höjning vartannat år med början år 1960. Eftersom den av riksdagen förutsatta

¹ Generaldirektören O. Karleby, ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare L. Eliasson, J. Ericsson, Nancy Eriksson och H. Gustafsson, chefen för finansdepartementets budgetavdelning G. Ringström, ledamoten av riksdagens första kammare G. Svärd samt professorn C. Welinder.

höjningen av folkpensionsförmånerna utgick från storleken av pensionerna beräknade i 1957 års penningvärde, har utredningen vid sina beräkningar ansett lämpligt att utgå från pensionspristalet och pensionsbeloppen för december 1957; pensionspristalet för nämnda månad ligger ju även till grund för värdesäkringen av förmånerna från den allmänna tilläggs pensioneringen. Ålderspensionen för ensamstående pensionär uppgick för december 1957 till 2 200 kr. om året. Med beaktande av att pensionen genom standardtillägg höjts med 150 kr. fr. o. m. juli månad 1958 skulle sålunda erfordras en ytterligare standardhöjning med tillsammans 1 250 kr. för att uppnå beloppet 3 600 kr. den 1 juli 1968. Om denna höjning fördelas lika på fem etapper, skulle varje etapphöjning alltså bli 250 kr. Vid höjningen av pensionsbeloppen skulle, fortsätter utredningen, enligt riksdagens ställningstagande även ske en ändrad avvägning av pensionsbeloppen för ensamstående och äkta makar. Därvid förutsattes att den nuvarande avvägningen, vilken innebär att två pensionsberättigade makar erhåller 160 procent av pensionen för en ensamstående, successivt skulle ändras så att motsvarande belopp år 1968 utgjorde 150 procent. Utredningen framlägger också förslag rörande en sådan successiv förändring av förhållandet mellan pensionsbeloppen för en ensamstående pensionär och två pensionsberättigade makar. Storleken av pensionsbeloppen i 1957 års penningvärde även som det nyssnämnda ändrade förhållandet under olika år fram till 1968 enligt de av utredningen förordade riktlinjerna framgår av följande tabell.

Beräknade årsbelopp för folkpensionen åren 1957—1968.

År	Ensam pensionär	Två pensionsberättigade makar	
	kronor	kronor	I procent av beloppet för ensam pensionär
31/12 1957.....	2 200	3 520	160
1/7 1958.....	2 350 (+150)	3 760 (+240)	160
1/7 1960.....	2 600 (+250)	4 110 (+350)	158
1/7 1962.....	2 850 (+250)	4 450 (+340)	156
1/7 1964.....	3 100 (+250)	4 770 (+320)	154
1/7 1966.....	3 350 (+250)	5 090 (+320)	152
1/7 1968.....	3 600 (+250)	5 400 (+310)	150

Besparingsutredningen föreslår vidare en höjning av folkpensionsavgiften från 4 till 5 procent fr. o. m. år 1961.

Familjepensioneringen

De vid 1958 års A-riksdag gjorda uttalandena rörande folkpensionsreformen innefattade — utöver att ståndpunkt togs till den förut nämnda successiva höjningen av folkpensionsbeloppen — även vissa ställningstaganden på grundläggande punkter i fråga om familjepensioneringens utformning fr. o. m. den 1 juli 1960. Riksdagen förutsatte, att en del frågor rörande familjepensioneringen skulle göras till föremål för ytterligare ut-

redning, liksom att även invalidpensioneringen och därmed sammanhängande problem skulle utredas.

Den av riksdagen förordade utredningen rörande familjepensioneringen och invalidpensioneringen har anförtratts åt 1958 års socialförsäkringskommitté¹, som i oktober 1959 avlämnat betänkande med förslag rörande förbättrade familjeförmåner från folkpensioneringen m. m. (SOU 1959: 32).

Kommitténs förslag berör såväl änke- som barnförmånerna inom folkpensioneringen.

Änkepensioner m. m.

Socialförsäkringskommittén har beträffande pensioner åt de kvinnor, som blir änkor efter den 30 juni 1960, sett som sin uppgift att inom ramen för riksdagens ställningstagande år 1958 finna en lösning av kvarstående problem och utarbeta en fullständig lagstiftning rörande rätten till änkepension.

Riksdagens förenämnda ställningstagande innebar, att full änkepension skall utan inkomstprövning utgå till änka, som fyllt 50 år vid mannens fränfälle eller som har barn under 19 år i hemmet eller som fyllt 50 år vid den tidpunkt då yngsta hemmavarande barnet uppnår 19 års ålder. För änka, som icke fyllt 50 år vid mannens död eller vid den tidpunkt då yngsta barnet uppnår åldersgränsen, skall änkepensionen minskas med en femtondel för varje år, varmed ankans ålder vid den avgörande tidpunkten understiger 50 år. Detta innebär att änka, som vid nämnda tidpunkt inte fyllt 36 år, är utesluten från rätt till änkepension.

Beträffande yngre änkor utan barn erinrar kommittén om att enligt allmänna pensionsberedningens förslag (SOU 1957: 7) engångsbelopp i stället för årliga pensioner borde utgå till änkor, som inte fyllt 40 år vid mannens fränfälle. Såsom motivering anförde beredningen, att det inte syntes rationellt att utge så små årliga pensioner som enligt beredningens förslag skulle tillkomma ifrågavarande änkor. För sådana änkor borde i stället pensionen utbytas mot engångsbelopp, motsvarande exempelvis den pension som eljest skulle ha tillkommit vederbörande under fem år. Riksdagens ställningstagande år 1958 innebar dock att änkepensionernas belopp höjdes från av allmänna pensionsberedningen föreslagna 2 700 kr. till 3 600 kr. år 1968 samt att reduktionsfaktorn för änkor, vilka ej uppfyller åldersvillkoret för rätt till full änkepension, ändrades från 1/20, som beredningen föreslagit, till 1/15. För en jämförelse mellan storleken av de årliga pensionsbeloppen enligt allmänna pensionsberedningens förslag och riksdagens ställningstagande anför socialförsäkringskommittén följande siffror.

¹ Förste vice talmannen A. Strand, ordförande, lantbrukaren A. Andersson, ledamoten av riksdagens andra kammare I. Bengtsson, överdirektören R. Broberg samt ledamöterna av riksdagens andra kammare R. Eliasson och T. Königson.

Den årliga pensionens storlek sedan den avsedda nivån uppnåtts		
för änka som vid mannens död fyllt	enligt pensionsberedningens förslag	enligt riksdagens ställningstagande
39 år	540 kr.	960 kr.
38 »	405 »	720 »
37 »	270 »	480 »
36 »	135 »	240 »

Enligt socialförsäkringskommitténs mening är de årliga belopp, som sålunda skulle utgå med tillämpning av reduceringsregeln inte så små, att man av den anledningen bör byta ut dem mot engångsbelopp. Kommittén förordar därför, att årliga pensioner utges även i reduceringsfallen. Genom en sådan lösning undviker man också vissa komplikationer som blir en följd av engångsbelopp, t. ex. då en änka, som erhållit engångsbelopp, förvärvar änkepensionsrätt på nytt, varvid fråga uppkommer om och på vad sätt engångsbeloppet skall påverka den nya pensionsrätten.

Ett spørsmål, som uppkommer i fråga om de reducerade änkepensionerna, är vilka pensionsförmåner som skall omfattas av reduktionen. Folkpensionen inrymmer ju utöver grundbeloppet även standardtillägg, indextillägg och kommunala bostadstillägg. Kommittén uttalar, att eftersom indextillägget och standardtillägget kan anses utgöra en del av själva pensionen, dessa tillägg bör reduceras i samma proportion som grundbeloppet. Om en änka exempelvis är berättigad till $\frac{4}{15}$ av full änkepension, får hon enligt kommitténs förslag vid indexhöjningar $\frac{4}{15}$ av nytillkommande indextillägg.

Beträffande de kommunala bostadstilläggen påpekar kommittén, att de är inkomstprövade och att det bland de änkor som är berättigade till reducerad pension torde vara förhållandevis många, som på grund av sin inkomst är uteslutna från rätt till bostadstillägg. De änkor åter, som har små eller inga inkomster, torde inte sällan behöva det stöd som ett fullt bostadstillägg är avsett att ge. Enligt kommitténs mening föreligger därför inte något praktiskt behov av en i lag fastslagen reduktionsregel beträffande de kommunala bostadstilläggen, en bestämmelse som för övrigt kunde anses innebära ett intrång i kommunernas principiella rätt att själva få utforma grunderna för ifrågavarande tillägg.

Socialförsäkringskommittén har också behandlat spørsmålet om engångsbelopp från folkpensioneringen åt änkor, som vid mannens död är yngre än 36 år och inte har några barn. Kommittén framhåller, att engångsbeloppen skulle vara avsedda att täcka dessa änkors särskilda omställningskostnader, och ställer frågan, om anordningar för att lösa omställningsproblemen för en så starkt begränsad grupp av änkor — årligen 100—150 nya fall — bör tillskapas inom folkpensioneringens ram.

Kommittén erinrar om att möjlighet nu finns att lämna bl. a. änkor och andra ensamställda kvinnor utbildningsbidrag och näringshjälp. Denna verksamhet, som administreras av arbetsmarknadsstyrelsen, har hittills varit av relativt begränsad omfattning. Kommittén påpekar emellertid, att verksamheten är tämligen ny och har bedrivits på försök samt att kännedomen om densamma torde vara föga spridd. Efterfrågan på hjälp har ökat, och enligt kommitténs uppfattning finns anledning till antagande att den kommer att ytterligare öka i den mån en intensivare upplysningsverksamhet kommer till stånd.

Kommittén har därför funnit att frågan om engångsbelopp till änkor under 36 år är att betrakta som ett spörsmål, vars lösning bör ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen. Härvid förutsätter kommittén att arbetsmarknadsstyrelsens ifrågavarande verksamhet kommer att bibehållas och effektiviseras. En särskild organisatorisk anordning inom folkpensioneringen för att lösa omställningsproblemen för en jämförelsevis liten grupp änkor kan då icke anses erforderlig eller lämplig. Kommittén anser emellertid angeläget, att folkpensioneringens organ aktivt samarbetar med arbetsvårdsorganen så att dessa kommer i kontakt med de hjälpbehövande.

Då det gäller att utforma förutsättningarna för rätt till änkepension för yngre änkor med barn, måste i första hand fastslås, vilka kategorier barn som principiellt bör få grunda pensionsrätt. Kommittén erinrar om att i den nuvarande änkebidragslagstiftningen begreppet barn omfattar inte blott den avlidnes egna barn utan över huvud taget varje barn, som uppfyller vissa vårdnads- och vistelsevillkor. För åskädlighetens skull gör kommittén en uppdelning i följande grupper:

- a) barn i äktenskap mellan makarna, inbegripet även barn till den avlidne som födes först efter hans död,
- b) barn som adopterats av makarna,
- c) den avlidne mannens barn utom äktenskap eller i tidigare äktenskap eller mannens (men ej den efterlevande hustruns) adoptivbarn,
- d) den efterlevande hustruns barn utom äktenskap eller i tidigare äktenskap eller hustruns (men ej den avlidne mannens) adoptivbarn, och
- e) sådant barn som ej är barn eller adoptivbarn till någondera av makarna men som står under hustruns vårdnad (fosterbarn).

Om de särskilda förutsättningar som må krävas i fråga om vårdnad m. m. är uppfyllda, anser kommittén uppenbart, att den avlidnes egna barn (i eller utom äktenskapet) och adoptivbarn, dvs. grupperna a)—c), bör få påverka ankans pensionsrätt medan det kan råda tvekan beträffande de två övriga grupperna. Kommittén uttalar, att de fall där det är fråga om barn, som ej är barn till den avlidne mannen, torde bli relativt fåtaliga. Såsom framgår av det följande förordar kommittén att endast sådana barn skall beaktas som stadigvarande vistas i makarnas hem vid

mannens död. Härigenom vinner man enligt kommitténs mening en tillräcklig garanti för att barnet står i ett nära och fast förhållande till makarna, varför kommittén inte funnit tillräckliga skäl föreligga att föreslå ändring i vad som nu gäller beträffande änkebidragen.

Vad beträffar den åldersgräns för barnet som skall vara av betydelse för ankans rätt till pension, uttalade sig 1958 års A-riksdag i överensstämmelse med vad som föreslogs i propositionen 1958 A: 55 för en gräns vid 19 år. Förslag om 19-årsgränsen hade framlagts av allmänna pensionsberedningen, som förordade att barnpensioner skulle utgå till dess barnet fyller 19 år och ansåg att samma åldersgräns borde gälla för barnet då fråga är om änkepension.

Socialförsäkringskommittén betonar, att motivet för att behandla yngre änkor med barn i hemmet på ett gynnat sätt i fråga om rätten till änkepension är att möjlighet bör beredas en sådan änka att hålla ihop hemmet och familjen medan barnen ännu är så små att de utgör ett hinder för henne att försörja sig genom förvärvsarbete. Vid bedömandet av frågan, intill vilken ålder för barnet behov av särskilt stöd för änkan kan anses föreligga med hänsyn till det angivna syftet, har kommittén främst uppmärksammat den utsträckning i vilken barnen i allmänhet kan antagas kvarbo i hemmet och i vad mån barnen, oavsett om de bor kvar i hemmet eller inte, själva brukar försörja sig genom arbete. Kommittén anför, att man härvid torde kunna räkna med att barnen normalt kvarbor i hemmet, så länge skolplikten varar. Med hänsyn härtill och med beaktande av de krav som bör ställas på det reformerade pensionssystemet framstår den för änkebidragen nu gällande 12-årsgränsen enligt kommitténs mening som alltför låg. En förbättring i detta avseende anser kommittén därför påkallad.

Då det gäller att avgöra, hur långt man bör sträcka sig vid en höjning av åldersgränsen, har kommittén av statistiskt material, som kommittén erhållit från riksförsäkringsanstalten, inhämtat att totala antalet barn i åldern 16—18 år den 31 december 1957 var 285 200 samt att av dessa 147 300 var sjukpenningförsäkrade inom sjukpenningklasserna 4—13, dvs. hade minst 3 000 kr. i årlig arbetsinkomst. Även om en del av klassplaceringarna kan ha föranletts av tillfälliga ferieanställningar e. d., synes dock över hälften av alla ungdomar i åldern 16—18 år ha förvärvsarbete. Härav finner kommittén framgå att i flertalet fall behov inte torde föreligga att låta förefintligheten av barn över 16 år påverka änkepensionsrätten. Skulle så bli fallet, uppkommer säkerligen mycket stora svårigheter att vid lagtillämpningen kontrollera huruvida barn över 16 år verkligen bor kvar i hemmet. Risk skulle föreligga att en änka genom felaktiga uppgifter sökte förskaffa sig högre pension än som rätteligen tillkom henne för såväl tiden intill det yngsta barnet fyllde 19 år som för tiden därefter. Vidare framhåller kommittén, att ett fastställande av åldersgränsen för barnet till 16

är i jämförelse med en 19-årsgräns kommer att innebära en förhållandevis ringa förändring av änkans pensionsrätt i vad avser tiden efter det yngsta barnet uppnått åldersgränsen. Änkepensionen kommer sålunda i regel icke att bortfalla, då barnet fyller 16 år. För änka, som fyllt 50 år vid barnets 16-årsdag, utgår den med oförändrat belopp. För de flesta andra änkor utgår den med ett reducerat belopp. Även om reduktionen blir större vid en 16-årsgräns än vid en 19-årsgräns, anser kommittén dock inte att det förevarande problemet är av någon större ekonomisk betydelse relativt sett.

Kommittén har funnit de anförda skälen för en 16-årsgräns för barnet vara så vägande, att kommittén anser sig böra förorda denna gränsdragning. En höjning av åldersgränsen för barnet från 12 till 16 år kommer enligt kommitténs mening att väl tillgodose syftet med den särskilda pensionsrätten för yngre änkor med barn, medan en ytterligare höjning av åldersgränsen kommer att medföra svårlösta administrativa problem och andra olägenheter utan att höjningen kan anses fylla något mera påtagligt behov.

Beträffande de förutsättningar i övrigt som bör gälla för att förekomsten av barn skall medföra rätt till full änkepension erinrar socialförsäkringskommittén om att ingenting annat uttalats i samband med pensionsfrågans behandling vid 1958 års A-riksdag än att änkan skall ha »barn i hemmet». Kommittén framhåller, att det enligt gällande lagstiftning för rätt till änkebidrag fordras att änkan har vårdnaden om samt stadigvarande bor tillsammans med barnet ävensom att barnet, om det inte är makarnas gemensamma barn eller adoptivbarn, stadigvarande vistades i makarnas hem vid mannens död.

Vad gäller vårdnadsrekvisitet, som inte berörts vid riksdagens ställningstagande år 1958, föreligger enligt kommitténs mening inte något skäl att ifrågasätta avvikelse från det nu i änkebidragslagstiftningen uppställda kravet på att änkan skall ha barnet under sin vårdnad, vilket utgör ett kriterium på nära gemenskap mellan änkan och barnet.

Såvitt angår frågan om barnets vistelse vid mannens död uttalar socialförsäkringskommittén, att det varken i fråga om makarnas gemensamma barn eller andra ifrågakommande barn kan anses stå i överensstämmelse med syftet med pensionsrätten, att ett barn som lämnat hemmet skall kunna återföras dit enbart för att bereda änkan pension efter mannen. Vid bedömandet av rätten till änkebidrag enligt nuvarande regler är endast barn under 12 år av betydelse. Det stora flertalet barn under sagda ålder vistas regelmässigt stadigvarande i hemmet. Den formella skillnad som i den nuvarande änkebidragslagstiftningen göres mellan makarnas gemensamma barn och andra barn i fråga om kravet på stadigvarande vistelse i hemmet vid mannens död har därför, framhåller kommittén, inte medfört några nämnvärda olägenheter. Utvidgas änkepensionsrätten genom att åldersgränsen för barnet höjes avsevärt, anser kommittén däremot icke moti-

verat att bibehålla olika villkor i fråga om olika barnkategorier och kommittén föreslår därför att endast sådant barn skall påverka änkans pensionsrätt som vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem. Detta krav, som nu gäller i fråga om annat barn än makarnas gemensamma barn, utvidgas alltså att omfatta också de gemensamma barnen.

Rörande tolkningen av uttrycket »stadigvarande vistades» framhåller kommittén, att det ej får ges alltför snäv innebörd. Sålunda förordar kommittén att barn, som vid mannens död på grund av skolgång, vård å kroppssjukhus, mannens sjukdom eller liknande särskild anledning vistas på annat håll, likväl bör anses ha stadigvarande vistats i hemmet, även om bortovaron är av relativt långvarig beskaffenhet. Däremot torde barn, som mera regelmässigt vistas utom hemmet, exempelvis på grund av att det är varaktigt omhändertaget för vård på anstalt eller i fosterhem, enligt kommitténs mening inte böra få påverka änkans pensionsrätt. Detsamma anses böra gälla, om barnet har tagit anställning, skaffat sig egen bostad och lämnat moderns hushåll.

Kommittén anser det inte rimligt att ett barns rent tillfälliga vistelse i hemmet skall konstituera änkepensionsrätt eller rätt till full änkepension i stället för reducerad. Kravet på gemensam bostad föreslås därför av kommittén liksom enligt gällande rätt skola avse ett stadigvarande förhållande. Begreppet »stadigvarande bor tillsammans» bör därvid enligt kommitténs mening i likhet med vad fallet är i fråga om vistelseförhållandena vid mannens död tolkas på ett sätt, som tar hänsyn till vanligen förekommande förhållanden. Om barnet under ferierna bor i hemmet, bör sålunda den omständigheten att det under terminerna vistas å annan ort för skolgång icke i och för sig anses medföra att rekvisitet bortfaller. Bor barnet i hemmet under terminerna men tillbringar ferierna å annan ort, bör det alljämt anses stadigvarande bo tillsammans med modern. Samma är förhållandet om det skulle bli intaget på sjukhus för några månader. Är barnet däremot varaktigt omhändertaget för anstaltsvård, bör stadigvarande samboende inte anses föreligga.

Socialförsäkringskommittén framhåller, att det kan förekomma att ett barn, som stadigvarande vistas i hemmet vid mannens död, därefter flyttar hemifrån men så småningom åter bosätter sig där. Enligt den nuvarande lagstiftningen utgår änkebidrag, så länge barnet stadigvarande bor tillsammans med änkan, men upphör bidraget, om barnet flyttar hemifrån. Återvänder barnet hem, återinträder änkan i rätten till änkebidrag. Ju högre den avgörande åldersgränsen för barnet är, ju större blir möjligheten att det lämnar hemmet, innan denna gräns uppnåtts. En tillämpning av nu gällande principer i en kommande lagstiftning skulle medföra att änkepensionen i de flesta fall måste omregleras, då barnet flyttar hemifrån, varvid änkan får pensionen sänkt från full till reducerad pension efter hennes ålder vid tiden för avflyttningen. Återvänder barnet hem, blir änkan

ånyo berättigad till full änkepension intill dess barnet uppnår åldersgränsen eller flyttar hemifrån på nytt, varvid en ny omreglering av pensionen kan bli följden. Kommittén anför, att ett sådant system kan komma att förorsaka en strävan hos änkan att behålla barnet hemma så länge som möjligt eller föranleda henne att kort tid innan ett barn, som flyttat hemifrån, passerar åldersgränsen taga hem barnet över den avgörande tidpunkten för att hon därigenom skall få förmånligare pensionsrätt för framtiden. Inte heller om man i stället skulle uppställa det villkoret att pensionsrätt endast skall föreligga, så länge barnet oavbrutet vistas i hemmet, skulle man enligt kommitténs uppfattning undgå svårigheter av liknande natur.

Kommittén yttrar, att det angivna förhållandet vid den nu gällande barnåldersgränsen av 12 år är av ringa praktisk betydelse och inte torde ha medfört nämnvärda olägenheter. Även om frågan kommer att få större betydelse vid en åldersgräns av 16 år, kan man dock enligt kommitténs uppfattning utgå ifrån att barnen i de allra flesta fall kommer att vistas hemma under hela skoltiden. Anledning att frångå nu gällande regler anser kommittén därför icke föreligga vid en 16-årsgräns. En ytterligare höjning av åldersgränsen torde däremot medföra komplicerade problem, inte minst av administrativ art, vilket kommittén som tidigare nämnts anser utgöra ett starkt skäl mot att införa en högre åldersgräns än 16 år.

I frågan huruvida det för rätt till änkepension bör fordras viss tids äkten skap anser socialförsäkringskommittén uppenbart, att något dylikt krav inte kan uppställas såvitt angår änkepension grundad på förefintligheten av minderåriga barn i hemmet.

Vad beträffar änkepension grundad på ankans ålder vid mannens död eller vid den tidpunkt då barnet passerar åldersgränsen framhåller kommittén, att enligt en för några år sedan gjord uppskattning endast ca 2 procent av änkor i änkepensionsberättigande ålder — alltså över 55 år — vid änkeblivandet varit gifta kortare tid än fem år. Utsträcker rätten till änkepension även till änkor, som vid mannens död är i åldern 36—55 år, kommer givetvis inom denna åldersgrupp antalet änkor, som vid mannens död varit gifta kortare tid än fem år, att relativt sett bli betydligt större än i fråga om änkor över 55 år. Av samtliga änkepensionsberättigade änkor utan barn i hemmet uppskattar kommittén dem som varit gifta mindre än fem år till högst 5 procent. Kommittén erinrar om att den i FPL uppställda fordran på fem års äktenskap vid regelns tillkomst motiverades med att det ej fanns någon större anledning att göra åtskillnad mellan en kvinna, som blivit änka efter ett relativt kortvarigt äktenskap, och en ogift kvinna. Enligt kommitténs uppfattning synes detta skäl, om man bortser från änkor med minderåriga barn, äga giltighet även i dagens läge och t. o. m. ha fått en ökad betydelse när rätten till änkepension utvidgas att

avse betydligt yngre änkor än vad man då räknade med. Kommittén anser därför att det icke finnes anledning släppa eller mildra det nu gällande kravet på fem års äktenskap för rätt till änkepension, såvitt angår änkor utan minderåriga barn.

Såsom framgår av det föregående, föreslår kommittén att krav på viss tids äktenskap icke uppställs, då rätten till änkepension grundar sig på förefintligheten av minderåriga barn i hemmet. I övriga fall skall däremot kravet på fem års äktenskap kvarstå i lagstiftningen. Då ett barn uppnår den ålder att dess vistelse i hemmet icke längre grundlägger någon särskild rätt till änkepension för modern, bedömes rätten till fortsatt änkepension, som om modern blivit änka vid den tidpunkt då barnet uppnår den relevanta åldersgränsen. Det synes naturligt att den tid änkan uppburit änkepension på grund av förekomsten av barn därvid likställes med den tid under vilken hon levat i äktenskap, såvitt fråga är om kravet på fem års äktenskap.

Socialförsäkringskommittén förordar att, i likhet med vad som gäller för närvarande, änkepension skall indragas om *ä n k a n i n g å r n y t t ä k t e n s k a p*.

Beträffande frågan om pensionsförmåner åt *k v i n n o r*, som efter omgifte å n y o blir änkor, anser kommittén, att bestämmelser för att garantera änkepensionsrätt i dylika fall är påkallade endast om kvinnan före det senare äktenskapets ingående uppburit änkepension, som indragits vid giftermålet. Kommittén uttalar, att frågan för närvarande saknar större praktisk betydelse, eftersom rätt till änkepension enligt nuvarande lagstiftning inträder först vid 55 års ålder och antalet änkor som därefter gifter om sig torde vara obetydligt. Förhållandet blir emellertid ett annat i samband med att även avsevärt yngre änkor blir pensionsberättigade.

Kommittén har funnit övervägande skäl tala för att en kvinna, som efter omgifte blir änka på nytt, i vissa fall får återinträda i samma rätt till änkepension som hon kan ha haft före det senare äktenskapets ingående. Återupplivning av den latent änkensrätten bör emellertid inte få ske om det nya äktenskapet varat mera avsevärd tid. Då för änkepensionsrätt i de fall då det inte finns barn kräves att äktenskapet varat fem år föreslår kommittén, att återinträde i änkepensionsrätt får ske endast om det nya äktenskapet upplösts inom fem år. Återinträde bör därvid enligt kommitténs mening äga rum oberoende av om äktenskapet upplöses genom mannens död eller genom äktenskapsskillnad.

Socialförsäkringskommittén erinrar i frågan huruvida änkepension skall kunna utgå då *l a g l i g t ä k t e n s k a p e j f ö r e l i g g e r* om att 12 § FPL innehåller en bestämmelse, som bl. a. säger att, där särskilda skäl föreligger, ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever

med annan under äktenskapsliknande förhållanden, vid tillämpningen av lagen må anses såsom gift med denne. I rättspraxis har änkepensionsreglerna givits den tolkningen att, om en sådan äktenskapsliknande samlevnad som avses i 12 § förelegat mellan man och kvinna, kvinnan vid den samboende mannens död ansetts jämställd med änka i fråga om rätt till änkepension. Kommittén framhåller vidare, att i stort sett motsvarande regler gäller inom yrkesskadeförsäkringen medan änkepension från den allmänna tilläggs pensioneringen liksom enligt statlig och kommunal tjänstepensionering endast ifrågakommer för kvinna, som var gift med mannen. Enligt kommitténs åsikt får man dock lägga delvis andra synpunkter på reglerna om änkepension inom folkpensioneringen än inom tilläggs pensioneringen. En kvinna, som utan äktenskap under en följd av år sammanlevt med en man och har barn med honom anses sålunda av kommittén i regel vara i behov av det minimiskydd, som folkpensioneringen avser att ge, i samma grad som en kvinna, som varit gift med mannen. Kommittén har dock den uppfattningen att man i den kommande lagstiftningen bör iakttaga större återhållsamhet vid beviljande av änkepension åt kvinna, som ej varit gift med mannen, än enligt nuvarande praxis. Slopandet av inkomstprövningen och höjningen av pensionsbeloppen bör liksom den stora utvidgningen av kretsen pensionsberättigade ge anledning till försiktighet vid de nya bestämmelsernas utformning.

I utomäktenskapliga förbindelser kan det enligt kommittén antagas, att den kvinnliga kontrahenten är förvärvsarbetande i större utsträckning än när det gäller äktenskap, i varje fall när förbindelserna är barnlösa. I dylika fall förhindrar den nuvarande inkomstprövningen i allmänhet att änkepension utgår, varför en mera restriktiv inställning i praktiken inte innebär att något mera nämnvärt antal kvinnor kommer i sämre läge än enligt nuvarande praxis. Kommittén föreslår därför, att rätten till änkepension begränsas så att den tillkommer, förutom legala änkor, endast sådan ogift kvinna som stadigvarande sammanbodde med en ogift man vid hans fränfälle och som har eller har haft barn med honom eller som vid dödsfallet var havande med barn till honom. Det torde enligt kommitténs åsikt i huvudsak vara i de fall där gemensamma barn finnes som kvinnan för sin försörjning är beroende av den samboende mannen och där det därför kan vara motiverat att vid mannens död likställa henne med änka i fråga om rätten till änkepension. Såsom ogift betecknar kommittén även änka, änkling och fränskild. Som framgår av det följande föreslår kommittén en sådan lydelse av 12 § FPL att den som stadigvarande sammanbor med annan, med vilken han tidigare varit gift, i pensionshänseende skall likställas med gift person. Att i analogi härmed utsträcka rätten till änkepension jämväl till fränskild kvinna, som vid den fränskilde mannens död återupptagit samlevnaden med honom, finner kommittén däremot icke påkallat. Om kontrahenterna i ett sådant fall har gemensamma barn, föreligger rätt

till änkepension redan enligt nyss föreslagna regler. I övriga fall torde kvinnan vid mannens död i regel bli berättigad till pension i sin egenskap av franskild kvinna enligt det förslag härom som kommittén framlägger. Liksom änkepension skall indragas då änka ingår nytt äktenskap bör enligt kommitténs förslag detsamma ske, om änkan utan vigsel sammanbor med en man under sådana omständigheter att hon jämlikt 12 § FPL skall likställas med gift pensionsberättigad.

Beträffande frågan om änkepension när makarna vid mannens död levde åtskilda yttrar kommittén, att det med hänsyn till att änkepensionsrätt för franskild föreslås införd kunde synas ligga nära till hands att änka, som vid mannens död sedan avsevärd tid levat åtskild från honom på grund av söndring eller annan liknande omständighet, jämställas med franskild med avseende å rätten till änkepension. Det måste emellertid ofta vara en ömtålig sak och vålla stora svårigheter att efter mannens död kunna fastslå vilka orsakerna varit till att makar levat åtskilda eller om makarna helt avbrutit eller fortfarande uppehållit viss personlig och ekonomisk kontakt med varandra. Utredningar och bedömningar av omständigheter av detta slag bör enligt kommitténs uppfattning i möjlig mån undvikas. Enligt kommitténs mening föreligger tillräckliga skäl för en inskränkning av pensionsrätten endast i fall då makar vid mannens frånfälle levat åtskilda efter vunnen hemskillnad och denna beviljats på talan av mannen under åberopande av grov försummelse från hustruns sida eller annan dylik omständighet.

Socialförsäkringskommittén har vid behandling av frågan om pensionsförmåner åt franskilda kvinnor, vilkas förutvarande make avlider, samlat visst statistiskt material, av vilket kommittén drar den slutsatsen, att de franskilda kvinnorna allmänt sett har ett bättre utgångsläge vid äktenskapets upplösning än ankorna. Emellertid kan det enligt kommitténs mening antagas att en franskild kvinna, som genom förre mannens död mister hela eller en väsentlig del av sin försörjning, kommer i en lika besvärlig situation, som om äktenskapet upplösts genom och vid samma tidpunkt som dödsfallet och hon alltså blivit änka i vanlig mening. På grund av dödsfallet bortfaller den rätt till underhållsbidrag från förre mannen som den ifrågavarande franskilda kvinnan dessförinnan haft enligt dom eller avtal. Rätt till underhållsbidrag förutsätter i princip ett behov av sådant bidrag för kvinnans tillbörliga underhåll. Kommittén framhåller, att efterlevandepension åt underhållsbidragsberättigade franskilda kvinnor är helt i enlighet med socialförsäkringens allmänna syfte att tillgodose hjälpbehov till följd av nedsättning eller bortfall av försörjningsförmåga genom invaliditet, ålderdom eller dödsfall. Kostnadsökningen för folkpensioneringen som följd av att pensionsrätt införes för franskilda kvin-

nor kan förutsättas bli ringa. Införande av pensionsrätt för ifrågavarande kvinnor förordas därför av kommittén.

Kommittén anser att, ehuru det kunde synas ligga nära till hands, rätten till underhållsbidrag likväl inte bör bli avgörande för pensionsrätten. Enligt kommitténs uppfattning strider detta mot folkpensioneringens principer. Anledningen till att dom eller avtal om underhållsskyldighet mot den fränskilda kvinnan inte föreligger är nämligen mången gång det förhållandet att mannen saknar ekonomiska möjligheter att utge underhållsbidrag. Detta gäller särskilt om det finns underhållsberättigade barn. Med nu tillämpad praxis i fråga om underhållsbidrag till fränskild kvinna skulle ett krav på avtal eller dom om sådant underhållsbidrag från änkepensionsrätt utestänga åtskilliga, som har större behov av sådan pension än de fränskilda som fått rätt till underhållsbidrag. Ett sådant resultat kan kommittén för sin del inte acceptera.

Det kan vidare enligt kommittén antagas att, om man för änkepensionsrätt åt fränskild kvinna skulle kräva dom eller avtal om underhållsskyldighet, skulle i fortsättningen i långt större utsträckning än för närvarande träffas avtal om underhållsbidrag. Pensionsorganen skulle då vid lagtillämpningen ställas inför det mången gång svårlösta problemet, huruvida avtal om underhållsbidrag i giftermålsbalkens mening verkligen föreligger. Har avtalet tillkommit enbart i syfte att bereda pensionsrätt och är parterna överens om att det inte skall medföra några ekonomiska förpliktelser för mannen, kan det näppeligen godtagas som avtal om »lagstadgad underhållsskyldighet». Inte heller kan gärna hur obetydligt belopp som helst godtagas som underhållsbidrag enligt giftermålsbalken. Men även om en väsentligt ökad frekvens av verkliga avtal om sådana bidrag bleve följden, anser kommittén inte att man därigenom åstadkommer en rättvis gräns mellan sådana fränskilda kvinnor som bör bli berättigade till änkepensionsrätt och övriga fränskilda. Mannens större eller mindre medgörlighet skulle nämligen ofta bli avgörande för änkepensionsrätten. Även nu anförda synpunkter talar enligt kommitténs mening bestämt mot att anknyta änkepensionsrätten för fränskild kvinna till hennes rätt till underhållsbidrag.

Kommittén anser emellertid inte att det är rimligt att medge en fränskild kvinna änkepensionsrätt efter förre mannen, om på talan av denne dömts till äktenskapsskillnad på grund av att hustrun grovt åsidosatt sina plikter mot mannen. I dylika fall har han i princip rätt till skadestånd. Det kan inte välla något större administrativt besvär att tillämpa lagbestämmelser, enligt vilka dylika fall uteslutes från pensionsrätt. Huruvida sådant fall är för handen framgår av äktenskapsskillnadsdomen. Med hänsyn till det anförda förordar kommittén, att änkepensionsrätt införes för fränskilda kvinnor i alla fall utom dem, då det dömts till äktenskapsskillnad jämlikt 11 kap. giftermålsbalken antingen enligt 3 §, efter hemskillnad enligt 2 §

första stycket på talan av mannen, eller på talan av mannen enligt någon av 5—13 §§. I de fall som avses i 13 § (sinnessjukdom) kan visserligen hustrun inte lastas, men kommittén anser lämpligare att tillgodose hennes pensionsbehov genom invalidpensioneringen.

Såframt nu angivna förutsättningar för änkepensionsrätt föreligger, föreslår kommittén att den fränskilda kvinnan skall vara berättigad till pension vid förutvarande mannens död under i princip samma förutsättningar i fråga om ålders- och barnvillkor som om äktenskapet upplösts först genom mannens död. Detta får inte tolkas så, att i de fall då för änkepensionsrätt kräves att makarna varit gifta med varandra minst fem år, skilsmässotiden får tillgodoräknas i annan mån än den skulle ha ansetts såsom med äktenskapstid likställd samboendetid när fråga är om »änkepensionsrätt» för ogift kvinna efter man, med vilken hon sammanbott. För de fränskildas del föreslås vidare barnrekvisitet utformat så, att kravet på stadigvarande vistelse i makarnas hem vid mannens död jämkas till sådan vistelse i den fränskilda kvinnans hem såväl vid skilsmässan eller hemskillnad, som föregått skilsmässan, som vid förre mannens död. Barnrekvisitet anses böra jämkas så, att endast sådana barn som är barn (adoptionbarn) till den avlidne förre mannen kan grunda pensionsrätt för den fränskilda kvinnan.

Vid ställningstagande till frågan om storleken av pensionsbeloppen till fränskilda kvinnor bör man enligt kommitténs mening fästa stort avseende vid att de fränskilda kvinnorna i allmänhet befinner sig i ett bättre ekonomiskt läge än ankorna. Med hänsyn härtill och till storleken av vanligen förekommande underhållsbidrag anser kommittén att fränskild kvinna skäligt bör få hälften av vad som skulle ha utgått i änkepension, om hon varit vanlig änka. Kommittén förordar vidare att förekomsten av pensionsrätt samtidigt för vanlig änka och fränskild hustru inte skall inverka på storleken av pensionsbeloppen.

Vad angår de s. k. övergångsfallen, dvs. de kvinnor, som blivit änkor före den 1 juli 1960, har riksdagen år 1958 uttalat att de borde få änkepension med samma maximibelopp och enligt samma villkor beträffande änke- och barnålder som föreslagits för dem som blir änkor efter den 30 juni 1960. Med hänsyn till de betydande avvägningssvårigheter och samordningsproblem som eljest uppkommer förordade riksdagen dock att rätten till änkepension i övergångsfallen skulle göras beroende av inkomstprövning. Frågan om den närmare utformningen av reglerna för änkepension i övergångsfallen har utretts av socialförsäkringskommittén, som därvid inte funnit skäl att föreslå ändring i nu gällande inkomstprövningsregler.

Kommittén erinrar om att särskilda utskottet i sitt av 1958 års A-riksdag i denna del gillade utlåtande (nr 1) framhöll möjligheten av att ge kvinnor,

som blivit änkor före den nya lagstiftningens ikraftträdande, ett g a r a n t i b e l o p p i änkepension, vilket syntes kunna utformas så att beloppet blev högre ju kortare den tid var som vid lagstiftningens ikraftträdande förflutit från mannens död. Även om riksdagen sålunda inte tog någon bestämd ståndpunkt till huruvida garantibelopp bör införas, anser kommittén dock, att den stora olikhet i behandlingen som vid i övrigt likartade förhållanden kan uppstå mellan dem som blivit änkor kort före och dem som blivit änkor kort efter den nya lagstiftningens ikraftträdande utgör ett tillräckligt skäl för införandet av en garantiregel i enlighet med särskilda utskottets uttalande. Eftersom ändamålet med garantin främst bör vara att erhålla en jämnare övergång och minska olikheterna mellan dem som blivit änkor kort före och dem som blivit änkor kort efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, föreslår kommittén, att garantiregeln begränsas att avse änkor, vilkas make avlidit under de närmaste två åren före den 1 juli 1960. Av de lösningar som härvid kan tänkas är det enligt kommitténs mening närmast två, som man bör välja mellan. Den ena är att differentiera garantibeloppet så att det för kvinnor, som blivit änkor året närmast före den nya lagstiftningens ikraftträdande, dvs. under tiden 1/7 1959—30/6 1960, kommer att utgöra $\frac{2}{3}$ av änkepensionen samt för kvinnor, som blivit änkor året dessförinnan, dvs. under tiden 1/7 1958—30/6 1959, $\frac{1}{3}$ av pensionen. Den andra lösningen är att ha en enhetlig garanti, motsvarande $\frac{1}{2}$ av pensionen, för dem som blivit änkor under de närmaste två åren före den 1/7 1960, alltså under tiden 1/7 1958—30/6 1960. Då övergången mellan de olika fallen blir jämnare med den förstnämnda differentierade skalan och då denna lösning inte synes medföra några speciella svårigheter ur tillämpningssynpunkt, har kommittén ansett sig böra förorda att garantiregeln utformas enligt densamma. Garantiregeln föreslås icke avse kommunala bostadstillägg.

De föreslagna garantibeloppen blir i vissa fall mycket obetydliga. För en änka, som på grund av sin ålder vid mannens död är berättigad endast till reducerad pension, innebär t. ex. garantiregeln att en kvotdel av den sålunda reducerade pensionen skall utgå. Det minsta garantibelopp som härvid skulle kunna komma i fråga utgör en tredjedel av $\frac{1}{15}$ av full pension eller, uträknat efter förutsatt pensionsbelopp den 1 juli 1960 (2 450 kr.), 54 kr. om året. För att undvika att sådana obetydliga och för mottagaren skäligen betydelselösa pensionsbelopp skall behöva utgivas föreslår kommittén att änkepension icke skall utgå, om den understiger $\frac{1}{15}$ av full pension. Härigenom vinner man i detta avseende en överensstämmelse med huvudbestämmelserna, där lägsta pension som kan utgå likaledes utgör $\frac{1}{15}$ av full pension. Genom att bestämma minimibeloppet till viss kvotdel av pensionen kommer detsamma vidare att behålla sitt reella värde även vid förändringar i penningvärdet, något som ej är fallet, om man anger minimibeloppet direkt i kronor.

Enligt kommitténs förslag skall för nya fall rätt till änkepension föreligga bl. a. för änka, som har barn under 16 år i hemmet. Då yngsta hemmavarande barnet fyller 16 år, skall ankans rätt till fortsatt pension bedömas som om hon blivit änka vid denna tidpunkt. Är hon 50 år då barnet fyller 16 år, blir hon allt framgent berättigad till full änkepension, och är hon i åldern 36—49 år, får hon reducerad pension. Skulle motsvarande regler konsekvent tillämpas även då fråga är om kvinna, vars make avlidit före den 1 juli 1960, skulle detta kunna medföra att en änka fr. o. m. sagda dag förvärvar rätt till änkepension även om mannen avlidit mer än 40 år tidigare. Att ge övergångsbestämmelserna en så vidsträckt retroaktiv verkan är emellertid enligt kommitténs mening icke motiverat. Änkepension i övergångsfallen på grund av förekomsten av barn under 16 år bör enligt kommittén icke beviljas med mindre sådant barn finns vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande. Genom att uppställa detta villkor undvikes i stort sett de betydande svårigheter som eljest ofta skulle ha uppkommit, då det gällde att förebringa utredning i fråga om förhållanden, som förelegat lång tid tillbaka, t. ex. barnets vistelse i makarnas hem vid mannens död eller ankans och barnets samboende vid tiden för barnets 16-årsdag.

Som tidigare nämnts må jämlikt 12 § FPL i dess nu gällande lydelse ogift pensionsberättigad, som sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne. I de flesta fall blir det därvid till den pensionsberättigades nackdel att anses såsom gift, beroende dels på att pensionsbeloppet för ogift pensionär är större än för envar av två pensionsberättigade makar, dels på att vid beräkning av inkomstprövade pensionsförmåner hänsyn skall tagas jämväl till den andra kontrahentens inkomst. I vissa fall blir det dock fördelaktigare för de sammanlevande att bli betraktade såsom gifta. Detta kan t. ex. medföra rätt till hustrutillägg. Vidare kan det enligt nuvarande praxis medföra rätt till änkepension för kvinnan, då den sammanboende mannen avlider.

Kommittén har som förut nämnts föreslagit strängare villkor för rätt till änkepension i hithörande fall än vad som nu gäller i praxis. Enligt kommitténs mening föreligger emellertid starka skäl för att i de fall, då man och kvinna redan ansetts såsom gifta enligt 12 § i lagrummets nuvarande lydelse, kvinnan bör få rätt till änkepension, även om sammanboendet ej uppfyller de krav som enligt den nya lagstiftningen fordras för rätt till änkepension. Kommittén föreslår därför en övergångsregel av denna innebörd.

Till kommitténs betänkande har ledamoten *herr Broberg* fogat ett särskilt yttrande, vari han påpekar, att kommitténs förslag väsentligen innebär endast ett effektuerande av riksdagens år 1958 fattade principbeslut

och att han från denna utgångspunkt inte har någon anledning till erinran mot de av kommittén framlagda förslagen. Emellertid anser han sig inte kunna underlåta att framhålla sin uppfattning att kostnaderna för änkepensionerna skulle kunna avsevärt minskas utan att den trygghet de avser att ge skulle i nämnvärd mån förminskas. Enligt herr Brobergs mening måste ett annat och strängare betraktelsesätt anläggas då fråga är om skattefinansierade anordningar sådana som folkpensioneringen än då fråga är om försäkringsprestationer, vilka finansieras genom avgifter som åtminstone i stort sett drabbar den enskilde i förhållande till de honom tillförsäkrade prestationernas storlek. Under utredningsarbetets gång har herr Broberg blivit allt mer övertygad om att änkepensionen inte är riktigt avvägd vid jämförelse med det stöd, som det allmänna genom folkpensioneringen eller på annat sätt ger andra jämförbara kategorier. Antages definitivt den i princip beslutade änkepensioneringen kan det inte undgå att krav å förbättring av stödet till andra grupper kommer att framföras. Detta kravs tillgodoseende blir utomordentligt kostnadskrävande och kraven kommer att bli svåra att avvisa. Med hänsyn till de nu framförda synpunkterna borde enligt herr Brobergs mening änkepensionen i princip allttjämt vara inkomstprövad, varvid dock minst så stor del av pensionen borde lämnas utan inkomstprövning att man undvek att änkor efter män i lägre inkomstlägen fick mindre andel av mannens inkomst i form av folk- och tilläggs-pension än änkor vilkas män haft högre inkomst.

Barnpensioner m. m.

I sitt förslag rörande barnpensioner såsom folkpensionsförmån utgår socialförsäkringskommittén från 1958 års A-riksdags ställningstagande, enligt vilket fr. o. m. den 1 juli 1960 barnpensioner å 1 000 kr. om året borde utgå utan inkomstprövning i samtliga fall, då barnets huvudsakliga försörjare avlidit, intill dess barnet fyller 19 år.

Frågan huruvida barnpensioner bör utgå även då den av föräldrarna som inte är den huvudsaklige försörjaren avlidit, har i enlighet med vad 1958 års A-riksdag förutsatte utretts av kommittén, som därvid funnit, att det i praktiken skulle uppkomma betydande svårigheter att anknyta rätten till barnpension inom folkpensioneringen till den omständigheten att den huvudsaklige försörjaren avlidit. En utredning skulle erfordras i varje särskilt fall, och det skulle många gånger vara vanskligt att bedöma, om den ena eller andra maken varit den huvudsakliga försörjaren, t. ex. om båda makarna haft förvärvsarbete och ungefär lika stor arbetsinkomst. Den huvudsakliga försörjningsbördan kan också ha växlat, så att den tidvis åvilat den ene maken och tidvis den andre. Härtill kommer att med en barnpensionsålder av 19 år många pensionsberättigade barn i de högre åldersgrupperna kommer att vara självförsörjande, varvid ingen av föräldrarna kan anses vara barnets huvudsakliga försörjare. Kommittén har på grund härav fun-

nit det mest ändamålsenligt att vid utformandet av barnpensionsbestämmelserna bortse från vem av föräldrarna som varit att anse som den huvudsakliga försörjaren. Detta kommer att i hög grad underlätta tillämpningen av bestämmelserna i praktiken. Med dessa utgångspunkter finner kommittén naturligt, att rätt till barnpension skall föreligga för barn, vars fader avlidit.

När det gäller barnpension till barn, vars moder avlidit, framhåller kommittén, att spørgsmålet härom är nära förknippat med frågan om änklingspensioner. Kommittén anför att en lösning av sistnämnda problem är att låta barnpensioner utgå till samtliga barn, som förlorat endera av föräldrarna, alltså även till änklingsbarnen, utan att samtidigt tillerkänna änklungen pension för egen del. En sådan anordning har, anför kommittén, den fördelen att hjälpen kan avvägas med hänsyn till antalet barn i familjen. Detta alternativ skulle medföra ekonomisk hjälp också i de fall då barnen eller något av dem icke tillhör änklungens hushåll utan är lämnade i annans vård (utackorderade hos anhöriga eller andra), något som torde vara oftare förekommande i änklingsfamiljer än i familjer, där fadern är död men modern lever. Enligt kommitténs mening bör man vid bedömandet av effekten av det ekonomiska stödet fästa mindre avseende vid en teoretisk uppdelning av detta på änklungen och barnen än vid den totala effekten på det gemensamma hushållet. Vid övervägande av de anförda omständigheterna har kommittén funnit, att det allmännas stöd åt barnfamiljer, där modern avlidit, lämpligast bör utformas som ett bidrag till barnets egen försörjning. Kommittén föreslår därför, att barnpension skall utgå även till barn, vars moder avlidit.

I fråga om storleken av barnpension till barn, vars båda föräldrar avlidit, yttrar kommittén att en omständighet, som manar till återhållsamhet då det gäller att bestämma barnpensionens storlek för föräldralösa barn inom folkpensioneringen, är att barnen framdeles får möjlighet att bestrida en avsevärd del av sina försörjningskostnader genom de tilläggspensioner, som de regelmässigt kommer att bli berättigade till. Om en försäkrad avlider och efterlämnar ett barn under 19 år som enda pensionsberättigad efterlevande, kommer detta barn att erhålla barnpension från tilläggspensioneringen med samma belopp som skulle ha utgått till den avlidnes änka, om pensionsberättigade barn ej funnits. Den tilläggspension som tillkommer föräldralösa barn är sålunda avsevärt högre än den som tillkommer barn, vars fader avlidit men vars moder lever och är berättigad till änkepension. Även om kostnaderna för de föräldralösa barnen ofta torde vara högre än för barn, som förlorat endast den ena av föräldrarna, kommer detta i regel att kompenseras av de högre förmåner, som det föräldralösa barnet erhåller från tilläggspensioneringen. Det kan enligt kommitténs mening icke vara motiverat att därutöver tillgodose de föräldralösa barnen med en större barnpension från folkpensioneringen än vad

som gäller för fader- eller moderlösa barn. Kommittén föreslår därför, att barnpension skall utgå med beloppet 1 000 kr., oavsett om en av barnets föräldrar eller båda avlidit.

Kommitténs förslag innebär beträffande vilka barn, som skall äga rätt till barnpension, att de nya reglerna skall avse såväl barn i äktenskap som barn utom äktenskap. Därest den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till utomäktenskapligt barns underhåll utgiva ett belopp en gång för alla föreslås dock i överensstämmelse med vad som gäller enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension att barnpension inte skall utgå. Adoptivbarn skall enligt förslaget vid bedömande av rätten till barnpension likställas med eget barn. Sistnämnda regel föreslås i likhet med vad som gäller beträffande tilläggspensioneringen kompletterad med en bestämmelse, som hindrar att ett bortadopterat barn får rätt till barnpension efter sina naturliga föräldrar. Kommitténs ståndpunktstaganden i fråga om den barnpensionsberättigade kretsen innebär att barnpension efter en avliden person icke utgår till andra makens barn eller adoptivbarn, som varken är barn till den avlidne eller adopterat av honom. Ej heller utgår barnpension till fosterbarn.

Kommittén har funnit det med barnets intressen mest förenligt, att rätten till barnpension inte skall påverkas av att barnets fader eller moder ingår nytt äktenskap.

De föreslagna barnpensionerna kommer att ersätta de särskilda barnbidrag, som nu utgår till barn vilka förlorat fader eller moder eller båda föräldrarna. De barnbidragsberättigade barn som icke kommer att beröras av lagstiftningen om barnpension är dels barn, vars fader, styvfader eller i vissa fall moder åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag, och dels barn utom äktenskap, beträffande vilket faderskapet ej fastställts och som fyllt tre år. Frågan om de barnbidrag som har karaktären av barn-tillägg — för närvarande omkring 13 500 — är avsedd att prövas i samband med utformningen av invalidpensioneringen, och barnbidragen i den andra gruppen — omkring 850 till antalet — har förutsatts skola regleras utanför folkpensioneringens ram. Kommittén föreslår en provisorisk höjning av återstående särskilda barnbidrag till 1 000 kr. per år och barn. Då den framtida utformningen av barnförmånerna i dessa fall kommer att bli föremål för fortsatt utredning, föreslås att någon annan ändring beträffande dessa barnbidrag än höjningen av beloppen nu icke sker. Barnbidragen kommer sålunda fortfarande att vara inkomstprövade och utgå till dess barnet fyller 16 år.

Kommittén anför i detta sammanhang, att den är väl medveten om att den föreslagna höjningen av de särskilda barnbidragen kan aktualisera en motsvarande höjning av bidragsförskott och utfyllnadsbidrag men framlägger inte något förslag härom.

Slutligen behandlar kommittén frågan om indexreglering av barnpensioner och särskilda barnbidrag. Kommittén påpekar, att folkpensioneringens nu gällande indexsystem bygger på penningvärdet i december 1951, under det att barnpensionsbeloppet 1 000 kr. avser tidpunkten den 1 juli 1960, då den nya lagstiftningen skall träda i kraft. Skulle det nu gällande indexsystemet tillämpas å barnpensionerna, skulle alltså från början i pensionsbeloppet ingå ett betydande antal indextillägg av viss storlek. Beloppet 1 000 kr. skulle således motsvara summan av ett grundbelopp för barnpension och det antal indextillägg och motsvarande standardtillägg därtill, som utgår å övriga pensioner. En sådan lösning synes kommittén föga tilltalande. Att å andra sidan tillskapa ett särskilt indexsystem för barnpensionerna anser kommittén inte heller lämpligt. Vidare anföres att folkpensioneringens indexsystem av flera skäl måste revideras inom de närmaste åren senast fr. o. m. den 1 januari 1963 då allmänna tilläggspensioner skall börja utgå.

Kommittén har med hänsyn till den sålunda förestående revisionen av indexsystemet inom folkpensioneringen icke funnit skäl att nu framlägga förslag om indexreglering av barnpensionerna. I avvaktan på folkpensioneringens slutliga och enhetliga utformning bör enligt kommitténs uppfattning barnpensionerna och de kvarstående särskilda barnbidragen genom beslut av statsmakterna anpassas till rådande ekonomiska förhållanden för varje gång en sådan anpassning visar sig erforderlig.

I samband med behandlingen av barnpensionerna har kommittén som framgått av det föregående berört frågan om änklingspensioner. Kommittén ansåg därvid, att änklingsfamiljernas hjälpbehov bäst tillgodoses genom att de moderlösa barnen får barnpensionsrätt. Barnpensionen föreslås också skola utgå, oberoende av om fadern ingår nytt äktenskap. Emellertid återstår frågan, huruvida en särskild änklingspension kan anses erforderlig vid sidan av barnpensionen.

Enligt kommitténs uppfattning är det endast i de fall där det finns hemmavarande icke vuxna barn som ett verkligt behov av fortlöpande ekonomisk hjälp efter hustruns död generellt kan presumeras. Att tillerkänna en änklings utan hemmavarande barn rätt till änklingspension torde i regel icke vara motiverat. Änklingen har normalt förvärvsarbete, och änklingsarnas inkomstförhållanden är bättre än änkorernas i motsvarande situation. I de fall åter där minderåriga barn finnes torde barnpensionen i de flesta fall lämna en nöjaktig hjälp. Genom barnpensionen varierar det ekonomiska stödet med hänsyn till barnens antal. Har modern under sin livstid bidragit till familjens försörjning genom förvärvsarbete utom hemmet, kommer barnen vidare att i framtiden regelmässigt få sina pensionsförmåner förhöjda med tilläggspension efter henne. Med anledning av vad sålunda an-

förts har kommittén icke funnit skäl framlägga förslag om införande av änklingspensioner inom folkpensioneringen. Nu utgående änklingsbidrag föreslås övergångsvis bibehållna.

Mot kommitténs förslag rörande barnpensioner har ledamöterna *herrar Andersson och Eliasson* reserverat sig och ansett, att barnpensionsåldern bör sättas till 16 år. Till denna uppfattning ansluter sig *herr Broberg* i sitt särskilda yttrande.

Herrar Andersson, Eliasson och Königson har vidare i en reservation föreslagit, att barnpensionen till barn, vars båda föräldrar avlidit, bestämmes till 1 500 kr. per år.

Kostnadsberäkningar

De sammanlagda kostnaderna för folkpensioneringen under budgetåret 1959/60 har under antagande att antalet indextillägg är 8, vilket hittills varit fallet under budgetåret, i 1959 års statsverksproposition beräknats till omkring 2 392 milj. kr., varav 2 023 milj. kr. faller på statsverket och 369 milj. kr. på kommunerna. Anslaget Bidrag till folkpensioner m. m. uppfördes därför med 2 023 milj. kr. Kostnaderna för de särskilda barnbidragen under innevarande budgetår beräknades till 15,9 milj. kr., varav statens andel utgör 8,7 milj. kr. och kommunernas 7,2 milj. kr. För änke- och änklingsbidragen uppskattades kostnaden till 11,5 milj. kr., som fördelades med 5,4 milj. kr. på staten och 6,1 milj. kr. på kommunerna. Medelsbehovet under anslaget Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. beräknades med hänsyn härtill i budgeten till 14,1 milj. kr.

Med oförändrade förutsättningar i förhållande till innevarande budgetår, såvitt angår lagstiftningens innehåll och antalet indextillägg, beräknar pensionsstyrelsen folkpensionskostnaderna under budgetåret 1960/61 till 2 425,4 milj. kr., av vilka statens andel utgör 2 047 milj. kr. och kommunernas 378 milj. kr. Ökningen i förhållande till budgetåret 1959/60 hänför sig till det ökade antalet pensionärer och en antagen fortsatt stegring av de kommunala bostadstilläggens medelbelopp. På motsvarande sätt beräknar pensionsstyrelsen kostnaden under budgetåret 1960/61 för de särskilda barnbidragen samt änke- och änklingsbidragen till 25,4 milj. kr., varav 12,6 milj. kr. belöper på staten och 12,8 milj. kr. på kommunerna.

Under anslaget Bidrag till folkpensioner m. m. har i årets statsverksproposition (V ht p. 116) preliminärt uppförts ett belopp av 2 390 milj. kr. Hänsyn har härvid tagits till den föreslagna standardhöjningen av folkpensionerna, till de förut behandlade förslagen om förbättrade familjeförmåner och till ett nytillkommande indextillägg, som antages bli en följd av den allmänna varuskatten. Anslaget Särskilda barnbidrag till änkors och invali-

ders barn m. m. (V ht p. 119) har likaledes preliminärt uppförts med det av pensionsstyrelsen beräknade beloppet 12,6 milj. kr.

Socialförsäkringskommittén uppskattar på grundval av utförliga beräkningar i en bilaga till kommitténs betänkande kostnaderna för den av kommittén föreslagna änkepensioneringen för budgetåret 1960/61 till 156 milj. kr., varav 27 milj. kr. belöper på de kommunala bostadstilläggen. Kommittén har även gjort en uppskattning av kostnaderna för budgetåret 1968/69 och därvid kommit fram till beloppet 343 milj. kr., varav 35 milj. kr. hänför sig till de kommunala bostadstilläggen.

Rörande förutsättningarna för beräkningarna må blott nämnas, att full änkepension för budgetåret 1960/61 antagits utgöra 2 450 kr., motsvarande den nuvarande folkpensionen till ogift ålderspensionär, samt att fullt kommunalt bostadstillägg antagits utgöra i genomsnitt 700 kr. För budgetåret 1968/69 har full änkepension antagits utgöra 3 700 kr., motsvarande den avsedda pensionsnivån nämnda år — 3 600 kr. — jämte de två indextillägg å vartdera 50 kr., som tillkommit efter utgången av år 1957. Särskilda beräkningar har icke uppgjorts beträffande kostnaderna för den föreslagna änkepensionen till vissa fränskilda kvinnor. Några säkra hållpunkter för uppskattning av antalet sådana pensioner finns icke, men utredningen antar att de blir relativt få i varje fall under det första året efter lagstiftningens ikraftträdande. Ifrågavarande kostnader anses därför vad gäller budgetåret 1960/61 kunna inrymmas i de ovan angivna änkepensionskostnaderna. Ej heller har kostnaderna beräknats för de få övergångsvis från den 1 juli 1960 kvarstående änklingsbidragen. Dessa kostnader blir emellertid så små att de saknar praktisk betydelse. Vidare har inte beaktats den kostnadsbesparing för änkepensioneringens del, som uppkommer genom vissa i det följande behandlade regler för sammanträffande av folkpensionsförmån och efterlevandelivränta. Nämnda besparing blir emellertid för änkepensioneringens del så ringa för budgetåret 1960/61 att man kan bortse från den samma.

För barnpensioneringen beräknar kommittén kostnaderna till omkring 94 milj. kr., om barnpensionerna utgår till 19 års ålder, och ca 60 milj. kr. vid en barnpensionsålder av 16 år. Härtill kommer kostnaderna för kvarstående särskilda barnbidrag till invaliders m. fl. barn, som uppskattas till omkring 14 milj. kr., varav 6 milj. kr. hänför sig till den av kommittén föreslagna höjningen av bidragens maximibelopp från 600 till 1 000 kr.

De sammanlagda kostnaderna för familjepensioneringen vid en barnpensionsålder av 16 år kan alltså under budgetåret 1960/61 vid oförändrat antal standard- och indextillägg uppskattas till $(156 + 60 + 14)$ 230 milj. kr. Om reglerna rörande familjepensioneringen bibehålles oförändrade, kan dessa kostnader uppskattas till ca 81 milj. kr. Förslaget innebär alltså en kostnadsökning av omkring 149 milj. kr.

Vad gäller kostnadsfördelningen mellan stat och kommun utgår kommittén i denna etapp från hittills gällande grunder, enligt vilka de icke inkomstprövade förmåner helt bestrides av staten och kostnaderna för övriga familjeförmåner fördelas mellan staten och kommunerna. Från nu angivna utgångspunkter uppskattar kommittén statens kostnader för änkepensioner m. m. för budgetåret 1960/61 till 81 milj. kr. samt kommunernas kostnader till 75 milj. kr. Barnpensionskostnaderna 60 milj. kr. faller helt på staten. Av kostnaderna för de kvarstående särskilda barnbidragen torde 8 milj. kr. belöpa på staten och 6 milj. kr. på kommunerna. Statens totala kostnader för folkpensioneringens familjeförmåner uppgår sålunda till $(81 + 60 + 8)$ 149 milj. kr. och kommunernas totala kostnader till $(75 + 6)$ 81 milj. kr. Kommittén framhåller att, om de nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna skulle förbli oförändrade, den nu förordade reformen på längre sikt innebär en successiv förskjutning av kostnaderna till kommunernas fördel allteftersom de inkomstprövade änkepensionerna till övergångsfallens änkor upphör att utgå.

Statens andel i kostnaderna för folkpensioneringens familjeförmåner vid oförändrade regler har för budgetåret 1960/61 uppskattats till ca 38 milj. kr. och kommunernas motsvarande andel till ca 43 milj. kr. Kostnadsökningen till följd av förslaget uppgår alltså till omkring $(149 - 38)$ 111 milj. kr. för staten och till omkring $(81 - 43)$ 38 milj. kr. för kommunerna.

Kommittén gör den reservationen rörande dess kostnadsuppskattningar, att de är behäftade med en viss osäkerhet. Detta gäller särskilt kostnaderna för de inkomstprövade pensionerna till övergångsfallens änkor. En betydande ovisshet måste nämligen föreligga vid beräkningen av dessa änkors inkomster och inte minst av den inverkan som änkepensioneringens utbyggnad kan få på ankornas förvärvsförhållanden.

Kostnadsökningen för den av besparingsutredningen förordade standardhöjningen 250 kr. för ensamstående pensionärer och 350 kr. för två pensionsberättigade äkta makar, vilken alltså kommer att gälla även de nya änkepensionsförmåner, kan enligt inom socialdepartementet gjorda beräkningar uppskattas till 220 milj. kr. för budgetåret 1960/61. Av denna kostnadsökning belöper 195 milj. kr. på staten och 25 milj. kr. på kommunerna.

För ett nytt index tillägg med nuvarande belopp 50 kr. för ensamstående och 40 kr. för envar av två pensionsberättigade äkta makar kan kostnaden för budgetåret 1960/61 uppskattas till omkring 46 milj. kr., varav 40 milj. kr. faller på staten och 6 milj. kr. på kommunerna.

En höjning av bidragsförskottens maximibelopp till 1 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1960 kan enligt socialstyrelsen för budgetåret 1960/61 beräknas medföra en kostnadsökning, som — därest de bidragsskyldiga

antages liksom f. n. återbetala genomsnittligt 47 procent av utgivna förskott — uppgår till 3,8 milj. kr. Härav skall staten efter budgetårets utgång ersätta $\frac{3}{4}$ eller 2,7 milj. kr., medan återstoden stannar på kommunerna. En motsvarande höjning av utfyllnadsbidragen, som till ingen del återgäldas av dem som är bidragsskyldiga gentemot barnen, leder för nästa budgetår till en beräknad kostnadsökning av 10,7 milj. kr., av vilka staten har att budgetåret 1961/62 gottgöra kommunerna 8 milj. kr.

Remissyttranden

Vid remissbehandling av besparingsutredningens betänkande har yttranden över de delar, som berör folkpensioneringen, avgivits av socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, statskontoret, statens sakrevision, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, Svenska landskommunernas förbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges lantbruksförbund, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk och Sveriges folkpensionärers riksorganisation.

Över socialförsäkringskommitténs betänkande har, efter remiss, yttranden avgivits av socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation, Socialförsäkringshögskolans förening, Svenska sjukkasseförbundet, Svenska socialvårdsförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Yrkeskvinnors samarbetsförbund och Sveriges folkpensionärers riksorganisation.

Utöver remissyttrandena har i anledning av båda betänkandena inkommit skrifter från olika sammanslutningar.

Standardhöjning av folkpensionerna

Det förslag rörande takten i folkpensionshöjningen, som framlagts av besparingsutredningen, tillstyrkes om än i en del fall med vissa erinringar av så gott som samtliga de remissorgan, som tagit upp frågan till behandling. Tillstyrkande yttranden föreligger således från *socialstyrelsen* och *pensionsstyrelsen*. Sistnämnda myndighet uttalar, att vid bifall till utredningens förslag den av allmänna pensionsberedningen förordade avvecklingen av de kommunala bostadstilläggen torde få anses avskriven. Pensionsstyrelsen vidhåller i stället vad styrelsen i tidigare utlåtanden anfört om borttagande av de kommunala bostadstilläggen ur folkpensionslagstiftningen och deras ersättande i de fall där de behövs med kommunala

hyrestillägg utan statsbidrag. I fråga om avvägningen av pensionsbeloppen mellan ensamstående och makar framhåller styrelsen, att besparingsutredningen vid bestämmandet av beloppen för år 1960 utgått från läget i december 1957, då folkpensionen för ensamstående utgjorde 2 200 kr. och för två makar tillhoppa 3 520 kr. för år. Sedan dess har emellertid två indextillägg å 50 resp. 40 kr. (80 kr. för två makar) tillkommit. Därmed skulle den avsedda proportionen 100:158 icke komma till stånd. Skillnaden blir år 1960 mycket obetydlig men ökar i den mån flera indextillägg tillkommer. Att märka är att proportionen 100:150 icke heller kan nås 1968, eftersom den avsedda proportionsändringen motverkas av indextilläggen så länge de har nuvarande konstruktion. Detta är givetvis inte något speciellt utmärkande för besparingsutredningens förslag utan är gemensamt för alla som räknar med nuvarande indextillägg. För att proportionen inte skall förryckas måste tilläggen ifråga anpassas till densamma.

Statskontoret anser, att frågan huruvida och med vilket belopp standardhöjning av folkpensionen skall ske bör göras till föremål för prövning för en kortare tidsperiod i sänder. Det torde härvid enligt ämbetsverkets mening förtjäna övervägas, om icke denna prövning bör ske varje år och höjningarna alltså avse ettårsperioder i stället för såsom föreslagits tvåårsperioder. Höjningarna skulle då givetvis göras med mindre belopp än de av besparingsutredningen föreslagna. Härigenom kunde en ytterligare besparing med ca 100 milj. kr. ernås i första hand för budgetåret 1960/61. Även om folkpensionshöjningarna kommer att ske i annan takt än den av allmänna pensionsberedningen föreslagna bör enligt statskontoret höjningarna kombineras med en successiv avveckling av de inkomstprövade bostadstilläggen i den utsträckning beredningen förordat. Även *statens sakrevision* håller före, att några avgörande motiv att låta folkpensionsförbättringarna komma med två års mellanrum inte föreligger. Sakrevisionen anser därför att det bör övervägas att låta pensionsbeloppen stiga varje år. Genom denna tidsförskjutning kan en icke obetydlig minskning i belastningen vinnas för budgetåret 1960/61, under vilket budgetår statsfinanserna utsättes för mycket stora påfrestningar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län yttrar, att eftersom statsmakterna uppenbarligen bedömt det som omöjligt att avveckla de kommunala bostadsbidragen för närvarande, invändningar mot besparingsutredningens förslag icke torde kunna framställas. Förslaget innebär emellertid enligt länsstyrelsens mening att tanken att avveckla de kommunala bostadstilläggen på sätt allmänna pensionsberedningen föreslagit definitivt avskrivs. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* säger sig visserligen gärna ha sett att höjningen av ålderspensionerna kunnat ske i enlighet med allmänna pensionsberedningens förslag men finner att vad besparingsutredningen anfört om det statsfinansiella läget visar, att höjningen bör genomföras i den jämnare takt, som utredningen föreslagit.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges industriförbund* tillstyrker besparingsutredningens förslag men framhåller, att det inte är möjligt för organisationerna att ta slutgiltig ställning till den skala, som utredningen lagt fram, enär tillräckligt underlag ej finnes för att bedöma om ens dessa höjningar är samhällsekoniskt genomförbara. Det är emellertid enligt organisationernas mening särskilt viktigt, att budgetåret 1960/61, som redan av andra skäl kan beräknas bli påfrestande för samhällsekonin, inte belastas med så stora statliga utgiftsökningar, som en höjning av folkpensionerna enligt allmänna pensionsberedningens förslag skulle medföra. Även *Kooperativa förbundet* förordar förslaget.

Landsorganisationen påpekar, att organisationen i sitt yttrande över allmänna pensionsberedningens betänkande framhöll, att lägre höjningar av pensionsbeloppen åren 1960 och 1962 än som föreslagits av beredningen kunde tänkas, därest de kommunala bostadstilläggen bibehölls. Enär så blivit fallet, anser *Landsorganisationen* förutsättningarna för en jämnare höjning vara givna. Förslaget om en jämn takt för folkpensionshöjningarna tillstyrkes av *SACO* och *Statstjänstemännens riksförbund*, vilka emellertid anser en omprövning av hela folkpensionssystemet nödvändig.

Sveriges folkpensionärers riksorganisation har inte något att erinra mot besparingsutredningens förslag, under förutsättning att de kommunala bostadstilläggen inte blott bibehålles utan även justeras i anslutning till de verkliga hyreskostnaderna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län hyser med hänsyn till den svåra ekonomiska situationen i länet starka betänkligheter mot utredningens förslag rörande takten i folkpensionshöjningen. *Svenska landskommunernas förbund* säger sig inte kunna bedöma huruvida förslaget är avvägt på bästa möjliga sätt med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen och i förhållande till nya eller ökade krav på anslag till andra ändamål. I övrigt har förbundet observerat att besparingsutredningen icke förutsatt någon samtidig successiv avveckling av de kommunala bostadstilläggen utan tvärtom synes ha förutsatt att kommunernas bidrag till de inkomstprövade folkpensionsförmånerna skall utgå efter samma grunder som för närvarande.

Änkepensioner m. m.

Socialförsäkringskommitténs förslag att inkomstprövningen av änkepensionerna skall slopas tillstyrkes av *Svenska stadsförbundet*, *Svenska landskommunernas förbund* och *Landsorganisationen*.

Även *TCO*, som dock förordar att ställningstagandet till kommitténs förslag uppskjutes till dess folkpensioneringens och tilläggs pensioneringens familjeförmåner kan prövas i ett sammanhang, uttalar sig för ett slopande av inkomstprövningen. Enligt organisationens uppfattning innebar allmänna pensionsberedningens förslag om att änkepensionen skulle utgå med

samma belopp som ålderspensionen för en gift pensionär en lämpligare avvägning än att änkepensionen sättes till samma belopp som ålderspensionen för en ensamstående pensionär såsom socialförsäkringskommittén i enlighet med 1958 års A-riksdags ställningstagande föreslår.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund tillstyrker förslaget men säger sig inte kunna bortse från det intryck de föreslagna bestämmelserna kan göra på andra hjälpbehövande grupper i samhället.

Socialstyrelsen framhåller, att den socialpolitiska grunden för samhällets stöd till änkor med barn i hemmet är helt och hållet av familjestödjande natur. Man önskar bereda änkan möjlighet att hålla ihop hemmet och familjen, och det har sedan länge accepterats som ett gemensamt intresse att stödja familjen såsom den grundläggande samhällsinstitutionen såväl ekonomiskt som på annat sätt. De skäl som talar härför får alldeles särskild tyngd i fråga om de ofullständiga familjerna, vilka enligt vad styrelsen i många sammanhang haft tillfälle att konstatera utgör en klart eftersatt grupp i samhället. Styrelsen vill därför uttala sin stora tillfredsställelse med det kraftigt ökade stöd som »änkefamiljerna» erhåller enligt de nu framlagda reformförslagen. Slopandet av inkomstprövningen är enligt styrelsens mening för denna grupp starkt motiverad. Mera kritisk ställer sig socialstyrelsen däremot när det gäller ensamstående änkor. Beträffande dessa finns enligt styrelsens uppfattning ingen allmän socialpolitisk grund att åberopa för ett generellt stöd av här ifrågavarande slag. Änkeståndet såsom sådant kan numera knappast motivera ett löpande bidrag till uppehållet. Då man velat tillerkänna även de ensamstående änorna en icke inkomstprövad änkepension, torde detta ställningstagande i avsevärd utsträckning ha grundats på föreställningen att kvinnan såsom den försörjda i äktenskapet som regel står utan försörjningsmöjlighet då mannen avlider. Detta förhållande äger numera långt ifrån generell giltighet, något som bland annat framgår av inkomststatistiken, enligt vilken (år 1957) de gifta kvinnorna utgjorde omkring 29 procent av de gifta inkomsttagarna. Det kan också förväntas, att de gifta kvinnornas andel i de förvärvsarbetandes krets framdeles kommer att successivt öka. Det av allmänna pensionsberedningen åberopade, i och för sig mycket beaktansvärda syftet med inkomstprövningens slopande, nämligen att undvika regler som kan verka hämmande på vederbörandes strävan att inträda i förvärvslivet, äger uppenbarligen icke tillämpning på de fall då kvinnorna haft förvärvsarbete under äktenskapet. Styrelsen anser det inte vara uteslutet att man i fråga om de ensamstående änorna skulle kunna finna en tillfredsställande lösning av deras pensionsfråga utan att tillgripa den mycket kostnadskrävande och enligt styrelsens mening sannolikt mindre riktigt avvägda åtgärden att helt slopa inkomstprövningen. Härvid har styrelsen framför allt beaktat, att förslaget kan komma att medföra krav — som enligt styrelsens mening kan vara för-svarliga — från andra kategorier än änkor, exempelvis rörande invalidpen-

sionen och hustrutilläggen. Eftersom kommitténs förslag emellertid väsentligen innebär endast ett effektuerande av riksdagens år 1958 fattade principbeslut, har styrelsen från denna utgångspunkt ej funnit anledning till erinran mot kommitténs ifrågavarande förslag.

De av socialstyrelsen anförda kritiska synpunkterna återkommer i remissyttranden, som går i a v s t y r k a n d e riktning. Till de remissorgan, som avstyrker förslaget om slopande av inkomstprövningen för änkepensionerna, hör *pensionsstyrelsen*, som uttalar att det från sociala synpunkter inte finns någon anledning att utge änkepension åt en änka, som har ett förvärvsarbete på vilket hon försörjer sig. Enligt styrelsens mening kan en lägre änkeålder än 60 år inte tänkas som utgångspunkt för en änkepension utan behovsprövning. Styrelsen förordar att riksdagens ställningstagande år 1958 omprövas med sikte på en reformerad inkomstprövning och att under tiden endast genomföres en provisorisk förbättring av änkepensionen utan ändring av nuvarande inkomstprövning. Även *Socialförsäkringsbolagens förening* och *Svenska socialvårdsförbundet* förordar utredning rörande bibehållande av inkomstprövningen för änkepensionen.

Riksförsäkringsanstalten har den bestämda uppfattningen att reformeringen av folkpensioneringens änkepensionssystem inte bör brytas ut ur sitt sammanhang med invalidpensioneringen samt delar de betänkligheter, som uttalats av herr Broberg i hans vid kommitténs betänkande fogade särskilda yttrande.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund ansluter sig till kommittéförslaget om slopande av inkomstprövningen för änkor med barn under 16 år men anser att en icke behovsprövad änkepension åt friska och arbetsföra kvinnor utan barn innebär en avsevärd orättvisa mot andra grupper i samhället.

Svenska arbetsgivareföreningen framhåller, att det är angeläget att en betydande förbättring av änkepensionen vidtages för de änkor, som inte kan bereda sig nämnvärda arbetsinkomster och ej heller åtnjuter annan pension, men att å andra sidan en icke inkomstprövad änkepension av föreslagen storlek skulle innebära att många andra änkor komme att gynnas av samhället i alltför hög grad jämfört med andra grupper. Med hänvisning även till angelägenheten av att begränsa den kraftiga ökningen av statsutgifterna förordar föreningen därför att änkepensionen alltjämt inkomstprövas. Föreningen anser dock i likhet med herr Broberg, att pensionen för att kunna utgöra en lämplig grund för änkepensionsförmåner enligt den allmänna tilläggspensioneringen till en mindre del bör utgå utan inkomstprövning.

SACO betonar särskilt de överförsäkringsproblem, som kan uppstå vid sammanträffande av familjepensionsförmåner från folkpensioneringen och den allmänna tilläggspensioneringen. Enligt organisationens mening är det inte möjligt att genomföra 1958 års A-riksdags beslut i fråga om folkpensioneringens familjeförmåner. Frågan måste i sin helhet omprövas under hän-

synstagande till familjepensioneringen inom den allmänna tilläggspensioneringen. SACO avstyrker därför socialförsäkringskommitténs förslag i dess helhet. För den händelse reformer beträffande änkepensioneringen anses böra genomföras förordar SACO att den nuvarande inkomstprövningen övergångsvis bibehålles.

Socialförsäkringskommitténs förslag att änkepensionen till yngre änkor utan barn skall minskas med en femtondel för varje år som änkan var yngre än 50 år vid mannens frånfälle eller då yngsta barnet fyllde 16 år lämnas i allmänhet utan erinran i remissyttrandena. *Svenska socialvårdsförbundet* delar kommitténs uppfattning att det lämpligen bör överlåtas åt kommunerna själva att ta ställning till huruvida den föreslagna reduktionsregeln bör tillämpas även för de kommunala bostadstilläggens vidkommande.

Pensionsstyrelsen anser däremot, att det knappast kan vara någon mening att ge så låga pensioner till yngre änkor som blir en följd av förslaget, pensioner som skulle kunna utgå i över 30 år och som, i många fall utan någon egentlig mening för den enskilde, skulle bli betungande för pensioneringen. Styrelsen anför vidare vissa kritiska synpunkter på förslaget rörande de kommunala bostadstilläggen och yttrar.

Man torde kunna utgå ifrån att nuvarande grunder för de kommunala bostadstilläggen, ehuru de givetvis inte av kommunerna bestämts med hänsyn till de nya änkepensionerna, måste tills ev. ändring sker tillämpas jämväl å dessa. Härvid kan svängningarna, särskilt framträdande när det gäller femtondelspensionerna, mellan låga och höga belopp komma att framstå som tämligen planlösa och det tröskelproblem, som femtondelspensionerna skulle eliminera, i vissa fall att uppförstoras på ett omotiverat sätt. En 36-årig änka, som är frisk och arbetsför men inte bryr sig om att ta mer förvärvsarbete än att hon förtjänar ungefär den avdragsfria inkomsten, skulle sålunda i Stockholm, om hennes hyra är 1 600 kr., kunna få fullt kommunalt bostadstillägg med 2 125 kr., medan en änka under 36 år, vars förvärvsförmåga kanske är betydligt sämre, varken får änkepension eller kommunalt bostadstillägg. Skillnaderna blir ytterst varierande med hänsyn till de avsevärda olikheter som råder beträffande de kommunala bostadstilläggen i olika orter men betydande även i andra samhällen än Stockholm med höga kommunala bostadstillägg. Såväl med hänsyn härtill som att de kommunala bostadstilläggen är beslutade från helt andra utgångspunkter anser pensionsstyrelsen det nödvändigt att kommunerna får tid på sig att överväga om de vill ändra grunderna för bostadstilläggen. Detta förutsätter att de i mycket god tid informeras bl. a. om i vilket förhållande de gällande grunderna och de nya änkepensionerna kommer att stå till varandra. Vägledande synpunkter från statsmakternas sida beträffande bostadstilläggen vore givetvis ytterst värdefulla.

Socialförsäkringsbolagens förening inser, att den reduktionsfaktor, som kommittén föreslagit för vissa änkor under 50 år, varit önskvärd då det gäller änkepension utan inkomstprövning, men ifrågasätter om änkepensioner av så ringa belopp, som det blir fråga om i de lägsta åldersgrupperna,

är motiverade inom folkpensioneringen. Om änkepensionen behövsprövas, saknas behov av dylik avtrappningsregel.

I likhet med socialförsäkringskommittén anser *arbetsmarknadsstyrelsen* att behovet av bidrag till täckande av särskilda omställningskostnader i anledning av mannens död till kvinnor utan barn, som blir änkor före 36 års ålder, bör tillgodoses genom styrelsens försorg i form av utbildningsbidrag och näringshjälp. Denna uppfattning delas av *Landsorganisationen* och *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*.

Förslaget att sätta den åldersgräns för barnet, som blir avgörande för om yngre änkor skall erhålla full änkepension, till 16 år tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet remissyttranden. *Statskontoret* anser att en åldersgräns vid 19 år skulle vara ägnad att skapa svårlösta administrativa problem, bl. a. med hänsyn till kravet att barnet skall vistas i ankans hem, utan att något mera påtagligt pensionsbehov skulle bli tillgodosett. Enligt *Landsorganisationens* mening vill det synas som om kommittén vid utformningen av denna och övriga kvalifikationsregler för änkepensionen lyckats i sin strävan att göra gränssfallen så få som möjligt. *Svenska socialvårdsförbundet* liksom *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund* finner de av kommittén anförda skälen för 16-årsgränsen övertygande.

För en 19-årsgräns i enlighet med vad 1958 års A-riksdag förordade uttalar sig *socialstyrelsen*, som anser det önskvärt, att samhället lämnar ett stöd vilket kan medverka till att barnen stannar i hemmet och om möjligt fullföljer sin utbildning till 19-årsåldern. Enligt styrelsens uppfattning blir ungdomen inte ekonomiskt oberoende av hemmet på grund av att den har förvärvsinkomst. Även *TCO* förordar 19-årsgränsen, medan *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* hävdar att den avgörande åldern bör vara 18 år.

De av socialförsäkringskommittén föreslagna reglerna rörande krav på viss tids äktenskap för barnlös änka, angående upphörande av rätten till änkepension då änkan ingår nytt äktenskap samt om återinträde i pensionsrätt för kvinnor, som efter omgifte ånyo blir änkor, har inte mött någon gensaga under remissbehandlingen.

Vad gäller kommitténs förslag beträffande änkepension i fall då lagligt äktenskap ej föreligger uttalar *riksförsäkringsanstalten*, att man genom anknytningen till att mannen och kvinnan skall ha haft barn tillsammans åstadkommer en rimligare avgränsning än genom det nuvarande villkoret om sammanlevnad under äktenskapsliknande förhållanden. Tillämpningen av motsvarande stadgande i 20 § yrkesskadeförsäkringslagen har givit riks-försäkringsanstalten erfarenhet av att det icke är tillfredsställande, att viktiga rättsverkningar knytes till så oklara begrepp som det sistnämnda. Även *Landsorganisationen* tillstyrker kommitténs förslag. *Pensionsstyrelsen* däremot ställer sig avvisande till en ändring av nuvarande regler.

I fråga om förslaget att rätt till änkepension i regel skall föreligga även om makarna vid mannens död levde åtskilda delar *riksförsäkringsanstalten* kommitténs uppfattning, att diffusa gränsdragningar bör undvikas. Det förekommer emellertid fall, där tvekan icke kan råda om att alla förbindelser mellan makarna är definitivt brutna, fränsett att äktenskapet icke är formellt upplöst. Anstalten anser, att stötande resultat kan uppkomma, om obetingad änkepensionsrätt skall föreligga även i de flagranta fallen. Man ställs här enligt anstaltens mening icke inför sådana ömtåliga utredningsfrågor som när det gäller att bedöma om en samlevnad är äktenskapsliknande.

Vad socialförsäkringskommittén föreslagit beträffande pensionsförmåner åt fränskilda kvinnor tillstyrkes av *Landsorganisationen*. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* ställer sig visserligen tveksamt till, huruvida det är i överensstämmelse med principen för den föreslagna änkepensionen, som skall utgöra ersättning för förlorad eller nedsatt försörjningsförmåga, att en fränskild kvinna genom förre makens bortgång skall erhålla en bättre försörjning än tidigare. Förbundet finner dock kommitténs motiveringar så övertygande, att förbundet önskar biträda förslaget.

Enligt *statskontorets* mening saknas anledning att överväga efterlevandepension i andra fall, än då förutvarande mannens fränfälle medfört ett bortfall av ett frän denne åtnjutet underhållsbidrag. Mot rätt för fränskilda kvinnor att vid sålunda angivet förhållande åtnjuta pension enligt i kommittéförslaget förordade grunder har ämbetsverket icke något att erinra. Att änkepensionsrätt för fränskild hustru — såsom i förslaget förutsatts — skulle göras beroende av grunden för äktenskapsskillnaden anser statskontoret under inga förhållanden böra ifrågakomma. *Socialstyrelsen* finner inte de skäl bärande, som av kommittén anförts mot att anknyta pensionsrätten till underhållet, och anser att det för fränskilda kvinnor utan barn bör krävas, att kvinnan varit berättigad till och även faktiskt erhållit underhåll frän mannen, varjämte pensionen bör vara inkomstprövad. Till fränskild kvinna med barn, till vilken den avlidne är fader, bör enligt styrelsens mening pension utgå utan inkomstprövning och oavsett om kvinnan varit underhållsberättigad eller ej. Pensionsbeloppet föreslås av socialstyrelsen bli detsamma för fränskilda kvinnor som för änkor. *Svenska socialvårdsförbundet* anser, att de av kommittén föreslagna reglerna om pensionsrätt för fränskilda kvinnor oavsett underhållsskyldighet kan leda till stötande resultat och bör omarbetas.

Bortsett frän att flera av de remissorgan, som förordar bibehållande av inkomstprövningen inom änkepensioneringen, påpekar att några särskilda övergångsregler i sådant fall inte blir erforderliga, har kommitténs förslag beträffande övergångsfallen i allmänhet föranlett tillstyrkanden

eller lämnats utan erinran. *Svenska stadsförbundet* uttalar, att önskemålen om att förbättrade pensionsförmåner skulle kunna åtnjutas även av efterlevande till personer, som avlidit före den nya lagstiftningens ikraftträdande, genom de föreslagna bestämmelserna synes bli väl tillgodosedda. *Landsorganisationen* finner den föreslagna garantiregeln för kvinnor, som blivit änkor under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1960, värdefull. *TCO* anser de för övergångsfallen föreslagna reglerna väl avvägda med hänsyn till vad som gäller för huvudfallen. Bestämmelserna tillstyrkes även av *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*.

Förslaget om garantibelopp för kvinnor, som blivit änkor under de två åren närmast före ikraftträdandet av de nya änkepensionsreglerna, avstyrkes av *statskontoret*, som inte kan finna förslaget sakligt motiverat ens ur synpunkten att mildra skillnaderna i pensionshänseende mellan de kvinnor, som blivit änkor före den 1 juli 1960, och dem som blir änkor därefter.

Barnpensioner m. m.

När det gäller de föreslagna barnpensionerna, som av socialförsäkringskommittén förutsättes skola utgivas utan inkomstprövning vare sig barnets försörjare avlidit före eller efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, ifrågasätter *statskontoret*, huruvida en dylik kostnadskrävande konsekvens av folkpensionsreformen varit åsyftad. I överensstämmelse med motsvarande ställningstagande i fråga om änkepensioneringen håller *statskontoret* bestämt före, att gällande bestämmelser om inkomstprövning bör bibehållas i sådana barnpensioneringsfall, som uppkommit före den 1 juli 1960.

Frågan om åldersgränsen tilldrar sig den största uppmärksamheten bland remissorganen. Kommitténs med 1958 års A-riksdags ställningstagande överensstämmande förslag att barnpensionerna skall utgå till dess barnet fyller 19 år tillstyrkes av *Landsorganisationen*, som finner nämnda ålder rimlig dels därför att man får överensstämmelse med åldersgränsen inom tilläggspensioneringen och dels därför att den allt högre utbildningsfrekvensen förutsätter ett föräldrastöd även för barn i åldersgrupperna över 16 år. Även *socialstyrelsen* och *TCO* tillstyrker 19-årsgränsen.

De avstyrkande yttrandena är dock i majoritet, varvid i allmänhet förordas, att barnpensionerna skall utgå till fyllda 16 år. *Pensionsstyrelsen* anser, att minst lika starka skäl talar för att barnpensionsåldern sättes vid 16 år som att sagda ålder blir avgörande i vissa fall inom änkepensioneringen. Enligt en inom pensionsstyrelsen verkställd uppskattning skulle vid utgången av 1960 i riket finnas 350 000 ungdomar i åldern 16—18 år, av vilka minst 225 000 eller omkring 65 procent beräknas vara i förvärvsarbete. Styrelsen fortsätter.

Mot bakgrunden av de angivna siffrorna förefaller en barnpensionsålder av 19 år icke vara motiverad ur de synpunkter försäkringen i fråga avser att tillgodose. Med all sannolikhet kommer den att väcka stark irritation särskilt bland folkpensionärer, vilka ju allt fortfarande får nöja sig med förhållandevis låga folkpensioner, samt bland familjer med många barn och begränsade inkomster vilka redan nu jämför sin levnadsstandard med förvärvsarbetande ungdomars utan försörjningsbörd och med ofta små utgifter för kost och logi hemma. Man bör inte förundra sig över om de skulle ha svårt att förstå att vissa sådana ungdomar dessutom skulle få barnpensioner på 1 000 kr. Som tillgångarna i samhället är begränsade vore ur samhällselig synpunkt en mycket bättre användning av de ingalunda föraktliga 34 milj. kr. om året, som en treårig förhöjning av barnpensionsåldern beräknats skola kosta, om dessa gick till att förbättra möjligheterna för ungdomar som så önskade att vidare utbilda sig. I olika sammanhang har ju vitsordats att dessa möjligheter är otillräckliga. Härtill kommer att kostnaderna inte torde stanna vid de nämnda 34 miljonerna. Motsvarande höjning av åldersgränsen både för de allmänna och särskilda barnbidragen synes svårigen kunna undvikas.

Synpunkter av liknande art återkommer delvis i *statskontorets* och *riksförsäkringsanstaltens* liksom i *Svenska arbetsgivareföreningens* och *SACO:s* yttranden. *Svenska stadsförbundet* anmäler betänkligheter mot att åldersgränsen för barnpensionerna bestämmes utan samband med de på socialvårdens område för närvarande pågående övervägandena om åldersgränsen för andra bidragsformer. Det är enligt förbundets uppfattning av synnerlig vikt att full samstämmighet råder i fråga om åldersgränserna för samhällets skyldigheter att meddela hjälp till minderåriga. Genom sin finansieringsform och sitt syfte torde barnpensionerna vara mer samhöriga med socialvården i stort än med tilläggspensioneringen. Med hänsyn härtill och till faran för att ett fastställande av högre åldersgräns för barnpension än för andra sociala förmåner ogynnsamt kan komma att påverka de framtida möjligheterna att nå en sådan enhetlighet, vill förbundet förordas att socialförsäkringskommitténs förslag i denna del göres till föremål för fortsatt utredning, vilken torde kunna anförtros åt socialpolitiska kommittén. På liknande sätt uttalar sig *Svenska landskommunernas förbund*, och i önskemålet om en bedömning inom socialpolitiska kommittén instämmer *Svenska socialvårdsförbundet*.

Socialförsäkringsbolagens förening, som anser att någon form av maximeringsregel bör övervägas så att inte 1 000 kr. utgår till ettvar av ett större antal pensionsberättigade barn, avstyrker bestämt en högre åldersgräns än 16 år. Dock vill föreningen ifrågasätta, om det icke kan vara lämpligt att införa en regel av liknande innehåll som den i 21 § första stycket yrkes-skadeförsäkringslagen intagna bestämmelsen om att barn, som efter fyllda 16 år på grund av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig, skall vara berättigat till livränta, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till den dag barnet fyller

21 år. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* uttalar sig för att barnpensioner skall utgå till fyllda 18 år.

Förslaget att barnpension skall utgå både till barn, vars fader avlidit, och till barn, vars moder avlidit, har genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Statskontoret* finner sålunda de av socialförsäkringskommittén anförda skälen för detta förslag bärande. Även *Svenska landskommunernas förbund* finner övervägande skäl tala för kommitténs förslag. Detta tillstyrkes också av *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* samt *Yrkeskvinnors samarbetsförbund*.

I fråga om storleken av barnpensioner till barn, vars båda föräldrar avlidit, anför *statskontoret*, att vissa skäl onekligen talar för att barnpensionen finge utgå med högre belopp än då endast en av föräldrarna avlidit. Med hänsyn till vad socialförsäkringskommittén anført rörande de möjligheter, som framdeles kommer att föreligga för de föräldralösa barnen att bestrida en avsevärd del av sina försörjningskostnader genom de tilläggspensioner, vilka de regelmässigt kommer att bli berättigade till, vill *statskontoret* dock inte motsätta sig den av kommittén förordade överensstämmelsen beträffande förmånernas storlek i samtliga berörda barnpensionsfall. Kommitténs förslag tillstyrkes även av *Landsorganisationen* samt av *Svenska landskommunernas förbund*, som framhåller, att på liknande sätt som beträffande de föräldralösa barnen skulle högre barnpensionsbelopp kunna motiveras åt barn vars fader (den huvudsaklige försörjaren) avlidit än åt barn vars moder avlidit. Den omständigheten att barnpensionerna till skillnad från de särskilda barnbidragen ej blir inkomstprövade synes enligt förbundets mening inte böra föranleda någon differentiering av pensionsbeloppen för olika kategorier av barn. Efter en inte alltför lång övergångstid kommer de föräldralösa barnen i åtnjutande av högre förmåner genom tilläggspensioneringen än de fader- eller moderlösa barnen. Intill dess anser förbundet, att den nu föreslagna beloppsmässiga höjning av barnförmånerna, som barnpensionerna kommer att innebära i jämförelse med de särskilda barnbidragens hittillsvarande maximibelopp, är tillräcklig för att tillgodose även de föräldralösa barnens behov.

Svenska stadsförbundet däremot finner önskemålen om en välvilligare behandling av de föräldralösa barnen under ett övergångsskede, innan tilläggspensioneringen hinner börja verka, beaktansvärda. *Socialstyrelsen* ansluter sig till det av tre reservanter inom socialförsäkringskommittén framlagda förslaget om att pensionen till ett föräldralöst barn skall vara 1 500 kr. Styrelsen anser, att ifrågavarande kategori barn har ett klart behov av det stöd som en högre pension innebär. Samma ståndpunkt intages av *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* hävdar, att barnpensionerna för föräldralösa barn inom folkpensioneringen bör utformas efter samma principer som gäller inom den allmänna tilläggspensioneringen.

När det gäller de av socialförsäkringskommittén föreslagna reglerna om vilka barn, som skall äga rätt till barnpension, ifrågasätter *pensionsstyrelsen* om inte alltför hårda verkningar kan befaras av bestämmelsen att pensionsrätt ej föreligger för barn utom äktenskap, till vars underhåll den avlidne genom för barnet bindande avtal åtagit sig att utgiva visst belopp en gång för alla. Styrelsen föreställer sig nämligen att, särskilt i tidigare år och innan man visste de konsekvenser ett avtal kunde medföra i pensionshänseende, avtalen kan ha slutits på relativt låga belopp. De blygsamma livräntor som inköpts för beloppen har dessutom genom penningvärdets fall ytterligare försämrats, en omständighet som ställer dessa barn i betydligt sämre ställning än barnpensionärerna, vilkas förmåner kan antagas bli höjda både med hänsyn till penningvärdets fall och den fortgående standardförbättringen.

Kommittéförslaget i övrigt rörande barnpensionerna och höjningen av återstående särskilda barnbidrag föranleder inga erinringar i remissyttrandena. *Svenska socialvårdsförbundet* framhåller dock som synnerligen angeläget, att inkomstprövningen av de särskilda barnbidragen åt barn utom äktenskap, beträffande vilka faderskapet ej fastställs, så snart som möjligt upphäves. Om faderskap fastställs och underhållsbidrag till följd härav utgår från barnafadern reduceras inte detta till följd av inkomster, som barnamodern kan förskaffa sig. Ej heller i fråga om bidragsförskott förekommer numera någon inkomstprövning. Har faderskapet inte kunnat fastställas, vilket i många fall kan tänkas ha sin grund i de alltför bristfälliga resurser som blodgruppsforskningen ställer till förfogande för bevisningen — och utgår till följd härav särskilt barnbidrag — göres däremot rätten till bidrag beroende av vilka arbetsinkomster kvinnan kan förskaffa sig. En dylik ordning kunde enligt förbundets förmenande inte accepteras. En höjning av bidragsförskott och utfyllnadsbidrag motsvarande den som föreslås för de särskilda barnbidragen finner *socialstyrelsen* ofrånkomlig.

Den av socialförsäkringskommittén intagna ståndpunkten att *änklingspensioner* inte bör utgå från folkpensioneringen lämnas i allmänhet utan erinran. Strängt principiellt bör enligt *socialstyrelsens* mening även änklingar kunna tillerkännas pensionsrätt, vilken i så fall bör regleras på samma sätt som änkepensionen. Med hänsyn till de väsentligt förbättrade förhållanden, som barnpensionen kommer att medföra för änklingar med barn, har styrelsen emellertid ingen erinran mot förslaget i denna del. På liknande sätt uttalar sig *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*. Även *Landsorganisationen* godtar förslaget.

TCO däremot anser, att det i linje med principen om änkepension utan inkomstprövning ligger att änklingspension bör kunna utgå — i varje fall bör detta vara möjligt efter särskild prövning. Organisationen förordar att frågan om änklingspensionerna göres till föremål för förnyad utredning.

Även *Sveriges folkpensionärers riksorganisation* önskar att änklingspension skall kunna utgå, hellre efter behovsprövning än inte alls. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* framhåller, att en familj där modern avlider ofta ställs inför lika allvarliga ekonomiska problem som en familj där fadern avlider. Detta gäller inte minst de familjer där modern är yrkesarbetande. Att en änklings med barn under 16 år skall ha samma rätt till pension som änka med barn anser förbundet vara principiellt riktigt och sakligt motiverat.

Departementschefen

De beslut i pensionsfrågan, som fattades vid 1958 och 1959 års riksdagar, innebar inte endast en djupgående reformering av vårt pensionssystem. De banade också väg för nya reformer av betydelse för hela socialförsäkringen. Enligt min mening kan 1960-talet, om verket får fullföljas, medföra förverkligandet av den gamla tanken på en enhetlig, samordnad socialförsäkring.

Då lagstiftningen om allmän tilläggspensionering nu vid årsskiftet trätt i kraft har alla förvärvsarbetande svenska medborgare nått en grad av social trygghet inför framtiden, som radikalt skiljer sig från vad föregående generationer åtnjutit. Jag hyser förhoppningen, att flertalet av vårt folk skall slå vakt om vad som vunnits och vill medverka till det fortsatta reformarbete, som vi nu lagt grunden till.

Närmast förestår en betydelsefull och i vissa avseenden genomgripande reform på folkpensioneringens område. Statsmakterna bör nu besluta om en omedelbar väsentlig höjning av folkpensionsförmånerna till åldringar och invalider samt om en omläggning och förbättring av folkpensioneringens förmåner till änkor och barn.

Socialförsäkringens samordning och komplettering

Innan jag går närmare in på de aktuella förslagen vill jag i korthet teckna några huvuddrag i socialförsäkringens utveckling fram till nu samt ange vissa riktlinjer för hur den enligt min uppfattning bör gestalta sig i framtiden.

Då den allmänna sjukförsäkringen och moderskapsförsäkringen trädde i kraft 1955 kompletterades vårt sociala försäkringssystem i ett mycket viktigt avseende. På grund av den redan befintliga folkpensioneringens och den nya sjukförsäkringens obligatoriska karaktär har alla medborgare sedan dess ett grundläggande skydd mot de ekonomiska risker, som åtföljer sjukdom, moderskap, ålderdom, invaliditet och försörjarens frånfälle. För de allra flesta, som är utsatta för arbetslöshetsrisker, står ett försäkringskydd till buds också häremot.

Då den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande slutligen beslöts, hade

en ny princip börjat genomsyra våra tänkesätt då det gäller försäkringsförmånernas karaktär. Försäkringen borde inom rimliga gränser ersätta det bortfall av arbetsinkomst, som inträffade i det enskilda fallet. Denna det individuella standardskyddets princip hade redan på 1910-talet i viss mån förverkligats inom yrkesskadeförsäkringen. Den fick 1955 tillämpning inom sjuk- och moderskapsförsäkringen. Starka reformkrav i samma riktning förelåg på pensionsområdet.

Efter beslutet om tilläggspensioneringen torde det kunna sägas, att principerna om den allmänna omfattningen och det individuellt avvägda standardskyddet gått segrande ur striden om socialförsäkringens uppbyggnad.

Även om utvecklingen lett fram till en betydande grad av överensstämmelse i huvuddragen inom socialförsäkringens olika grenar är det emellertid påfallande, att de nämnda båda principerna inte tillämpas allmänt eller enhetligt. För min fortsatta framställning är det nödvändigt att redogöra för vissa skillnader.

Ett individuellt avpassat skydd för den bortfallna arbetsinkomsten erbjudes alla *löntagare* och deras familjer genom sjuk- och moderskapsförsäkringen vid sjukdom och moderskap, genom yrkesskadeförsäkringen vid sjukdom, invaliditet och dödsfall som inträffat i arbetet, samt genom folk- och tilläggspensioneringen vid ålderdom, arbetsoförmåga och dödsfall. Detta skydd är obligatoriskt med den inskränkningen, att ett kollektivt undantagande från den allmänna tilläggspensioneringen är möjligt. Ett visst skydd för uppnådd standard vid arbetslöshet erbjödes de arbetslöshetsförsäkrade löntagarna.

Andra förvärvsarbetande än löntagare är obligatoriskt tillförsäkrade samma grundskydd som löntagarna genom sjuk- och moderskapsförsäkringen samt folkpensioneringen. Dessutom kan de erhålla ett individuellt avpassat skydd för bortfall av arbetsinkomst i samma situationer som löntagare inom sjukförsäkringen, yrkesskadeförsäkringen och tilläggspensioneringen. Detta kan uppnås genom anslutning till sjukförsäkringskassornas frivilliga försäkring för tilläggssjukpenning och till den frivilliga yrkesskadeförsäkring som bl. a. riksförsäkringsanstalten tillhandahåller samt, såvitt angår tilläggspensioneringen, genom att inte anmäla utträde. Arbetslöshetsförsäkring kan i princip erhållas även för sådana grupper genom kollektiva åtgärder. Vid sidan om de nämnda formerna av frivillig anslutning till socialförsäkringens olika grenar erbjuder pensionsstyrelsen en frivillig kompletterande pensionsförsäkring. — Även för icke förvärvsarbetande *husmödrar* finns vissa möjligheter till frivillig försäkring för tilläggsförmåner inom sjukförsäkringen och genom yrkesskadeförsäkringen samt med anlitande av pensionsstyrelsens frivilliga försäkring.

De individuellt avpassade förmånerna är konstruerade på olika sätt inom sjuk- och moderskapsförsäkringen, yrkesskadeförsäkringen och tilläggs-

pensioneringen. De skalor och beräkningsmetoder, som kommer till användning vid förmånernas fastställande i förhållande till inkomsten, är olika inom de tre försäkringsgrenarna. Mest påfallande är att den högsta nivån ligger vid drygt 30 000 kronors inkomst inom tilläggspensioneringen medan den nås vid ungefär hälften så hög inkomst inom de övriga grenarna.

Vidare är finansieringen av försäkringarna oenhetlig. För löntagarnas del finansieras yrkesskadeförsäkringen och tilläggspensioneringen genom avgifter som erlägges av arbetsgivarna, medan arbetslöshetsförsäkringen bekostas gemensamt av arbetstagarna och staten. Sjuk- och moderskapsförsäkringens kostnader för löntagare bestrides av de nämnda tre parterna gemensamt. Förmåner för andra förvärvsarbetande än löntagare bekostas inom tilläggspensioneringen genom avgifter från de försäkrade själva, inom den frivilliga sjukförsäkringen genom egenavgifter och statsbidrag, inom den frivilliga yrkesskadeförsäkringen helt genom egenavgifter. Folkpensioneringen är i verkligheten helt skattefinansierad, om också en del av kostnaden bestrides genom en specialskatt som har formen av en avgift. Inom skattefinansieringens ram deltar kommunerna i kostnaderna för folkpensioneringen men inte för socialförsäkringen i övrigt.

Inkomstprövning förekommer alltjämt inom en gren av socialförsäkringen, nämligen folkpensioneringen, men inte i övrigt. Inkomstprövningen är emellertid på väg att avskaffas på väsentliga avsnitt.

Förmånernas anpassning efter förändringar i penningvärdet är inte enhetligt ordnad.

Socialförsäkringens skilda grenar administreras såväl lokalt som centralt genom flera olika förvaltningar.

Att socialförsäkringen inte är från början systematiskt uppbyggd efter enhetliga principer är helt naturligt. Det är en följd bl. a. av det självklara förhållandet, att varken ekonomiska eller politiska förutsättningar har funnits för en reformverksamhet, som vid varje tillfälle tillgodosett alla önskemål över hela fältet. Det ligger inget egendomligt eller beklagansvärt i det faktum, att socialförsäkringens stora byggnad uppförts etappvis och att de olika delarna tid efter annan anpassats efter ändrade förutsättningar och behov.

Tidpunkten synes nu emellertid synnerligen lämpad för en översyn i samordningens och kompletteringens tecken. Vägledande för en sådan översyn bör vara bl. a., att luckor och brister i försäkringsskyddet bör fyllas, om de motsvaras av angelägna behov. Samordning och förenkling bör eftersträvas överlag och särskilt på de punkter, där utvecklingen av olika försäkringsgrenar medfört att skyddet i vissa fall blivit dubbelt.

En sådan översyn pågår redan på flera olika avsnitt av problemkomplexet.

Vad först pensionssystemet beträffar har riksdagen redan fastlagt vissa

riktlinjer för utvecklingen i fråga om dels de grundläggande folkpensionsförmånernas belopp, dels förutsättningarna för deras utgivande. Till den nu aktuella etapphöjningen av folkpensionerna återkommer jag närmare i det följande. I det sammanhanget behandlar jag förverkligandet av riksdagens tidigare uttalanden angående familjeförmånernas konstruktion inom folkpensioneringen, varom socialförsäkringskommittén nu har lagt fram förslag. Av särskild betydelse är därvidlag inkomstprövningens avskaffande då det gäller framtida försäkringsfall inom familjepensioneringen.

Socialförsäkringskommitténs närmast framförliggande uppgifter avser invalid- respektive förtidspensioneringens utformning inom folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen. Därvid blir det aktuellt att avskaffa inkomstprövningen i fråga om folkpensioneringens förmåner till invalider. Denna åtgärd förutsätter i sin tur att nya regler utformas för prövningen och bedömningen av sådan invaliditet, som ger rätt till pension från pensionssystemets olika grenar.

Då den nuvarande inkomstprövningen av invalidpensionerna försvinner, uppstår förutsättningar, som tidigare inte funnits, för att tillgodose behovet av en närmare samordning av olika förmåner inom det nuvarande socialförsäkringssystemet. Behovet av samordning förstärkes samtidigt därav, att de olika förmånerna blir så mycket större än tidigare. Så länge endast ett grundläggande skydd förelåg och detta skydd därtill överlag var svagt, kunde man bortse från vissa brister i samordningen.

En mycket betydelsefull, inkomstprövad del av folkpensioneringen beröres inte av det nämnda utredningsarbetet, nämligen de kommunala bostadstilläggen. Jag vill i detta sammanhang förklara, att jag inte har för avsikt att medverka till att dessa tillägg försvinner eller reduceras på det sätt som allmänna pensionsberedningen föreslog 1957. De kommunala bostadstilläggen är av utomordentligt stor betydelse för de nuvarande folkpensionärerna och dem som snart blir folkpensionärer. De aktuella samordningssträvandena hindras inte heller av bostadstilläggens existens eller av inkomstprövningen av dem. En sak för sig är, att en framtida omprövning av finansieringsfrågorna kan komma att beröra kostnadsfördelningen även då det gäller bostadstilläggen.

Sedan socialförsäkringskommittén slutfört arbetet med invalidpensioneringen, kommer förutsättningar att föreligga för en redan tidigare förutskickad sammanarbetning av pensionslagstiftningen till ett enda lagverk. Därvid kan olika justeringar länkas bli aktuella i syfte att närmare än som redan skett samordna folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen.

Invalid- respektive förtidspensioneringens utformning kommer att aktualisera yrkesskadeförsäkringens ställning och uppgifter. Ersättningsarna vid yrkesskada avser för löntagarnas del i viss utsträckning samma försäkringsfall, som pensionssystemet kommer att ge hela folket täckning för. Det

bör undersökas i vad mån pensionssystemet inte kan svara för risktäckningen vid yrkesskador samt på vilka avsnitt och i vilka former pensioneringens förmåner bör kompletteras vid yrkesskador.

Socialförsäkringssystemets ersättningsformer vid långvarig sjukdom och invaliditet utgör i princip en fortsättning av sjukförsäkringens och delvis yrkesskadeförsäkringens ersättningar för kortvariga fall. Mellan sjukförsäkring och folkpensionering föreligger luckor eller brister i försäkrings-skyddet, som alltsedan den allmänna sjukförsäkringens tillkomst känts besvärande. Även möjligheterna till dubbel ersättning i vissa fall har föranlett behov av samordning. Sjukhjälpstiden inom sjukförsäkringen har i olika avseenden förlängts i syfte att minska risken för avbrott i det skydd, som långvarigt sjuka beredes genom sjukförsäkringen respektive folkpensioneringen. Fortfarande finns dock vissa luckor, och det förhållandet att tilläggssjukpenningen sjunker efter en viss tids sjukdom utgör en svaghet i försäkringsskyddet. I fråga om sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen förverkligades en långtgående samordning 1955. Nu är tiden inne att såvitt möjligt fullständiga denna samordning inom hela socialförsäkringen.

Vad angår den personkrets, som omfattas av socialförsäkringens olika grenar, bör erinras om att riksdagen 1959 hemställt om en utredning i fråga om företagares anslutning till den obligatoriska tilläggssjukpenningförsäkringen. Om en sådan anslutning kommer till stånd, synes goda förutsättningar föreligga för en utveckling därhän, att socialförsäkringssystemet i sin helhet omfattar hela folket. En sådan utveckling förefaller inte behöva hindra, att möjligheter till undantagande kan föreligga, och inte heller utesluta att yrkesskador i vissa fall kan föranleda särskilda ersättningar. Vidare aktualiseras i detta sammanhang frågan om en översyn av ersättningsreglerna för vissa särskilda grupper, bland dem husmödrar som saknar kontant inkomst av sitt arbete i hemmet. — Frågan om arbetslöshetsförsäkringens omfattning och ställning i socialförsäkringssystemet kan behandlas helt oberoende av övriga här berörda frågor.

Vid samordningsarbetet kommer oundvikligen även frågan om skalorna för tilläggssjukpenning och övriga inkomstgraderade förmåner inom socialförsäkringen att kräva en omprövning. Inom tilläggspensioneringen är maximigränsen för den förmånsgrundande inkomsten relativt hög, och dessutom stiger den automatiskt vid penningvärdeförsämring. Sjukförsäkringens och yrkesskadeförsäkringens motsvarande gränser är förhållandevis låga och dessutom låsta sedan åtskilliga år.

I det föregående har ej berörts de frågor, som sammanhänger med ersättning för sjukvård m. m. vid sjukdom och invaliditet, men även dessa frågor måste uppmärksammas, eftersom de har nära sammanhang med regleringen av de kontanta förmånerna.

Även finansieringsfrågorna utgör ett fält för rationalisering och ompröv-

ning. Arbetsgivarnas avgifter och bidrag till olika försäkringsgrenar bör om möjligt sammanslås, och detsamma gäller i fråga om såväl egenavgifter som statsbidrag. Sådana åtgärder hindrar inte att de allmänna och lika förmånerna, t. ex. inom folkpensioneringen, finansieras i särskild ordning om så befinnes önskvärt.

Behovet av att bibehålla en särskild förvaltning för folkpensioneringsfonden kan diskuteras. Vidare är frågan om pensionssystemets ekonomiska ansvar för och medverkan i rehabiliteringsverksamheten aktuell. Pensionsstyrelsens frivilliga försäkring överses f. n. av en särskild utredningsman.

Vad angår förvaltningen samt den judiciella prövningen av besvärssärenden erbjuder sig av allt att döma betydande rationaliseringsmöjligheter, såvida en samordning av de materiella reglerna för socialförsäkringens olika grenar kan genomföras. Detta arbetsområde är f. n. föremål för utredning inom socialförsäkringens administrationsnämnd.

Tidsutrymmet för det omfattande reformarbete av delvis teknisk art, som nu pågår, är förhållandevis knappt. I betydelsefulla hänseenden, som har direkt anknytning till pensionssystemet, bör lagstiftning och förvaltningsorganisation beslutas 1961 och 1962 för att träda i funktion senast vid ingången av 1963. Det är därför av vikt, att utrednings- och förberedelsearbetet bedrivs i så rationella former som möjligt. Socialförsäkringskommittén och administrationsnämnden arbetar snabbt och effektivt och i samverkan med socialdepartementets rättsavdelning. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att olika föreliggande utredningsuppgifter inom socialförsäkringen bör upptas till prövning i särskild ordning endast i den mån det visar sig nödvändigt eller fördelaktigt att behandla dem på annat sätt än genom den utredningsapparat, som f. n. arbetar med de frågor jag nu behandlat.

Bland föreliggande utredningsuppgifter finns åtskilliga frågor som rör sjukförsäkringen. För snart ett år sedan, innan lagstiftningen om den allmänna tilläggspensioneringen beslutats, uttalade jag vid anmälan av vissa sjukförsäkringsfrågor (prop. 1959:161), att en allmän och mera omfattande översyn av sjukförsäkringslagen borde anstå till dess ytterligare erfarenheter vunnits rörande lagens verkningar och till dess samordningsfrågorna inom socialförsäkringen i sin helhet kunde prövas. Vidare framhöll jag, att översynen torde få komma till stånd inom en relativt nära framtid bl. a. som följd av pensionsreformen. I sitt av riksdagen bifallna utlåtande (nr 45) framhöll andra lagutskottet, att den allmänna översynen av sjukförsäkringsbestämmelserna snarast borde komma till stånd. Mera väsentliga utökningar av försäkringsskyddet borde enligt utskottets mening inte ske i samband med en partiell reform.

Då samordningsfrågorna inom socialförsäkringen nu kan prövas i sin helhet kommer, som framgått av det föregående, sjukförsäkringens ersättningsregler att beröras i mycket väsentliga avseenden. Formerna för utred-

ningsarbetet på de avsnitt av sjukförsäkringen, som inte kommer att behandlas i sammanhanget, får anpassas till det nyssnämnda kravet på effektivitet i arbetet allteftersom verksamheten fortskrider.

Standardhöjning av folkpensionerna

Då jag nu övergår till att behandla de omedelbart förestående reformerna inom folkpensioneringen vill jag först uttrycka min glädje över att det visat sig möjligt att föreslå dels en betydande allmän standardhöjning av folkpensionerna, dels en höjning och utvidgning av familjepensionsförmånerna. Vid den tidpunkt, då den i arbetslivet verksamma generationen genom tilläggspensioneringens införande fått sin trygghet inför framtiden kraftigt utbyggd, har det framstått som särskilt angeläget att bereda de redan pensionerade en väsentlig förbättring av levnadsvillkoren.

Riksdagen enade sig 1958 om programmet för folkpensionernas utveckling under en tioårsperiod och uttalade sig för sådana höjningar, att pensionen -- varvid bostadstillägget inte medräknades -- skulle höjas från 2 250 kr. om året till 3 600 kr. år 1968 för en ensam pensionär. Beloppet för två makar, sammanlagt 3 600 kr., skulle höjas till 5 400 kr. år 1968. Beloppen för 1968 var beräknade i 1957 års penningvärde. Som ett första steg genomfördes en höjning från den 1 juli 1958, som motsvarade 150 kr. om året för en ensam pensionär och 240 kr. för två makar sammanlagt.

Den höjning, som jag nu förordar till genomförande fr. o. m. juli 1960, innebär att nu ett större steg tas än 1958. Jag föreslår nämligen, att den allmänna ålderspensionen och invalidpensionens maximibelopp höjes med 250 kr. per år räknat för ensam pensionär och med 350 kr. för två makar. För änkepensionerna och övriga familjeförmåner föreslår jag i det följande ytterligare förbättringar.

Jag vill redan nu förutskicka, att den av mig förordade folkpensionsreformen innebär en kostnadsökning med ca 369 milj. kr. om året, varav 306 milj. kr. faller på staten och 63 milj. kr. på kommunerna. Det är i själva verket så, att vid inget tillfälle sedan den nuvarande folkpensioneringens införande år 1948 en så kostnadskrävande reform genomförts.

Med hänsyn till den offentliga debatt som förts om folkpensionshöjningens storlek vill jag här erinra om vad som förekommit i denna fråga sedan 1957, då allmänna pensionsberedningen framlade sitt förslag om förbättrad pensionering.

Statsmakternas ställningstagande rörande den framtida pensionsnivån liksom beslutet om 1958 års pensionshöjning grundade sig på allmänna pensionsberedningens förslag. När det gällde den fortsatta takten i folkpensionshöjningen föreslog beredningen att en betydande höjning, 700 kr. för en ensam pensionär och 820 kr. för två pensionsberättigade makar, skulle

företagas år 1960 och att därefter höjningar med lägre, årligen lika stora belopp skulle äga rum ettvarvt av åren 1962, 1964, 1966 och 1968. Enligt pensionsberedningen skulle emellertid pensionshöjningen förknippas med en minskning av de kommunala bostadstilläggen med belopp motsvarande hälften av varje pensionshöjning. Beredningens av statsmakterna gillade förslag angående pensionsnivån år 1968 innebär, att två pensionsberättigade makar tillsammans skall få 50 procent mer än som tillkommer en ensam pensionär, under det att två makar nu får 60 procent mer än en ensam folkpensionär. Enligt beredningsförslaget skulle ändringen i förhållandet mellan pensionsbeloppen för en ensam och två gifta pensionärer genomföras i samband med 1960 års höjning.

Statsmakterna har dock inte anslutit sig till vad allmänna pensionsberedningen föreslagit om takten i folkpensionshöjningarna fram till år 1968. Enligt beslutet vid 1957 års riksdag om folkomröstning i pensionsfrågan intogs i den gemensamma ingressen till röstsedlarna en deklaration om de framtida folkpensionsförbättringarna, vari angavs målet år 1968 men inte takten för höjningarnas genomförande.

Vid 1958 års A-riksdag uttalade särskilda utskottet i sitt utlåtande nr 1 enhälligt, att utskottet inte fann det lämpligt att riksdagen band sig i fråga om storleken av de olika höjningarna under åren fram till 1968. Vid varje höjning av pensionsnivån borde enligt utskottets mening möjlighet föreligga för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Utskottet uttalade dock, att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen år 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas. Detta uttalande godkändes av riksdagen utan att ändringsyrkanden framställdes. Vidare förordade utskottet, att förändringen av storleksförhållandet mellan pensionsbeloppen för två gifta pensionärer och för en ensam borde genomföras successivt. Till frågan om avveckling av de kommunala bostadstilläggen ansåg sig utskottet inte då böra ta ställning. På den sistnämnda punkten förelåg reservationer. Riksdagen godtog utskottets uttalanden och förslag.

Även vid 1959 års riksdag var frågan om takten i folkpensionshöjningarna fram till år 1968 uppe till behandling. Vid anmälan av propositionen nr 100 med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. anslöt jag mig till den åsikt om takten i folkpensionshöjningarna, som uttryckts i de anförda utskottsuttalandena vid 1958 års A-riksdag. I anledning av propositionen väcktes motioner, av vilka ett par bl. a. berörde nämnda spörsmål. I sitt utlåtande (nr 1) över propositionen och motionerna hänvisade särskilda utskottet till det förutnämnda uttalandet från 1958 att det vid varje ytterligare höjning av pensionsnivån bör föreligga möjligheter för statsmakterna att bestämma höjningarnas storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Utskottet förutsatte vidare, att

man — även om det med hänsyn till svårigheterna att för någon längre tid framöver förutse konjunkturutvecklingen och övriga på frågans bedömning inverkan omständigheter kan föreligga vanskligheter när det gäller ställningstaganden på längre sikt i de avseenden det här är fråga om — på ansvarigt håll tillvaratar alla de möjligheter som står till buds för en konkret planering rörande den tänkbara takten i den beslutade folkpensionshöjningens genomförande. Dessa utskottets uttalanden, mot vilka någon reservation inte förelåg, godkändes av riksdagen. Dessutom har, såsom framgår av vad jag inledningsvis anfört, besparingsutredningen gjort vissa uttalanden om takten i folkpensionsförbättringarna.

Som jag förut nämnt har förutsättningar nu befunnits föreligga för en betydande standardhöjning av folkpensionerna. Enligt mitt förslag bör ålderspensionerna höjas med 250 kr. om året för en ensam folkpensionär och med 350 kr. för två pensionsberättigade makar. Motsvarande höjning föreslås också av invalidpensionernas och sjukbidragens maximibelopp, varjämte höjningen också skall komma till synes på änkepensionerna. Liksom vid 1958 års standardhöjning av folkpensionerna bör hustrutilläggen höjas med samma belopp som pensionen för envar av två makar. Genom en höjning av föreslagen storlek kommer ålderspensionens årsbelopp, om man räknar med ett nytt indextillägg, att från och med den 1 juli 1960 uppgå till 2 750 kr. för en ensam pensionär och 4 350 kr. för två pensionsberättigade makar. Maximibeloppen för invalidpension och sjukbidrag blir desamma, och full änkepension enligt de av mig i det följande förordade reglerna kommer att utgå med samma belopp som ålderspensionen till en ensam pensionär. Folkpension till en man och hustrutillägg till hans hustru kan maximalt uppgå till det nyss för två pensionsberättigade makar angivna beloppet. Det är att märka, att till dessa belopp kan komma kommunala bostadstillägg på samma sätt som hittills. Någon reduktion av de kommunala bostadstilläggen i enlighet med vad allmänna pensionsberedningen på sin tid föreslog bör nämligen som jag tidigare framhållit inte komma ifråga.

Änkepensioner m. m.

Vid utarbetandet av förslaget till förbättring av folkpensioneringens familjeförmåner har 1958 års socialförsäkringskommitté utgått från de ställningstaganden, som gjordes av 1958 års A-riksdag. Det familjeskydd, som folkpensioneringen för närvarande bereder, innefattar följande former av förmåner, vilka alla är inkomstprövade, nämligen änkepension, änke- och änklingsbidrag samt särskilda barnbidrag. Vad angår änkepensionen innebar riksdagens ställningstagande bl. a., att dylik pension, som nu utgår med högst samma belopp som ålderspensionen till envar av två pensionsberättigade makar, skulle höjas till beloppet för en ensam pensionär och att

pensionen till kvinnor, som blivit änkor efter den 30 juni 1960, inte skulle inkomstprövas.

Socialförsäkringskommittén har inte ifrågasatt något annat än att inkomstprövningen av änkepensionen skall, såsom riksdagen uttalat sig för, slopas i fall som inträffar efter den 30 juni 1960. Jag finner också för egen del, att de nya änkepensionsreglerna bör följa riksdagens ställningstagande i detta avseende liksom att oreducerad änkepension i enlighet med riksdagens uttalande till beloppet bör överensstämma med ålderspensionen för en ensam pensionär. Som förut nämnts uppgår då änkepensionen fr. o. m. juli 1960 till 2 750 kr.

Oreducerad änkepension bör, såsom kommittén föreslår i anslutning till den av 1958 års A-riksdag intagna ståndpunkten, utgå till änka, som har barn under en viss ålder i hemmet, ävensom till änka, som fyllt 50 år vid den tidpunkt då mannen avled eller då hon upphörde att vara berättigad till full änkepension på grund av förekomsten av barn i hemmet. För änka, som inte fyllt 50 år vid nämnda tidpunkt, bör pensionen reduceras med en femtondel för varje år, varmed det antal år som änkan fyllt vid den avgörande tidpunkten understiger 50. Härav följer att en änka, som inte fyllt 36 år vid tidpunkten i fråga, inte erhåller någon änkepension.

När det gäller reducerad änkepension till yngre änkor utan barn innebär socialförsäkringskommitténs förslag, att årliga sådana pensioner skall utgå även till änkor som är i åldern 36—39 år vid mannens död eller den tidpunkt då förekomsten av barn i hemmet upphör att kvalificera till oreducerad pension. Detta betyder en avvikelse i förhållande till allmänna pensionsberedningens förslag, enligt vilket pensionen i dylika fall borde utbytas mot engångsbelopp. Under remissbehandlingen av socialförsäkringskommitténs förslag har i ett par yttranden ifrågasatts värdet av att utge så små årliga pensioner, som det här blir fråga om.

De årliga änkepensionerna till en barnlös änka, som var 36 år vid mannens död, kommer enligt kommittéförslaget att utgöra $\frac{1}{15}$ av full pension. För varje ytterligare år som änkan fyllt vid mannens fränfalle tillkommer $\frac{1}{15}$ av full änkepension. Vid ett oreducerat änkepensionsbelopp av 3 600 kr. kommer alltså pensionen till en änka, som var 36, 37, 38 resp. 39 år vid änkeblivandet, att uppgå till 240, 480, 720 resp. 960 kr., vilket med inemot 80 procent överstiger de pensionsbelopp, som allmänna pensionsberedningen räknade med då den föreslog deras utbytande mot engångsbelopp. Även om pensioner till de lägre av dessa belopp inte fyller så stor uppgift måste man emellertid, som socialförsäkringskommittén framhåller, beakta att de i framtiden i regel kommer att utgå jämsides med tilläggs pensioner, som inte reduceras med hänsyn till ankans ålder vid änkeblivandet eller motsvarande tidpunkt. På grund härav och då rätt svårlösta problem uppkommer i samband med utgivandet av engångsbelopp såsom ersättning

för löpande pensioner, finner jag den av kommittén förordade ordningen vara att föredraga.

Då en med vissa femtondelar reducerad änkepension utgår bör, såsom kommittén föreslagit, reduktionen omfatta även standard- och indextilllägg. I fråga om de kommunala bostadstilläggen har kommittén ansett att någon motsvarande reduktion inte bör följa automatiskt utan får bli beroende på om vederbörande kommun beslutar att reduktionsregeln skall tillämpas för bostadstillägg, som utgår i kommunen. Lämpligheten av att kommunernas handlingsfrihet på detta sätt lämnas obeskuren har inte bestritts i remissyttrandena, och jag ansluter mig också till kommitténs uppfattning. Kommunernas nuvarande grunder för kommunala bostadstillägg är uppenbarligen inte utformade med tanke på att reglera i vad mån tillägg skall utgivas till änkepensioner av den typ, som de på grund av femtondelsregeln reducerade änkepensionerna utgör exempel på. Det synes därför lämpligt att kommunerna snarast tar ställning till det läge, som uppkommer vid genomförande av de nu förordade änkepensionsreglerna.

Som förut nämnts kommer änkepensioner inte att utgå till änka utan barn, som var yngre än 36 år vid mannens frånfälle eller då hon upphörde att vara pensionsberättigad på grund av att hon hade barn i hemmet. Socialförsäkringskommittén, som enligt sina direktiv haft att pröva lämpligheten av att engångsbelopp från folkpensioneringen utgår i dylika fall, finner att frågan om stöd åt denna grupp av änkor bör lösas inom ramen för arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. Kommitténs uppfattning delas av arbetsmarknadsstyrelsen, och från övriga remissorgans sida har några invändningar inte heller gjorts. Även enligt min mening är den lämpliga formen för att hjälpa sådana änkor över de särskilda omställningssvårigheterna i samband med änkeblivandet att finna i den stödverksamhet genom utbildningsbidrag och näringshjälp, som handhaves av arbetsmarknadsorganen.

I fråga om förutsättningarna för oreducerad änkepension till yngre änkor med barn har vid 1958 års A-riksdag endast angivits, att änkan skulle ha barn under 19 år i hemmet. Detta kortfattade uttryckssätt förutsatte givetvis att en närmare precisering skulle göras vid lagstiftningens utformning. Såsom socialförsäkringskommittén föreslagit bör med barn avses samma kategorier av barn som i den nuvarande lagen om änke- och änklingsbidrag. Till barn som kan grunda pensionsrätt för änkan bör alltså även i fortsättningen räknas makarnas gemensamma barn eller adoptivbarn, endera makens barn eller adoptivbarn och barn, som ej är någondera makens barn eller adoptivbarn men står under ankans vårdnad, allt givetvis under förutsättning att övriga i det följande behandlade villkor uppfylles.

Bestämningen »barn i hemmet» och den åldersgräns för barnet, som bör gälla, står i nära samband med varandra. Givet är att åldersgränsen inte bör dragas så att det i ett större antal fall kan antagas att barnet lämnat

hemmet innan åldersgränsen uppnås. I händelse så är förhållandet uppstår svårigheter att avgöra, huruvida barnet allttjämt vistas i hemmet, och fres-telserna att lämna oriktiga uppgifter om barnets bostadsförhållanden blir stora. Åldersgränsen synes därför böra sökas i anslutning till den ålder då flertalet barn träder ut i förvärvslivet och inte längre är på samma sätt som förut beroende av föräldrahemmet. Efter den tidpunkten utgör barnen inte heller något hinder för änkan att ägna sig åt förvärvsarbete och någon särställning för änkan i pensionshänseende är inte längre motiverad på grund av att hon har barn i hemmet. Den allmänna skolplikten upphör senast det år då barnet fyller 16 år. Av tillgängliga uppgifter framgår att mer än hälften av alla ungdomar i åldern 16—18 år har förvärvsarbete, och åtskilliga av dem torde ha goda inkomster. Socialförsäkringskommittén har därför föreslagit den avvikelser från vad riksdagen förutsatte att den ifråga-varande åldersgränsen sättes vid 16 år.

Till kommitténs förslag i denna del, som vunnit gillande hos det stora flertalet remissorgan, vill jag ansluta mig. En åldersgräns vid 16 år innebär en betydande förbättring i förhållande till den nu enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn gällande 12-årsgränsen. Samtidigt undgår man i huvudsak att åldersvillkoret kommer i konflikt med kravet på vistelse i hemmet, vilket blir fallet om åldersgränsen sättes för högt. Det bör betonas att utformningen av de nya änkepensionsbestämmelserna i regel inte leder till att änkan går miste om pension, då yngsta barnet uppnår 16-årsåldern. Så blir fallet endast om änkan vid nämnda tidpunkt skulle vara under 36 år. Är hon 50 år eller mera äger hon allttjämt rätt till oreducerad pension, och är hon i åldern 36—49 år blir pensionen reducerad enligt den i det föregående behandlade femtondelsregeln.

När det gäller den precisering i övrigt av uttrycket »barn i hemmet», som bör föreskrivas, är jag ense med socialförsäkringskommittén att de i nuvarande änkebidragslagstiftning uppställda kraven på att änkan skall ha vårdnaden om och stadigvarande bo tillsammans med barnet bör upprätthållas för att förekomsten av barn skall grunda rätt till oreducerad änkepension. Likaså synes det lämpligt att föreskriva, att barnet — vare sig det är makarnas gemensamma eller ej — skall ha vistats stadigvarande i makarnas hem vid mannens död. Jag vill härvid understryka vad kommittén anfört om att begreppen »stadigvarande bo tillsammans» och »stadigvarande vistas» inte bör ges en alltför snäv tolkning.

I likhet med kommittén anser jag, att krav på viss tids äktenskap inte bör uppställas såvitt avser änkepension grundad på förefintligheten av minderåriga barn i hemmet. När det gäller änkepension i övriga fall har kommittén funnit befogat att bibehålla det nuvarande villkoret om fem års äktenskap. Jag anser inte heller att det föreligger något skäl att slopa den ifrågavarande femårsregeln, som har sin motsvarighet inom den allmänna tilläggspensioneringen. Om en änka, som varit gift med mannen kor-

tare tid än fem år, erhåller änkepension på grund av att hon har barn under 16 år i hemmet, bör givetvis den tid varunder hon uppburit sådan pension likställas med tid varunder hon varit gift, när det gäller att bedöma hennes rätt till pension sedan barnvillkoret inte längre är uppfyllt.

I överensstämmelse med vad som för närvarande gäller inom folkpensioneringen liksom inom den allmänna tilläggspensioneringen, den statliga och kommunala tjänstepensioneringen och privat pensionsförsäkring bör änkepensionen indragas, om *ä n k a n i n g* går nytt *ä k t e n s k a p*.

Kommittén har föreslagit, att *k v i n n o r*, som efter omgifte *å n y o b l i r* *ä n k o r*, skall kunna få återinträda i den pensionsrätt, som de förlorat vid det senaste äktenskapets ingående, om detta äktenskap upplösts inom fem år. Detta förslag, som lämnats utan erinran under remissbehandlingen, finner jag böra genomföras. Även för tilläggspensioneringens del torde vid sammanförandet av nämnda pensionering och folkpensioneringen i en enhetlig lagstiftning en motsvarighet till dessa regler böra införas.

Enligt nuvarande praxis kan änkepension utgå då *l a g l i g t* *ä k t e n s k a p* *e j* *f ö r e l i g g e r* men kvinnan sedan avsevärd tid sammanlevt med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden. Denna rättstillämpning grundar sig på ett stadgande i 12 § FPL, enligt vilket en ogift person, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under förhållanden som nyss sagts, kan anses såsom gift med denne vid tillämpningen av lagen, om särskilda skäl föreligger. Allmän tilläggspension kan i motsats till folkpension inte utgå i form av änkepension till annan kvinna än den som var lagligt gift med den avlidne. Socialförsäkringskommittén anför, att en kvinna som under en längre tid sammanbott med en man utan att vara gift med honom i vissa fall kan ha lika stort behov som en änka av det minimiskydd, vilket folkpension avser att ge. Enligt kommitténs mening bör därför alltjämt inom folkpensioneringen änkepension kunna utgivas utan att lagligt äktenskap förelegat. Kommittén föreslår däremot, att rätten till änkepension för ogift kvinna bör begränsas till den, som stadigvarande sammanbodde med en ogift man vid dennes död och som har eller har haft barn med honom eller vid dödsfallet var havande med barn till honom. I beteckningen ogift inbegripes härvid änka, änklings och fränskild.

För egen del ansluter jag mig till socialförsäkringskommitténs uppfattning att folkpensioneringens regler bör inrymma en möjlighet att i vissa fall utge änkepension även då kvinnan inte var gift med den avlidne mannen. De förutsättningar under vilka detta kan ske bör därvid vara anknutna till vissa lätt konstaterbara fakta. Kommitténs förslag synes uppfylla detta anspråk samtidigt som det på ett i huvudsak lämpligt sätt avgränsar den personkrets, som kan anses vara i behov av änkepension av här avsett slag. I fortsättningen skulle alltså barnlösa kvinnor, som utan äktenskap sammanlevt med en man fram till dennes död, inte vara berättigade till änke-

pension. Undantag från sistnämnda regel torde dock i motsats till vad kommittén förordat böra gälla för det fall att kvinnan tidigare varit gift med den avlidne. Kommittén förutsatte att kvinnan i sådant fall skulle erhålla efterlevandepension i egenskap av frånskild, men enligt vad jag i det följande förordar kommer denna förutsättning inte att föreligga.

Den nuvarande regeln i 12 § FPL om att två ogifta personer vid lagens tillämpning kan betraktas som gifta har i första hand avseende på det fallet att båda är i livet. Den leder bl. a. till att vars och ens pension, om båda är pensionsberättigade, utgår med det för en av två äkta makar gällande beloppet i stället för det belopp som en ensam folkpensionär erhåller. I ett senare avsnitt ämnar jag i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag förorda att de nyss för änkepensioneringen föreslagna reglerna skall få sin motsvarighet när det gäller att avgöra i vad mån sammanlevnad utan äktenskap skall påverka folkpensionsförhållandena för mannen och kvinnan medan båda är i livet. På samma sätt som ingående av nytt äktenskap medför indragning av änkepension bör i enlighet med vad kommittén föreslår änkepensionen indragas om kvinnan utan vigsel sammanbor med en man under sådana omständigheter att hon enligt de nya reglerna i 12 § FPL kan likställas med en gift pensionsberättigad.

Om anledning, såsom framgått av det tidigare sagda, i viss utsträckning föreligger att tillerkänna en ogift kvinna änkepension, finnes å andra sidan stundom skäl att ifrågasätta huruvida änkepension skall utgå då ett äktenskap alltjämt består men makarna vid mannens död levde åtskilda. Man tänker då särskilt på sådana fall då makarna på grund av söndring sedan avsevärd tid levat skilda från varandra. Som socialförsäkringskommittén anför framstår det emellertid i regel som både vanskligt och olämpligt att i pensionsärenden utforska vilka skäl, som föranlett att makar kommit att leva skilda från varandra. Det synes därför endast i klart avgränsbara undantagsfall böra komma i fråga att på sådan grund fränkänna en kvinna rätt till änkepension efter en man, med vilken hon vid dennes död alltjämt var förenad i äktenskap. Ett sådant fall är det av kommittén angivna att makarna vid mannens död levde åtskilda efter hemskillnad, om denna på talan av mannen beviljats under återopande av grov försummelse eller annan sådan omständighet å hustruns sida, som angives i 11 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken. Med hänsyn till att utgående änkepension enligt vad jag förut föreslagit skall indragas om en änka stadigvarande sammanbor med en man, med vilken hon har eller har haft barn eller förut varit gift, synes en kvinna inte böra ha rätt till änkepension efter en man, med vilken hon vid hans död alltjämt var gift, om hon sedan sammanlevnaden mellan dem upphört stadigvarande sammanbott med en annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.

Socialförsäkringskommittén har i enlighet med sina direktiv prövat frågan om pensionsförmåner åt frånskilda kvinnor, vil-

kas förutvarande man avlider. Otivelaktigt förhåller det sig i vissa fall så att en frånskild kvinna vid den förutvarande mannens död i försörjningshänseende kommer i samma situation som en gift kvinna när hon blir änka. Inom den statliga tjänstepensioneringen kan frånskild make genom förordnande av domstol tillerkännas rätt till familjepension efter den förutvarande maken. Om den senare var gift vid dödsfallet, påverkas den efterlevande makens rätt till familjepension av att sådan pensionsrätt tillkommer även den frånskilde maken. Även i kommunala och vissa enskilda pensionsanordningar förekommer rätt till familjepension för frånskilda. Det har förutsatts, att lagstiftningen om allmän tilläggspensionering skall kompletteras med regler om rätt till familjepension för frånskild hustru.

Även för folkpensioneringens del synes goda skäl kunna åberopas för att efterlevandepension under vissa förutsättningar skall kunna utgå till frånskilda kvinnor. Socialförsäkringskommittén har föreslagit den lösningen, att en pension, till beloppet motsvarande hälften av änkepensionen, skall utgivas till en frånskild kvinna vid den förutvarande mannens död under i princip samma förutsättningar när det gäller ålder och förekomst av barn som om äktenskapet upplösts först genom mannens död. Dock skall enligt förslaget pensionsrätt inte föreligga, om äktenskapsskillnaden beviljats på talan av mannen under åberopande av vissa angivna lagrum i giftermålsbalken. Detta skulle i korthet uttryckt innebära, att pension inte utgår om den frånskilda kvinnan grovt åsidosatt sina plikter mot mannen.

Kommittéförslaget har utsatts för kritik i en del remissyttranden. Bl. a. påpekas, att förslaget leder till pensionsrätt för kvinnor, vilkas försörjningsläge inte alls påverkas av att den förutvarande mannen avlider. För egen del är jag benägen att ge remisskritiken rätt i att pensionsrätten bör reserveras för sådana fall, då det kan antas vara vanligt att den frånskilda kvinnan kommer i ett sämre försörjningsläge genom mannens död. Kommitténs förslag uppfyller enligt min mening knappast detta krav. En anknytning av pensionsrätten till den omständigheten att kvinnan har rätt till eller faktiskt uppbär underhållsbidrag från mannen leder å andra sidan, såsom kommittén närmare utvecklat, till svårigheter. Vid bedömningen av frågan om frånskilda kvinnors pensionsrätt inom folkpensioneringen måste även sambandet med den allmänna tilläggspensioneringen beaktas. För sistnämnda försäkrings vidkommande uppkommer bl. a. problem rörande det inbördes förhållandet mellan olika pensioner när pensionsrätt efter en och samme man föreligger för frånskild kvinna och änka eller för flera frånskilda kvinnor. Det kan därvid visa sig olämpligt att bestämma grunden för pensionsrätten på sätt socialförsäkringskommittén föreslagit. Familjerättskommittén, som har i uppdrag att verkställa en översyn av äktenskapslagstiftningen, har även uppmärksammat frågan om frånskild makes pensionsrätt enligt den allmänna tilläggspensioneringen samt statlig, kommunal och annan tjänstepensionering och har i en till mig ställd skrivelse

i december 1959 hemställt om samråd med det organ, som skall utreda hit-hörande spörsmål för tilläggspensioneringens del. Vad jag nu anfört synes mig peka på att frågan om fränskilda kvinnors pensionsrätt inom folkpensioneringen inte ägnar sig för att lösas separat. Den synes i stället böra överbägas i ett större sammanhang, lämpligen vid utarbetandet av den sam-lade lagstiftning, inbegripande både folk- och tilläggspensioneringen, som enligt vad jag inledningsvis nämnde bör föreligga till 1963. Jag är därför inte beredd att nu föreslå införande i folkpensioneringen av familjepensionersrätt för fränskilda kvinnor.

De i det föregående förordade änkepensionsreglerna är avsedda att gälla inte bara då änkeblivandet ligger i tiden efter den nya lagstiftningens ikraft-trädande den 1 juli 1960 utan även i äldre fall. Vissa undantag bör emel-lertid göras.

När det gäller änkor vilkas män avlidit före ikraftträdandet, de s. k. ö v e r g å n g s f a l l e n, skall enligt vad kommittén förutsätter den nu-varande inkomstprövningen i princip bibehållas. Detta överensstämmer med ställningstagandet vid 1958 års A-riksdag, och jag finner ingen anledning att ifrågasätta någon annan reglering på denna punkt. Med utgångspunkt i ett uttalande i det av 1958 års A-riksdag i denna del godkända utlå-tandet (nr 1) av särskilda utskottet föreslår dock socialförsäkringskom-mittén att olikheterna i pensionshänseende mellan kvinnor, som blivit änkor kort efter de nya reglernas ikraftträdande, och dem, som blivit änkor kort dessförinnan, skall utjämnas genom att viss del av pensionen såsom ett g a r a n t i b e l o p p blir undantaget från inkomstprövning, om änke-blivandet inträffat inom två år före den 1 juli 1960. Enligt förslaget skall sålunda en kvinna, som blivit änka under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, alltid erhålla minst $\frac{1}{3}$ och en kvinna, som blivit änka under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960, minst $\frac{2}{3}$ av det änkepensionsbelopp, som skulle ha utgått till henne om inkomstprövning inte tillämpats. Om kvinnan var 36—49 år vid mannens död utgör pensionen före avdrag, som för-anleds av inkomstprövningen, 1—14 femtondelar av full pension, beroende på åldern vid änkeblivandet. För att inte alltför obetydliga pensioner skall behöva utges föreslår kommittén, att pension som understiger $\frac{1}{15}$ av full pension inte skall utgå. Detta innebär alltså att en kvinna, som blivit änka under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, måste ha fyllt 38 år vid mannens fränfälle för att få nytta av garantiregeln, medan motsvarande ålder då änkeblivandet inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960 är 37 år. De kommunala bostadstilläggen berörs inte av den föreslagna garantiregeln.

Förslaget om ett icke inkomstprövat garantibelopp, som på ett undantag när tillstyrkts i remissvaren, leder till att man minskar skillnaden mellan fall, som inträffat före och efter änkepensionsreformens ikraftträdande. Jag tillstyrker kommitténs förslag.

En konsekvent tillämpning av de nya änkepensionsreglerna i övergångsfallen skulle för en änka, som haft barn under 16 år i hemmet, medföra, att hennes ålder vid den tidpunkt då yngsta barnet blev 16 år skulle kunna bli avgörande för hennes pensionsrätt eller pensionens storlek, även om nämnda tidpunkt ligger långt — måhända mer än 30 år — tillbaka i tiden. En så avsevärd retroaktiv verkan framstår onekligen, vilket kommittén framhåller, såsom alltför vidsträckt. Det säger sig självt, att betydande svårigheter skulle uppstå att långt i efterhand utreda sådana förutsättningar för pensionsrätten som att barnet stadigvarande vistades i makarnas hem vid mannens död eller att änkan och barnet sammanbodde stadigvarande. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag att i övergångsfallen änkepension på grund av förekomsten av barn endast bör utgå om förutsättningarna för pensionsrätt på denna grund föreligger vid den nya lagstiftningens ikraftträdande. Om sagda förutsättningar upphört före ikraftträdandet, blir ankans ålder vid mannens frånfälle avgörande för pensionsrätten och pensionens storlek.

För de fall att ogifta pensionsberättigade sedan avsevärd tid sammanlevt under äktenskapsliknande förhållanden och betraktats såsom gifta med tillämpning av 12 § FPL i dess nuvarande lydelse föreslår jag slutligen i likhet med socialförsäkringskommittén den övergångsregeln, att kvinnan bör kunna erhålla änkepension, även om förutsättningarna härför inte är uppfyllda enligt reglerna i den nya lagstiftningen.

Barnpensioner m. m.

Till folkpensioneringens familjeförmåner hör som förut nämnts de särskilda barnbidragen. De utgår efter inkomstprövning med högst 600 kronor för barn och år. Vid sin behandling av pensionsfrågan uttalade sig 1958 års A-riksdag för att en stor grupp av dessa bidrag skulle ersättas av barnpensioner å 1 000 kr. om året, vilka skulle utgå utan inkomstprövning till barn under 19 år, vars huvudsaklige försörjare avlidit. Det torde kunna förutsättas att riksdagen avsåg att de nya barnpensionerna skulle utges vare sig försörjaren avlidit före eller efter reformens ikraftträdande. Socialförsäkringskommittén har utformat sitt förslag om barnpensioner i anslutning till riksdagens ställningstagande med den ändringen att barnpensionerna föreslås skola utgå till barn, vilkas fader eller moder avlidit, alltså oavsett om den avlidne var den huvudsaklige försörjaren. Jag tillstyrker också, att barnpensioner utges med 1 000 kr. om året och utan inkomstprövning.

När det gäller den åldersgräns intill vilken barnpension bör utgå, har tre ledamöter av kommittén förordat en ålder av 16 år i stället för 19 år, som kommitténs huvudförslag i överensstämmelse med riksdagens ställningstagande utgår från. En stor majoritet bland remissorganen ansluter

sig till förslaget om 16 år som den ålder då barnpension bör upphöra att utgå. I samband med behandlingen av änkepensionsreglerna har framhållits, att flertalet ungdomar i åldern 16—18 år har egna inkomster av förvärvsarbete. Med hänsyn härtill torde det inte finnas skäl att inom folkpensioneringen generellt utge barnpensioner i dessa åldrar. Behovet av stöd för ungdomar över 16 år, som fortsätter sin utbildning, synes även i de fall då någon av föräldrarna avlidit böra lösas i annat sammanhang. En barnpensionsålder på 19 år medför i jämförelse med en gräns vid 16 år en betydligt större kostnad för statsverket. För budgetåret 1960/61 beräknas skillnaden till ca 34 milj. kr. I den mån statsmakterna är beredda att öka statens utgifter för stöd åt barn och ungdom synes andra former än en höjning av barnpensionsåldern till 19 år böra få företräde. Nyss har nämnts frågor som har samband med underlättande av studier och utbildning. I det följande kommer jag att förorda en höjning av maximibeloppen för bidragsförskott. Även frågan om stödåtgärder för invalidiserade barn, som vårdas i hemmen, torde framdeles bli aktuell.

På grund av vad nu anförts är jag inte beredd att förorda att barnpension inom folkpensioneringen skall utgå längre än till dess barnet fyller 16 år.

I likhet med socialförsäkringskommittén och remissorganen anser jag att barnpension bör utgå både till barn, vars fader avlidit, och till barn, vars moder avlidit. En anknytning till den huvudsakliga försörjarens fränfalle torde, bl. a. med hänsyn till vissa svårigheter att avgöra vem av föräldrarna som skall anses intaga nämnda ställning, inte vara lämplig.

När det gäller pensionens storlek till barn, vars båda föräldrar avlidit, förordar kommittén samma pensionsbelopp på 1 000 kr. som då en av föräldrarna är död, medan tre reservanter föreslår att beloppet skall vara 1 500 kr. Det kan givetvis sägas, att barn som mist båda föräldrarna befinner sig i en sämre ekonomisk belägenhet än barn, som har en av föräldrarna i livet. Detta är dock inte alltid förhållandet, och då tilläggspensioner börjar utgå blir det regelmässigt inte så. Tilläggspensionen efter fadern är således, om modern också är död, till ett barn 40 procent av faderns egenpension mot 15 procent om modern lever och har änkepension. Är de föräldralösa barnen två, får de vardera 25 procent av faderns egenpension mot 12,5 procent om modern lever, o. s. v. De nuvarande särskilda barnbidragen förhöjes inte, om båda föräldrarna är döda. Med hänsyn till den förbättring, som införandet av barnpensionerna omedelbart kommer att innebära för bl. a. de föräldralösa barnen, och till storleken av de förmåner som dessa barn erhåller om hänsyn tages till både folkpension och tilläggspension finner jag mig böra godtaga kommitténs förslag att någon förhöjning av barnpensionen inte sker i detta fall.

Frågan vilka barn, som skall åga rätt till barnpension, bör enligt min mening avgöras i överensstämmelse med socialförsäk-

ringskommitténs förslag. Pensionsberättigade blir därvid alltså den avlidnes barn i eller utom äktenskap och adoptivbarn men däremot inte makes barn eller adoptivbarn, som inte är barn till eller adopterats av den avlidne. Inte heller bör pensionsrätt föreligga för fosterbarn hos den avlidne eller dennes make. Dessa barns pensionsrätt är knuten till de naturliga föräldrarna. Vad däremot angår bortadopterade barn bör i överensstämmelse med gällande föräldrarättsliga principer dessa inte ha rätt till barnpension efter sina naturliga föräldrar. Inte heller synes det riktigt att låta barnpension utgå till barn utom äktenskap, därest den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till barnets underhåll utgiva ett belopp en gång för alla. Denna avgränsning av den barnpensionsberättigade kretsen överensstämmer med den som förekommer i lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Såsom kommittén föreslagit bör rätten till barnpension inte påverkas av att barnets fader eller moder ingår nytt äktenskap.

De föreslagna barnpensionerna ersätter den grupp av särskilda barnbidrag, som utgår till barn vilka förlorat fader eller moder eller båda föräldrarna. Återstående särskilda barnbidrag är dels de som har karaktär av barntillägg till försörjarens folkpension och dels de som utgår till barn utom äktenskap, beträffande vilka faderskapet ej fastställts och som fyllt tre år. Den förra gruppen av de återstående bidragen kommer att behandlas i samband med den reformering av invalidpensioneringen, som utgör nästa etapp i socialförsäkringskommitténs arbete, och den senare gruppen har avsetts skola regleras utanför folkpensioneringens ram. Kommittén föreslår nu en provisorisk höjning av återstående särskilda barnbidrag från 600 kr. till samma nivå som barnpensionsbeloppet 1 000 kr. om året. Inkomstprövningen förutsättes dock alltså vara bibehållen.

Den föreslagna höjningen av de särskilda barnbidragens maximibelopp har tillstyrkts under remissbehandlingen. Även enligt min mening bör en höjning genomföras. Samtidigt synes det lämpligt att också bidragsförskotten, som står de särskilda barnbidragen nära, höjes från 720 kr. om året till ett belopp i samma storleksordning som barnpensionerna. Med hänsyn till bidragsförskottens anknytning till de i regel månatligen bestämda underhållsbidrag, som de bidragsskyldiga enligt dom eller avtal har att utgiva, synes bidragsförskottets maximibelopp för år böra vara jämnt delbart med 12. Beloppet kan lämpligen sättas till 996 kr. om året, motsvarande 83 kr. i månaden. Samma belopp bör gälla som maximum för återstående särskilda barnbidrag.

I detta sammanhang synes de särskilda barnbidragen till vissa utomäktenskapliga barn böra överföras från folkpensioneringen till barnavården och

samordnas med bidragsförskotten. Det blir då konsekvens i behandlingen av de båda fallen då fadern är känd men inte betalar sitt underhållsbidrag resp. då fadern är okänd. Stödet från det allmänna lämnas i båda fallen utan inkomstprövning.

Om åldersgränsen för barnpensionerna fastställs till 16 år, torde därav följä, att barnavårdskommitténs förslag om en höjning av åldersgränsen för bidragsförskott till 18 år, vilket omnämnts i årets statsverksproposition (V ht p. 24), inte bör genomföras.

Utfyllnadsbidragen, som infördes år 1957, avsågs uttryckligen som en övergångsanordning, tillkommen i syfte att till en skälig miniminivå höja vissa äldre, till mycket låga belopp fastställda underhållsbidrag. På bidrag, som fastställts efter den 31 mars 1957, kan utfyllnadsbidrag inte beviljas. Med hänsyn härtill synes någon höjning av utfyllnadsbidragen inte böra företagas.

Till de spörsmål, som socialförsäkringskommittén haft att utreda på familjepensioneringens område, hör frågan om änklingspensioner. Kommittén har efter vissa överbäganden i frågan inte funnit sig böra föreslå införandet av dylik pension såsom en folkpensionsförmån. Kommitténs mening delas av vissa remissorgan, men i några yttranden uttryckes, främst av principiella skäl, tvivel på det riktiga i kommitténs ståndpunkt. För egen del anser jag, att de av kommittén anförda motiven för att änklingspensioner inte bör utgå är bärande. Någon anledning att inom folkpensioneringens ram införa pension åt änklings, som inte har minderåriga barn, kan inte anses föreligga. I de fall åter då sådana barn finns, kan de i det föregående förordade barnpensionsreglerna i viss mån sägas leda till en form av änklingspension. Barnpension utgår ju nämligen vid moderns död, även om hon inte kan betraktas som barnens huvudsakliga försörjare. Skulle modern ha varit förvärvsarbetande, kommer barnen vanligen också att få rätt till tilläggspensioner. Sådana pensioner kan utgå även om modern inte kvarstod i förvärvsarbete vid sin död. Jag anser mig därför inte böra förorda införandet av änklingspensioner. De nu utgående änklingsbidragen bör övergångsvis bibehållas enligt de för juni månad 1960 gällande grunderna.

Den av mig föreslagna reformen av folkpensioneringens familjeförmåner innebär en högst betydande utvidgning av den förmånsberättigade personkretsen. Omedelbart vid den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande beräknas omkring 62 000 kvinnor bli berättigade till änkepension och omkring 63 000 barn få rätt till barnpension enligt de nya reglerna. Av de nämnda pensionsberättigade har omkring 34 000 änkor och 49 000 barn tidigare helt saknat rätt till förmåner från folkpensioneringen. Redan under den nya lagstiftningens första år kan vidare omkring 98 procent av alla kvinnor

under 67 år, som då blir änkor, dvs. omkring 11 000 kvinnor, beräknas komma i åtnjutande av änkepension. Som jämförelse kan nämnas att hela antalet personer med änkepension och änkebidrag enligt nu gällande regler utgör omkring 28 000.

Kostnadsberäkningar

Statens andel i kostnaderna för folkpensionerna bestrides f. n. från anslaget till Bidrag till folkpensioner m. m., under det att statens andel i kostnaderna för änke- och änklingsbidragen samt de särskilda barnbidragen bestrides från anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.

Anslaget till Bidrag till folkpensioner m. m. (V ht p. 116) har i årets statsverksproposition preliminärt beräknats till 2 390 milj. kr., varjämte anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. (V ht p. 119) preliminärt beräknats till 12,6 milj. kr. De kostnader som nu bestrides från de två anslagen kan för nästa budgetår, utan ändringar i förmånerna eller i antalet indextillägg, beräknas till resp. 2 047,4 milj. kr. och 12,6 milj. kr. eller tillhoppa 2 060 milj. kr. Härtill kommer statens andel i kostnaderna för den av mig förordade standardförbättringen, 195 milj. kr., statens merkostnader för förbättringen av änkepensionerna i förhållande till nuvarande änkepensioner och änkebidrag, 51 milj. kr., och kostnaderna för barnpensionerna, 60 milj. kr., ävensom statens kostnad för ett antagligen nytillkommande indextillägg. Sistnämnda kostnad kan för nästa budgetår beräknas till 40 milj. kr.

Statens kostnader för särskilda barnbidrag kan för nästa budgetår beräknas till 8 milj. kr., vilket belopp är 200 000 kr. lägre än det belopp som vid den förut angivna preliminära beräkningen inräknades i anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.

Statens sammanlagda kostnad för nästa budgetår kan alltså nu beräknas till avrundat $(2\,060 + 195 + 51 + 60 + 40 - 0,2)$ 2 406 milj. kr.

Efter genomförandet av den nu föreslagna reformen kommer särskilda barnbidrag endast att utgå till folkpensionärers barn, varjämte änkebidragen försvinner helt. Ett fåtal änklingsbidrag kommer att kvarstå under en övergångstid. Under dessa förhållanden torde det saknas anledning att anvisa medel för särskilda barnbidrag och änklingsbidrag under särskilt anslag. Det synes lämpligt, att kostnaderna helt bestrides från anslaget till Bidrag till folkpensioner m. m. Jag föreslår, att anslaget definitivt uppföres med 2 406 milj. kr. Anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. bör utgå ur riksstaten.

I årets statsverksproposition har anslaget Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar (V ht p. 117) preliminärt uppförts med 4,7 milj. kr. Med hänsyn till att den ökning av antalet pensionsutbetalningar från pen-

sionsstyrelsen, som blir en följd av den föreslagna utökade familjepensioneringen, motverkas av en minskning av antalet utbetalningar på grund av den förra året genomförda gemensamma utbetalningen av folkpension och statlig tjänstepension, bör anslaget definitivt uppföras med det preliminärt beräknade beloppet 4,7 milj. kr.

Hittills har jag endast uppehållit mig vid statens kostnader för folkpensioneringen. Beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun vill jag framhålla, att mot statens sammanlagda kostnadsökning å 306 milj. kr. för standardhöjningen av folkpensionerna och familjepensionsreformen svarar en av dessa åtgärder föranledd kostnadsökning för kommunerna å tillhoppa 63 milj. kr. Jag har härvid i likhet med socialförsäkringskommittén förutsatt att samma principer som hittills tills vidare skall gälla för kommunernas skyldighet att bidra till folkpensionernas finansiering. Detta innebär att de icke inkomstprövade förmånerna, med undantag av indextilläggen å de i invalidpensionerna och sjukbidragen ingående grundpensionerna samt vårdtilläggen, helt bekostas av staten, medan kostnaderna för de inkomstprövade förmånerna och nyssnämnda tillägg fördelas mellan staten och kommunerna. Genom att änkepensionerna till kvinnor, vilkas män avlider efter den 30 juni 1960, liksom barnpensionerna föreslås skola utgå utan inkomstprövning tages redan nu ett betydande steg i riktning mot att från kommunerna avlyfta en del av deras ekonomiska förpliktelser i avseende på de folkpensionsförmåner, vilka inte såsom fallet är med de kommunala bostadstilläggen regleras av kommunernas egna beslut. Allteftersom de inkomstprövade änkepensionerna i övergångsfallen upphör förstärkes med nuvarande kostnadsfördelningsprinciper denna effekt av familjepensionsreformen. Frågan om kommunernas medverkan vid folkpensioneringens finansiering kommer emellertid att omprövas sedan ställning tagits till invalidpensioneringens framtida utformning.

Den fortgående ökningen av antalet icke inkomstprövade änkepensioner kommer givetvis att medföra att statens kostnader för änkepensioneringen stiger. Stegringen kan väntas hålla sig vid en sådan storlek att kostnaden för budgetåret 1968/69 blir sammanlagt drygt 200 milj. kr. större än för budgetåret 1960/61.

Följande tablå utvisar hur de beräknade förändringarna i statens och kommunernas kostnader för folkpensioneringen m. m. från budgetåret 1959/60 till budgetåret 1960/61 fördelar sig på olika kostnadsfaktorer. Kostnadssiffrorna innefattar kommunala bostadstillägg efter nuvarande grunder.

Allmänna pensionsberedningens förslag om en successiv höjning av folkpensionerna till 3 600 kr. för en ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar år 1968 var förbundet med förslag om viss höjning av folkpensionsavgiften. Enligt förslaget borde avgiften höjas till 4 procent fr. o. m. år 1959 och till 5 procent fr. o. m. år 1961. Därefter kunde

Kostnadsfaktor	Staten milj. kr.	Kommunerna milj. kr.
1. Beräknade kostnader för budgetåret 1959/60:		
a) till Bidrag till folkpensioner m. m.	2 023	369
b) till Särskilda barnbidrag till ankors och invaliders barn m. m.	14	13
2. Nettoökning av kostnaderna på grund av beräknad ökning av antalet folkpensionärer m. m. vid oförändrade regler och med 8 indextillägg	23	8
3. Standardhöjning av pensionerna	195	25
4. Änkepensionsreform	51	38
5. Barnpensionsreform	60	0
6. Ett indextillägg	40	6
Summa	2 406	459

en höjning till 6 procent övervägas. Höjningen till 4 procent beslöts år 1958. Besparingsutredningen föreslår nu i likhet med allmänna pensionsberedningen en ytterligare höjning till 5 procent fr. o. m. 1961. Frågan om sättet för folkpensioneringens finansiering är emellertid för närvarande föremål för utredning genom en av chefen för finansdepartementet enligt bemyndigande den 20 november 1959 tillkallad utredningsman. Innan resultatet av denna utredning föreligger synes det inte lämpligt att ta ställning till frågan om höjning av folkpensionsavgiften.

I det föregående har jag förordat en höjning av maximum för bidragsförskotten från 720 till 996 kr. Bidragsförskotten utbetalas av kommunerna som, i den mån kostnaden inte kunnat uttagas av de bidragsskyldiga, får denna ersatt budgetårsvis i efterskott med 75 procent. Höjningen av maximibeloppet fr. o. m. den 1 juli 1960 kommer alltså inte att påverka statens utgifter under budgetåret 1960/61. Detsamma gäller den föreslagna utvidgningen av bidragsförskottslagens område fr. o. m. den 1 juli 1960 genom att vissa särskilda barnbidrag ersättes med bidrag inom ramen för denna lag. När de båda nämnda reformerna fullt ut kommer att slå igenom på kommunernas årliga nettokostnader för bidragsförskotten, kan dessa kostnader därigenom väntas öka med omkring 4,2 milj. kr., av vilka alltså 3,1 milj. kr. skall ersättas av staten. Härvid har räknats med att bidragsförskott till barn, som har bidragspliktig fader eller moder, återbetalas av de bidragsskyldiga till i genomsnitt 47 procent. Det torde vara lämpligt att erfarenheter av nu föreslagna ändringar i bidragsförskottslagen avvaktas innan någon omläggning av formerna för statens ekonomiska medverkan i denna verksamhet vidtages. Jag är därför inte beredd att för närvarande tillstyrka besparingsutredningens i årets statsverksproposition (V ht p. 24) omförmälda förslag om en avlösning av ersättningsarna till kommunerna för bidragsförskott och utfyllnadsbidrag.

Specialmotivering

I enlighet med de riktlinjer, som uppdragits i det föregående, och med beaktande jämväl av vissa tidigare inte berörda frågor har inom socialdepartementet uppgjorts förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m., lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen, lag om barnpensioner, lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag, lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Utöver vad som tidigare anförts torde följande böra nämnas rörande förslagen.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering

3 §.

Ändringen i 2 m o m. är av formell natur och sammanhänger med en föreslagen ändring av 11 §.

I 4 m o m. återfinnes de nya bestämmelserna om rätt till änkepension. Pensionsrätten för änka med barn under 16 år i hemmet regleras i första stycket a). Enligt stadgandet gäller som villkor för dess tillämplighet att änkan stadigvarande sammanbor med och har vårdnaden om barnet samt att barnet vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan. Härmed bör självfallet jämföras att barnet föds efter faderns död.

Uttrycken »stadigvarande sammanbor» och »stadigvarande vistades» bör såsom i den allmänna motiveringen berörts inte ges en alltför snäv innebörd. Om barnet under ferierna bor i hemmet, bör inte den omständigheten att det under övrig del av året vistas på annan ort för skolgång anses medföra att kravet på stadigvarande vistelse i hemmet inte är uppfyllt. Det sagda gäller givetvis även t. ex. döva, blinda, vanföra och psykiskt efterblivna barn, som åtnjuter särskild undervisning. Om barnet är varaktigt omhändertaget för vård på anstalt eller i fosterhem bör det däremot inte anses att barnet stadigvarande vistas i hemmet. Barns tillfälliga vistelse på exempelvis sjukhus eller barnhem eller i enskilt hem påverkar ej änkepensionsrätten. I detta sammanhang må tilläggas, att med det förhållandet att barnet stadigvarande vistades i makarnas hem vid mannens död

jämställas att barnet stadigvarande vistades hos änkan. Att makarna vid tiden för mannens död ej sammanbodde i ett gemensamt hem kan ofta bero på sådana omständigheter som exempelvis mannens långvariga vård på anstalt eller att mannen lämnat hemmet. Har hustrun därvid fått taga hand om barnen, är det inte rimligt att hennes rätt till änkepension bedömes ogynnsammare än om makarna sammanbott.

I första stycket b) angives de allmänna villkoren för rätt till änkepension, då änkan inte har barn under 16 år i hemmet, nämligen att änkan skall ha fyllt 36 år vid mannens död samt varit gift med honom i minst fem år. Att änka som nu sagts för att få full änkepension skall ha fyllt 50 år vid mannens död eller vid den tidpunkt då det i första stycket a) föreskrivna barnvillkoret upphörde att vara uppfyllt framgår av 4 § 3 mom. andra stycket. Detta lagrum innehåller också regler om hur pensionen reduceras för änkor, som var under 50 år vid änkeblivandet eller nämnda tidpunkt.

När det gäller åldersvillkoret må nämnas, att såväl enligt första stycket b) och andra stycket i förevarande moment som enligt 4 § 3 mom. andra stycket det avgörande är ankans ålder på mannens dödsdag eller den dag då barnrekvisitet upphör att vara uppfyllt. Enligt nuvarande regler är åldersvillkoret för änkepensionen så utformat att änkan skall uppnå änkepensionsåldern (55 år) under det kalenderår, då mannen avlider, varjämte dispens från åldersvillkoret kan lämnas då särskilda skäl föreligger. Enligt de föreslagna nya reglerna går en änka, som ej fyllt 50 år vid mannens död, inte miste om änkepension såvida hon är 36 år eller mera. Hon får endast pensionen reducerad, och reduktionen är mindre ju närmare 50-årsåldern hon befinner sig vid mannens frånfälle. Något behov av motsvarigheter till de nyssberörda nu gällande bestämmelserna har med hänsyn härtill inte vidare ansetts föreligga.

Jämlikt första stycket b) förutsättes för rätt till änkepension, att makarna varit gifta minst fem år. Den omständigheten att den avlidne mannen uppburit folkpension samt att han därvid jämlikt 12 § första stycket vid pensionens beviljande likställts med ogift pensionsberättigad (t. ex. på grund av att han vårdats å anstalt) medför inte att man, då fråga är om kravet på fem års äktenskap, från äktenskapstiden avräknar den tid mannens pension utgått såsom för ogift person. Enligt nuvarande regler föreligger möjlighet att, när särskilda skäl föranleder därtill, bevilja änkepension även om äktenskapet varat kortare tid än fem år. Denna bestämmelse står i samband med den motsvarande dispensregeln i fråga om kravet på fem års äktenskap för rätt till hustrutillägg. Genom dessa bestämmelser avsåg man att öppna möjlighet för en änka, som uppbär änkepension eller änkebidrag och gifter om sig med en folkpensionär, att erhålla hustrutillägg även innan detta äktenskap bestått fem år samt änkepension, om den nye mannen skulle dö innan äktenskapet varat fem år.

Med det förslag som nu framlägges i sista stycket av detta moment rörande omgift änkas rätt till änkepension, om den nye mannen avlider, finns inte längre något motiv för att bibehålla den nuvarande dispensregeln.

Andra stycket i förevarande moment handlar om hur pensionsrätten enligt första stycket b) skall bedömas för en änka, som upphör att vara berättigad till pension enligt första stycket a). Pensionsrätten enligt sistnämnda stadgande upphör då yngsta barnet fyller 16 år, då barnet dessförinnan avlider eller icke längre stadigvarande bor tillsammans med änkan eller då änkan upphör att ha vårdnaden om detsamma. Enligt andra stycket skall vid bedömande av ankans rätt till pension enligt första stycket b) anses att mannen avlidit då pensionsrätten enligt första stycket a) upphörde. I syfte att förhindra att en kvinna, som blivit änka efter mindre än fem års äktenskap men som erhållit änkepension på grund av förekomsten av barn i hemmet, förlorar sin pensionsrätt, då barnet fyller 16 år eller eljest upphör att grunda särskild pensionsrätt för henne, har i andra stycket intagits en bestämmelse, enligt vilken äktenskapet skall anses ha varat till den tidpunkt då änkan upphörde att vara berättigad till änkepension på grund av barnrekvisitet.

I tredje stycket anges de fall då änkepensionsrätt inte föreligger för en kvinna, som lever skild från sin make vid dennes död ehuru äktenskapet alltså äger bestånd. I den allmänna motiveringen har nämnts, att änkepension inte utgår om det på talan av mannen dömts till hemskillnad mellan makarna jämlikt 11 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken, dvs. då hemskillnaden beviljats på grund av att hustrun grovt försummar sina plikter mot man och barn eller är hemfallen åt missbruk av alkohol eller dylikt eller för ett lastbart liv. Vidare föreligger inte pensionsrätt efter mannen, om hustrun medan hon levat skild från honom stadigvarande sammanbott med en annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Detta gäller dock endast om makarna vid den äkta mannens död alltså lever skilda från varandra. Om de försonats och sammanlever vid mannens fränfalle, har änkan rätt till änkepension enligt vanliga regler.

Fjärde stycket innehåller villkoren för att en kvinna, som inte var gift med den avlidne mannen, skall kunna komma i åtnjutande av änkepension. Såsom framgått av den allmänna motiveringen är endast kvinna, som varit gift med eller har eller har haft barn med en man, med vilken hon stadigvarande sammanbor vid dennes död, berättigad till änkepension efter honom oaktat de inte var förenade i äktenskap vid nämnda tidpunkt. Dessutom gäller, att såväl mannen som kvinnan skall vara ogifta eller att hans eller hennes tidigare äktenskap upplösts genom andre makens död eller genom äktenskapsskillnad. Med ogift förstås inte pensionsberättigad, som jämlikt 12 § första stycket i pensionshänseende likställs med ogift pensionsberättigad. Enligt nuvarande praxis kan en kvinna, vars eget äktenskap inte är upplöst eller som sammanbor med en gift man, erhålla änkepension efter

den man med vilken hon utan vigsel sammanlever. Detta blir i fortsättningen inte möjligt utom i vissa övergångsfall, som behandlas i det följande.

I sista stycket första punkten stadgas, att änkepension som börjat löpa skall indragas, om kvinnan ingår äktenskap eller utan vigsel stadigvarande sammanbor med en man under sådana omständigheter att hon jämlikt 12 § andra stycket skall likställas med gift pensionsberättigad. Vid en jämförelse mellan stadgandena i fjärde stycket och sista stycket framgår, att det för förvärv av rätt till änkepension enligt fjärde stycket fordras bl. a. att den man med vilken kvinnan sammanbott varit ogift, frångick eller änking, under det att redan förvärvad pensionsrätt upphör enligt sista stycket oavsett om den man med vilken hon sammanbor är gift eller inte.

Rätt till änkepension, som i enlighet med vad nyss sagts upphört på grund av att kvinnan ingått nytt äktenskap, återupplivas emellertid enligt det föreslagna stadgandet i sista stycket andra punkten, om detta äktenskap upplöses inom fem år. Detta gäller vare sig äktenskapet upplöses genom mannens död eller genom äktenskapsskillnad. Motsvarande gäller enligt förslaget då änkepension indragits till följd av samboende under nyss angivna förhållanden och samboendeförhållandet upphör inom fem år. Utgick änkepension efter den förste mannen enligt 3 § 4 mom. första stycket a) men har änkan inte barn under 16 år i hemmet då det senare äktenskapet upplöses, skall hennes rätt till återupplivad pension efter den förste mannen bedömas som om denne avlidit den dag då det senare äktenskapet ingicks. Har änkan barn under 16 år i hemmet då den senare mannen avlider, kan hon vara berättigad till änkepension jämväl efter honom. Den konkurrens mellan två änkepensioner, som därvid kan uppstå, regleras av en bestämmelse i 11 § andra stycket.

Reglerna i sista stycket bör analogt tillämpas för det fall att änkan innan det nya äktenskapet ingicks eller samboendet upptogs inte uppburit änkepension efter den förste mannen men kunnat komma i åtnjutande därav om hon ansökt om förmånen.

4 §.

I 3 m o m. första stycket anges änkepensionsbeloppet till 1 700 kr. Beloppet motsvarar storleken av den allmänna ålderspensionen till ogift pensionär.

I andra stycket regleras änkepensionens storlek när minskning av pensionen på grund av ankans ålder skall ske med tillämpning av femtondelsregeln.

Det må framhållas, att ifrågavarande bestämmelser endast avser att reglera grundförmånens storlek. Frågan om indextillägg och standardtillägg å full och reducerad änkepension behandlas i 6 § 3 mom. FPL och 2 § lagen om höjning av folkpensioner m. m. Beträffande kommunalt bostadstillägg har det som framgår av den allmänna motiveringen icke ansetts böra förekomma att ha en i lag fastslagen reduktionsregel.

6 §.

Första stycket i 3 m o m. denna paragraf har ändrats med hänsyn till att indextilläggen å änkepensionerna i fortsättningen skall ha samma storlek som indextilläggen å ålderspension till en ensam pensionär.

I ett nytt andra stycke har intagits bestämmelser om att indextilläggen å reducerade änkepensioner minskas i samma mån som änkepensionen i övrigt.

8 §.

Ur första styckets uppräknings av inkomstprövade folkpensionsförmåner har änkepensionen utesluts. Beträffande ändringen i andra stycket och det nytillkomna tredje stycket torde följande böra anföras.

Socialförsäkringskommittén

Kommittén erinrar om att jämlikt 8 § andra stycket i dess nu gällande lydelse skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension eller hustrutilllägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, minskning av de nämnda förmånerna på grund av pensionsberättigads årsinkomst ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen eller hustrutillägget och bostadstillägget. Indextillägget — i den mån det är inkomstprövat — samt standardtillägget minskas först sedan de nämnda förmånerna i övrigt bortfallit. Denna metod för inkomstavdragets verkställande medför att det alltid kvarstår ett visst kommunalt bostadstillägg i exempelvis en änkepension ända till dess inkomstavdraget är så stort att det konsumerat hela pensionen utom index- och standardtillägget.

Föreskriften att minskning skall ske proportionellt å det kommunala bostadstillägget och å annan samtidigt utgående inkomstprövad pensionsförmån (frånsett index- och standardtillägg) sammanhänger med att kommunbidragen utgår efter olika procentsatser. Beräkningssättet har praktisk betydelse enbart för uträkningen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. För den pensionsberättigade själv är det utan direkt intresse, om minskningen av pensionsförmånerna sker proportionellt å de olika förmånerna eller om den sker successivt, så att den ena förmånen avräknas först och därefter den andra. Det sammanlagda pensionsbelopp som utgår blir i båda fallen lika stort.

Enligt kommitténs mening har den ursprungliga anledningen till den nu gällande avdragsmetoden, dvs. syftet att erhålla en exakt avvägning mellan stat och kommun av kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen, numera förlorat större delen av sin praktiska betydelse genom att ett allt större antal kommuner har att betala maximal andel eller 60 procent av kostnaderna för såväl de kommunala bostadstilläggen som övriga inkomstprövade pensionsförmåner, varvid kostnadsfördelningen blir densamma för båda grupperna av pensionsförmåner.

Socialförsäkringskommittén anför, att det hittillsvarande beräknings-sättet skulle bli relativt komplicerat i de fall, då garantiregeln blir till-lämplig för övergångsfallens änkor. Ett system, där avdrag för inkomst i första hand sker å bostadstillägget och i andra hand å annan pensions-förmån, medför en icke oväsentlig förenkling vid utformningen och till-lämpningen av reglerna om garantibelopp för vissa änkor. På grund härav och då en övergång till det angivna beräkningssättet även i övrigt torde medföra en förenkling, förordar kommittén liksom tidigare allmänna pen-sionsberedningen att en sådan ändring vidtages av avdragsreglerna i 8 § andra stycket. En övergång från den nu tillämpade metoden med parallella och proportionella inkomstavdrag till ett system, där avdrag för inkomst först sker å kommunalt bostadstillägg, därefter å tilläggs pension, änke-pension (i övergångsfallen) eller hustrutillägg och i sista hand på index-tillägg och standardtillägg, innebär en viss överflyttning av kostnader från kommunerna till staten. Denna kostnadsförskjutning blir dock enligt kom-mitténs uppfattning numera, på grund av vad som nyss anförts om storle-ken av kommunernas bidrag, mycket obetydlig.

Enligt gällande lagstiftning kan förutsättningar samtidigt föreligga för rätt till folkpensionsförmån och för rätt till yrkesskadelivränta. Kommittén framhåller, att det därvid kan vara så, att samma händelse i princip ger upphov till rätt till förmån från båda hållen. Exempel härpå är att en olycksfallsskada föranleder rätt såväl till invalidlivränta från yrkesskade-försäkringen som till invalidpension från folkpensioneringen eller att ett döds-fall medför rätt både till änkelivränta och till änkepension. Men det kan också vara fråga om sammanträffande av annan art, exempelvis så att rätt till invalidlivränta eller änkelivränta föreligger för en person, som uppbär ålderspension från folkpensioneringen.

Socialförsäkringskommittén yttrar, att den beslutade genomgripande pen-sionsreformen med väsentlig förbättring av folkpensioneringen och på-byggnad av denna med en obligatorisk tilläggs pensionering nödvändiggör en omprövning av förmånerna vid yrkesskada. Eljest skulle nämligen bl. a. kunna uppkomma en omotiverat hög sammanlagd ersättningsnivå. Med hänsyn till att reformeringen av invalidpensioneringen ännu återstår har det inte varit möjligt för kommittén att ta ställning till samordningsproble-men i samtliga fall av sammanträffande mellan folkpension och yrkesskade-livränta. Kommittén har därför begränsat sig till att i första hand behandla sammanträffande mellan änke- eller barnförmån från folkpensioneringen och änke- eller barnlivränta från yrkesskade-försäkringen ävensom mellan folkpension i form av allmän ålderspension och änkelivränta.

För ifrågakvarande situationer gäller för närvarande sammanfattningsvis följande regler. Änkeförmånen från folkpensioneringen — änkepension eller änkebidrag — är inkomstprövad. Änkelivräntan från yrkesskade-försäk-

ringen utgår utan hänsyn till folkpensionsförmånen men reducerar denna enligt samma regler som inkomst i allmänhet. För en änka som fyllt 67 år utgöres pensionsförmånen av den icke inkomstprövade ålderspensionen. Änkelivräntan från yrkesskadeförsäkringen utgår även sedan änkan blivit 67 år men i fall som omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen, dvs. då yrkesskadan inträffat efter ingången av år 1955, är änkelivräntan 25 procent lägre. För äldre fall finnes dock inte sistnämnda regel. En motsvarande effekt erhålles emellertid genom att förhöjning genom omregleringslagstiftningen endast i vissa fall och därvid i liten grad avser efterlevandelivräntor för tid efter 67 år. Änkepension, änkebidrag och ålderspension kan förhöjas genom inkomstprövat kommunalt bostadstillägg. Änkelivräntan reducerar detta bidrag efter samma grunder som inkomst i allmänhet. Folkpensioneringens nuvarande barnpensionsförmån, nämligen vissa av de särskilda barnbidragen, är inkomstprövad. Barnlivräntan från yrkesskadeförsäkringen utgår oberoende av det särskilda barnbidraget men reducerar detta genom inkomstprövningen.

Socialförsäkringskommittén framhåller, att reglerna om livräntorna från yrkesskadeförsäkringen till efterlevande under 67 år fastställts med utgångspunkt från att något sammanträffande med icke inkomstprövade folkpensionsförmåner inte varit aktuellt, och påpekar vidare, att pensionsförmånerna hittills varit låga. Den avsedda höjningen av folkpensionsbeloppen och framför allt borttagandet av inkomstprövningen inom barnpensioneringen och för nya fall inom änkepensioneringen liksom den väsentliga uppmjukningen av åldersvillkoren för änkepensionsrätt skapar emellertid enligt kommitténs mening ett nytt läge. Kommittén har därvid funnit det motiverat att skilja mellan tre huvudgrupper av fall, nämligen 1) där dödsfallet på grund av yrkesskada inträffat före ikraftträdandet av de nya folkpensioneringsreglerna den 1 juli 1960, 2) där yrkesskadan inträffat före nämnda tidpunkt men dödsfallet efter den 30 juni 1960 samt 3) där såväl yrkesskadan som dödsfallet inträffat efter den 30 juni 1960.

I fall då dödsfallet på grund av yrkesskada inträffat före den 1 juli 1960 finner kommittén, att sammanträffandet av änkepension eller, om änkan är över 67 år, ålderspension samt barnpension från folkpensioneringen enligt de föreslagna nya reglerna, å ena sidan, och yrkesskadelivräntor till änka och barn, å andra sidan, vare sig livräntorna utgår enligt yrkesskadeförsäkringslagen eller äldre lagstiftning, skulle leda till sammanlagda ersättningsbelopp, som i vissa fall är omotiverat höga i förhållande till såväl den avlidnes arbetsförtjänst som till de förmåner, som skulle ha utgått om skadan i stället medfört 100 procent invaliditet. Kommittén anser dock inte att tillräckliga skäl föreligger för någon reduktion av de folkpensionsförmåner, som tillkommer änka. Bl. a. hänvisas till att änkepensionerna i dessa fall även i fortsättningen kommer att vara inkomstprövade, vilket dels minskar behovet av reduktionsåtgärder och dels

skulle medföra stora komplikationer vid tillämpningen av ev. reduktionsregler. Då det främst är de icke inkomstprövade barnpensionerna, som skulle medföra överpensioneringen, förordar kommittén en reduktion på barnpensionssidan. Kommittén erinrar om att det såväl i yrkesskadeförsäkringslagen som i de nya statliga tjänstepensionsbestämmelserna för vissa sammanträffandefall finns regler om att 25 procent av den ena förmånen alltid skall läggas utanför samordningen. På grund härav föreslår kommittén, att i här aktuella fall barnlivräntan skall avdragas från barnpensionen, dock att alltid minst en fjärdedel av barnpensionen skall utgå.

Då yrkesskadan inträffat före den 1 juli 1960 men dödsfallet efter den 30 juni nämnda år kommer änkepension att utgå utan inkomstprövning. På grund härav blir, anför kommittén, överpensioneringen i allmänhet större än i föregående grupp av fall och åtgärder i reduktionssyfte än mer påkallade. Kommittén anser, att de i det föregående anförda synpunkterna angående reduktion av barnpensionen är tillämpliga även här, men finner att en ytterligare reduktion är erforderlig. Eftersom änkepensionen här är icke inkomstprövad, gäller inte skälet om komplikationer vid avdrag å änkepensionen för änkelivränta. Med tillämpning av samma avdragsregler som i fråga om barnpensionerna skulle emellertid totalersättningen bli väl låg jämfört med vad som förutsatts för motsvarande yrkesskadefall i den förut behandlade gruppen. Om man stadgar att minst hälften av änkepensionen skall utgå, anser kommittén emellertid att resultatet blir skäligt. Kommittén förordar alltså, att för här avsedda fall änke- och barnpensionerna minskas med motsvarande livränta, dock att alltid minst hälften av änkepensionen och minst en fjärdedel av barnpensionen skall utgå. Däremot föreslår kommittén ingen reduktion av ålderspensionen för det fall att änkan är berättigad till sådan.

Även i fall då såväl yrkesskadan som dödsfallet inträffat efter den 30 juni 1960 finner socialförsäkringskommittén reduktionsregler erforderliga för att uppnå en skälig total ersättningsnivå. I de båda tidigare behandlade huvudgrupperna av sammanträffandefall har kommittén endast ifrågasatt reduktion på folkpensionssidan, eftersom någon retroaktiv ändring i de lagstadganden, efter vilka yrkesskadelivräntorna bestämts, inte är möjlig. När det gäller yrkesskadefall som inträffar efter den 30 juni 1960 kan däremot, framhåller kommittén, regler om reduktion på livräntesidan genomföras.

Den praktiska samordningsregeln, när två skilda icke inkomstprövade socialförsäkringsförmåner — varav en allmän och en speciell — sammanträffar, är enligt kommitténs mening att den allmänna förmånen d.v.s. folkpensionen utgår fullt ut, medan den speciella förmånen d.v.s. livräntan försvinner eller efter erforderlig reduktion utgår som ett tillägg till den allmänna förmånen. Kommittén erinrar om att allmänna pensionsbered-

ningen i sitt betänkande (SOU 1957: 7) gav uttryck åt samma uppfattning men förordade att en viss del av livräntan, exempelvis en fjärdedel, alltid skulle utgå. Socialförsäkringskommittén har undersökt vilket resultatet skulle bli vid reduktion av livräntorna med tillämpning av en sådan fjärdedelsregel. De därvid framkomna beloppen anser kommittén visserligen i och för sig godtagbara, men de ligger icke oväsentligt under de belopp, som följer av de av kommittén beträffande de båda föregående huvudgrupperna av fall förordade reglerna. Kommittén anser därför, att i nuvarande läge en större del av änke- och barnlivräntorna, lämpligen hälften, bör undantagas från avdrag. En omprövning härav får sedan ske i samband med utformandet av en mera definitiv samordning mellan folkpensionering, tilläggs pensionering, yrkesskadeförsäkring och sjukförsäkring.

Avdragsregeln borde enligt kommitténs mening utformas så att vid dödsfallet gällande pensionsbelopp bleve avgörande och att alltså omräkning och eventuell sänkning av livräntan inte skulle ske vid kommande index- eller standardhöjningar av folkpensionen. Kommittén anser det emellertid mera ändamålsenligt att regeln utformas efter en ren nettoprincip, d. v. s. att i yrkesskadeförsäkringslagen direkt anges det belopp (hälften av det nuvarande) som skall utgå vid sidan av och utan inverkan på storleken av icke inkomstprövad folkpension. Änke- och barnlivräntorna i nya yrkesskadefall skulle då utgå med en sjättedel resp. en tolfedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst i stället för som nu med en tredjedel (en fjärdedel efter 67-årsgränsen) resp. en sjättedel.

En sådan regel kan med hänsyn till pensionens väntade storlek för alla nya änkor med full änkepension förutsättas ge samma resultat som avdragsregeln. För de ytterligt få nya änkor under 67 år, som inte blir berättigade till änkepension, och i vissa fall då änkan får en på grund av sin ålder vid änkeblivandet reducerad änkepension medför den efter nettoprincip utformade regeln en lägre ersättning. Kommittén anser detta resultat fullt rimligt. Eftersom i nya änkefall änkepension och ålderspension skall utgå med samma belopp, finner kommittén det naturligt att änkelivräntan utgår med samma belopp före och efter 67-årsgränsen. I fråga om livräntebeloppen bör bibehållas samma motsvarighet som nu mellan å ena sidan legal änka och å andra sidan vissa samboende eller trolovade kvinnor, änkring och fränskild make. Livräntorna till flera sådana efterlevande är nu maximerade till en tredjedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Denna gräns bör nu ändras till en sjättedel. Vidare bör regeln om maximering av flera efterlevandelivräntor (t. ex. till änka och flera barn) till fem sjättedelar av det för den avlidne gällande ersättningsunderlaget ändras till fem tolftedelar. Enligt kommittén kan ändringen av livräntebestämmelserna antagas medföra att yrkesskadeförsäkringens utgifter för nya skadefall minskas med mellan 10 och 15 procent.

Remissyttranden

Förslaget om ändrade regler för inkomstavdrag å samtidigt utgående inkomstprövade förmåner har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i remissyttrandena.

Mot de av kommittén förordade reglerna för olika fall av sammanträffande mellan folkpension och yrkeskadellivränta har TCO inte någon erinran. *Socialförsäkringsbolagens förening*, som avstyrkt änkepension utan inkomstprövning och därför finner en ändring av nuvarande regler om änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen obehövlig, tillstyrker för barnlivräsentornas del kommittéförslaget.

Landsorganisationen kan ansluta sig till vad kommittén anfört om den nivå förmånerna sammantagna bör uppgå till. Däremot vill organisationen förorda, att utformningen av reduktionsreglerna ändras så, att livräsentorna utgår med fullt belopp enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och att förmånerna från folkpensioneringen reduceras, varigenom man bl. a. vinner likformighet i reglerna för alla yrkesskadefall, oberoende av vid vilken tidpunkt de inträffat. Enligt *statskontorets* mening kan verkningarna av de föreslagna reduktionsreglerna knappast anses tillfredsställande från det allmännas synpunkt sett. Statskontoret vill för sin del föreslå att, i avvaktan på resultatet av de fortsatta undersökningarna beträffande förevarande spörsmål, yrkesskadellivräsentorna i förekommande samordningsfall alltid får helt utgå enligt för dem gällande regler, medan däremot folkpensionsförmåner endast bör få åtnjutas i enlighet med de under tiden närmast före den 1 juli 1960 tillämpade grunderna, varvid liksom för närvarande en naturlig begränsning av förmånerna ernås över inkomstprövningen.

Riksförsäkringsanstalten vitsordar, att det med utgångspunkt från en änke- och barnpensionering av i betänkandet förutsatt konstruktion måste vara svårt att finna reduktionsregler, vilka tillfredsställer såväl behovet av administrativ enkelhet som kravet på en rimlig avvägning mellan olika sammanträffandetyper. Enligt anstaltens mening har kommittén i betydande mån eftersatt det senare kravet till förmån för det förre, varför effekten av de föreslagna samordningsreglerna i vissa sammanhang blir otillfredsställande. Bl. a. pekar riksförsäkringsanstalten på att sänkningen av änkelivräsentan från $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst skulle komma att drabba även änkor, som endast erhåller reducerad pension, och änkor, vilka aldrig kommer i åtnjutande av änkepension. Kommitténs uppfattning, att endast ett ytterligt fåtal änkor genom de föreslagna ändringarna i yrkesskadeförsäkringslagen skulle erhålla lägre ersättning än hittills, är enligt anstaltens mening icke riktig. Riksförsäkringsanstalten kan för sin del icke tillstyrka en ordning, enligt vilken änkelivräsentor minskas till hälften av vad nu gäller oavsett om vederbörande äger uppbära änkepension eller icke. Samma synpunkter måste anläggas på reduktionen av änklings-

livräntorna, då ju enligt kommitténs förslag änklingspensionering icke skall införas. Eftersom de föreslagna samordningsreglerna endast syftar till en provisorisk lösning på kort sikt, borde den rimligaste utgångspunkten enligt riksförsäkringsanstaltens mening vara, att man i avvaktan på de närmare överväganden, som avses skola ske i samband med utformningen av invalidpensioneringen, tills vidare inte ger pensionsförmånerna ifråga åt dem, som redan har lika stora eller bättre förmåner från yrkesskadeförsäkringen. Detta är liktydigt med en samordning på pensionssidan genom avdrag för livräntornas hela belopp.

Departementschefen

Enligt socialförsäkringskommitténs förslag skall reglerna för inkomstavgifter på återstående inkomstprövade folkpensionsförmåner, dvs. invalidpensionernas och sjukbidragens tilläggspensioner, hustrutilläggen och de kommunala bostadstilläggen, ändras. Då bostadstilläggen utgår samtidigt med någon av de andra förmånerna skall enligt förslaget avgifter i första hand göras på bostadstillägget och därefter på tilläggspensionen eller hustrutillägget. Detta innebär en förenkling mot nu gällande regel, enligt vilken avgiften sker proportionellt å bostadstillägg och annan samtidigt utgående förmån som nu sagts. Förslaget, vilket inte påverkar storleken av det belopp som pensionstagaren får i handen, bör genomföras. Andra stycket i 8 § har ändrats i överensstämmelse härmed. Som framgår av övergångsbestämmelserna föreslås, att motsvarande förfarande skall tillämpas i fråga om de inkomstprövade änkepensionerna i övergångsfallen. Förslagets genomförande medför en viss kostnadsöverflyttning från kommunerna till staten, men med hänsyn till att ett stort antal kommuner och därtill de folkräkaste redan uppnått maximigränsen för bidrag till folkpensioneringen blir kostnadsförskjutningen ringa. Den torde inte påverka beräkningen av statens anslag till folkpensionerna.

Socialförsäkringskommittén har relativt utförligt behandlat frågan om samordning mellan folkpension och yrkesskadelivränta. Vad särskilt angår familjeförmånerna på ömse sidor gäller för närvarande, att yrkesskadelivräntorna, som för änka utgör en tredjedel och för barn en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, maximerad till 15 000 kr., bestämmas utan hänsyn till samtidigt utgående änkepension eller änkebidrag eller särskilt barnbidrag. De tre sistnämnda förmånerna är emellertid inkomstprövade och livräntan reducerar därigenom pension, änkebidrag och barnbidrag, så att någon sammanlagd ersättning, som kan anses för hög, inte uppkommer. När änkan fyller 67 år erhåller hon den icke inkomstprövade ålderspensionen, varvid eventuellt utgående änkepension eller änkebidrag upphör. Från och med nämnda ålder göres en viss reduktion på ankans yrkesskadelivränta, så att den utgör en fjärdedel i stället för en tredjedel av den avlidnes

årliga arbetsförtjänst. Vad nu sagts om yrkesskadelivräntor avser livräntor, som utgår enligt den nu gällande yrkesskadeförsäkringslagen av år 1954. Äldre livräntor regleras av de vid tidpunkten för yrkesskadan gällande bestämmelserna, varvid dock är att märka att livräntorna förhöjes enligt en särskild lagstiftning av år 1955 angående omreglering av äldre yrkesskadersättningar. De äldre livräntorna kan emellertid inte beräknas på högre årlig arbetsförtjänst för den avlidne än 7 200 kr. Någon nedsättning av änkelivränta vid 67 år göres inte i de äldre fallen, men omregleringsförhöjningen avser endast i ringa omfattning efterlevandelivräntor för tid efter nämnda ålder.

Den höjning av efterlevandeförmånerna från folkpensioneringen, som föreslagits i det föregående, och framför allt den omständigheten att förmånerna kommer att utgå utan inkomstprövning skulle, om inga särskilda regler meddelades för fall av sammanträffande mellan dylik förmån och efterlevandelivränta från yrkesskadeförsäkringen, i vissa fall leda till en betydande överpensionering. Vad angår efterlevandeförmånerna då dödsfallet inträffat före den 1 juli 1960, dvs. före den dag då familjepensionsreformen träder i kraft, märkes att änkepensionen även i fortsättningen är underkastad inkomstprövning. Till följd härav och med hänsyn till att änkelivräntorna i många av de fall, som regleras av äldre lagstiftning, är låga erhåller överpensioneringsproblemet här inte den storleksordningen, att några åtgärder beträffande änkepensionerna framstår som befogade. Den överkompensation, som kan uppkomma i fall då försörjaren avlidit före de nya reglernas ikraftträdande, beror i första hand på tillkomsten av de icke inkomstprövade barnpensionerna. Dessa bör därför såsom socialförsäkringskommittén förordar i nu avsedda fall minskas med utgående barnlivränta från yrkesskadeförsäkringen, dock så att alltid minst en fjärdedel av barnpensionen utgår jämsides med livräntan.

I en del fall kommer det att hända, att yrkesskadan inträffat före den 1 juli 1960 men dödsfallet efter den 30 juni nämnda år. Änkepensionen utgår då utan inkomstprövning, vilket gör överpensioneringen så betydande, att man inte kan nöja sig med den nyssnämnda reduktionen på barnpensionerna. Lämpligen bör därför i enlighet med kommitténs förslag i dessa fall även änkepension minskas med änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen, varvid emellertid minst hälften av pensionen lämnas fri från avdrag.

Behov av särskilda regler för sammanträffande av här ifrågavarande efterlevandeförmåner föreligger givetvis även där såväl yrkesskadan som dödsfallet inträffat efter den 30 juni 1960. I de i det föregående omnämnda fallen, då yrkesskadan inträffat före den 1 juli 1960, saknas möjlighet att ingripa med reduktion av yrkesskadelivräntorna, eftersom dessa regleras av de vid tiden för skadan gällande bestämmelserna i yrkesskadeförsäkringslagstiftningen. När yrkesskadan inträffar efter fa-

miljepensionsreformens ikraftträdande står emellertid möjligheten öppen att från samma tidpunkt ändra yrkesskadeförsäkringslagen så att livräntorna utgår efter mindre förmånliga grunder än för närvarande. Denna väg förordas av socialförsäkringskommittén, som bl. a. hänvisar till att allmänna pensionsberedningen uttalade sig för en reduktion av yrkesskadelivräntorna vid sammanträffande med folkpension. Socialförsäkringskommitténs förslag innebär att yrkesskadeförsäkringslagen fr. o. m. den 1 juli 1960 ändras så att efterlevandelivräntorna kommer att utgöra för änka en sjattedel och för barn en tolftedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Kommittéförslaget har rönt kritik av vissa remissorgan, vilka närmast förordar avdrag på pensionerna i stället för på yrkesskadelivräntorna. I remisskritiken framhålles bl. a., att enligt kommitténs förslag livräntorna nedsättes även i fall då rätt till pension inte föreligger.

För min del tvekar jag inte om det riktiga i den av allmänna pensionsberedningen och socialförsäkringskommittén omfattade åsikten att den generella förmånen, pensionen, alltid bör utgivas fullt ut och att den särskilda förmån, som må föranledas av att dödsfallet inträffat till följd av yrkesskada, bör anpassas efter pensionen så att en lämpligt avvägd sammanlagd ersättningsnivå uppnås. Kommitténs förslag synes i och för sig leda till godtagbara resultat vid sammanträffande mellan folkpension och efterlevandelivränta från yrkesskadeförsäkringen. Emellertid kommer med detta förslag nedsättningen av livräntebeloppen att bli tillämplig även i fall då rätt till pension inte föreligger eller då änkepensionen är nedsatt på grund av ankans ålder vid änkeblivandet eller den tidpunkt när förekomsten av barn upphör att inverka på pensionens storlek. Sedan allmänna tilläggspensioner börjat utgivas kan det antagas, att tilläggspensioner i regel utgår till änkor, som äger rätt till änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen, detta även i fall då rätt till folkpension inte föreligger. Storleken av tilläggspensioneringens änkepensioner påverkas inte av ankans ålder eller förekomsten av barn. Visserligen innehåller lagen om försäkring för allmän tilläggspension i sin nuvarande lydelse en bestämmelse om att yrkesskadelivränta i sin helhet avdrages på tilläggspensionen. Det har dock vid lagens tillkomst uttryckligen förutsatts att denna regel skall mildras vid folkpensioneringens och tilläggspensioneringens sammanförande till ett enhetligt pensionssystem, så att merförmånerna skall kunna utgå vid yrkesskada. I detta sammanhang synes den av kommittén föreslagna metoden för samordning med yrkesskadeförsäkringen lämpligen kunna genomföras. Vid ett uppskov till nämnda tidpunkt undviker man att yrkesskadelivräntorna minskas i fall, då den önskvärda kompensationen på pensionssidan ännu inte föreligger. För liden fram till dess den samordnade lagstiftningen kan träda i kraft torde det vara lämpligast att erforderlig reduktion för samtidigt utgående efterlevandeförmån från yrkesskadeförsäkringen göres på änkepensioner och barnpensioner i överensstämmelse med vad som i det föregående förordats

för fall då en yrkesskada, som inträffat före den 1 juli 1960, lett till ett dödsfall efter den 30 juni samma år.

Bestämmelser av det innehåll, som nu förordats beträffande änkepension, har upptagits i första punkten i ett nytt tredje stycke i 8 §. Belopp som avdragits enligt bestämmelserna i det nya stycket bör inte ånyo kunna avdragas vid inkomstprövningen av kommunalt bostadstillägg. En föreskrift härom återfinnes i styckets andra punkt.

I änkepensionsärenden har pensionsnämnd enligt 34 § andra stycket att fastställa pensionens belopp. Oavsett om ansökningshandlingarna kommer att innehålla uppgift om yrkesskadelivränta och dess belopp, är det anledning anta att bestämmelserna i 8 § tredje stycket kan komma att bereda åtskilliga nämnder svårigheter vid uträknandet av det slutliga änkepensionsbeloppet. Det torde därför få anses lämpligt att det beslut, som nämnden har att fatta, och det besked om beslutet, som ordföranden skall tillställa sökanden, endast innehåller uppgift om änkepensionens storlek före reduktionen samt att i beskedet en erinran göres att pensionen skall reduceras enligt bestämmelsen i här ifrågavarande stycke. Det slutliga uträknandet av änkepensionen i sådana fall får därefter ankomma på pensionsstyrelsen.

11 §.

Ur denna paragraf utgår det nuvarande stadgandet att änkepension, som ej uppgår till 60 kr., inte skall utgivas. En sådan regel blir inaktuell för de nya änkefallen, där inkomstavdrag inte skall äga rum. För övergångsfallen föreslås en annan bestämmelse i punkt 4 i övergångsbestämmelserna.

Enligt nuvarande bestämmelser i FPL kan det för samma person bli fråga om rätt till mer än en av de olika formerna av folkpension för en och samma månad. Detta gäller såväl vid övergång till ålderspension från invalidpension (sjukbidrag), hustrutillägg eller änkepension som vid övergång från en förmån till en annan inom sistnämnda grupp. Enligt pensionsstyrelsens praxis sker övergång till ålderspension fr. o. m. den månad, under vilken pensionstagaren fyller 67 år. Vad gäller övergång dessförinnan från en folkpensionsförmån till en annan förfares i praxis så, att den nya förmånen ges retroaktivt fr. o. m. den månad, varunder rätten till densamma inträtt, men att vid utbetalningen av den nya förmånen avdrag göres för den tidigare förmånen i den mån den belöper på den nya förmånens retroaktivtid.

Lagreglerna för ifrågavarande sammanträffandesituationer har emellertid för närvarande en skiftande utformning för olika fall. Det har ansetts lämpligt att i samband med utarbetandet av de nya änkepensionsbestämmelserna söka åstadkomma större enhetlighet på förevarande område. Här för erforderliga regler har införts i 11 §. I det föreslagna första stycket regleras övergång till ålderspension från annan folkpensionsförmån. Enligt detta stycke jämfört med 38 § 1 mom. sker övergången vid ingången av den

månad, under vilken pensionstagaren fyller 67 år. Då den föreslagna bestämmelsen är generell, har stadgandet i förevarande hänseende i 3 § 2 mom. för invalidpension (sjukbidrag) kunnat utgå.

Enligt de föreslagna bestämmelserna i 3 § 4 mom. sista stycket kan återinträde ske i rätten till änkepension, som indragits i anledning av nytt äktenskap eller visst samboende. Rätt till änkepension kan samtidigt föreligga i anledning av två eller flera dödsfall. Därvid bör givetvis endast en pension utgå, nämligen den största. Om änkepensionerna är lika stora är det i allmänhet utan intresse att anknyta änkepensionsrätten till det ena eller det andra dödsfallet. I vissa fall — såsom vid sammanträffande med änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen — är det dock erforderligt att hänföra pensionsrätten till ett visst dödsfall. Det föreslås därför, att vid lika stora änkepensioner, pensionen efter den sist avlidne mannen skall utgivas. Bestämmelser i enlighet med vad nu anförts har intagits i första punkten av andra stycket i förevarande paragraf.

Då rätt samtidigt föreligger till såväl invalidpension eller sjukbidrag som änkepension skall enligt den föreslagna lydelsen av 11 § andra stycket andra punkten endast en av dessa förmåner utgivas. Här har icke föreskrivits att den största förmånen skall utgå. I vissa fall — t. ex. på grund av bestämmelsen i lagen om försäkring för allmän tilläggspension att förtidspension från denna försäkring förutsätter att invalidpension eller sjukbidrag åtnjutes från folkpensioneringen — kan det nämligen vara förmånligare att uppbära invalidförmånen från folkpensioneringen även om den är mindre än änkepensionen. Det är därför icke säkert att den pensionsberättigade alltid önskar komma i åtnjutande av den folkpensionsförmån som till beloppet är störst. Den som icke åtnjuter någon folkpensionsförmån kan på grund av det föreslagna stadgandet i sin ansökan själv välja den förmån som hon föredrager. Skulle den som redan beviljats en folkpensionsförmån senare vilja välja en annan sådan förmån, till vilken hon jämväl äger rätt, kan det önskade resultatet uppnås genom att vederbörande avsäger sig sin rätt till den tidigare förmånen samtidigt som den nya förmånen sökes.

Frågan om övergång från hustrutillägg till änkepension regleras genom ett föreslaget tillägg till 38 § 1 mom.

12 §.

Socialförsäkringskommittén

Kommittén anför, att den pensionsberättigades civilstånd enligt FPL är av betydelse framför allt i två hänseenden. Dels utgår ålderspension och tilläggspensionsdelen av invalidpension och sjukbidrag samt index- och standardtillägg med olika belopp för å ena sidan gift pensionsberättigad, vars make också är berättigad till folkpension, och å andra sidan annan pensionsberättigad. Dels är vissa pensionsförmåner förbehållna personer tillhörande viss civilståndskategori. Så är änkepension förbehållen änka samt hustru-

tillägg förbehållet gift pensionärs hustru. Enligt gällande lagstiftning och praxis är emellertid i nämnda hänseenden det legala civilståndet icke ensamt utslagsgivande. Enligt 12 § må sålunda vid tillämpningen av lagen, där särskilda skäl föreligger, gift pensionsberättigad anses såsom ogift (regeln i fortsättningen benämnd 12 § första punkten) samt ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne (12 § andra punkten). Möjligheten enligt 12 § att behandla ogift pensionsberättigad som gift har i praxis utnyttjats på det sättet att en ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevat med en man under äktenskapsliknande förhållanden, kan bli berättigad till änkepension vid mannens död.

Kommittén har vid utformandet av den nya änkepensionslagstiftningen funnit erforderligt att i lagtexten uttryckligen ange under vilka närmare förutsättningar rätt till änkepension skall föreligga för kvinna, som icke varit gift med den avlidne mannen. Därvid har kommittén ansett, att större återhållsamhet är påkallad i fråga om möjligheten att bevilja änkepension åt kvinna, som icke var gift med mannen, än vad fallet är i nuvarande lagstiftning och rättstillämpning. Kommittén ställer då frågan om det är lämpligt eller ens möjligt att lösa förevarande spörsmål separat för änkepensioneringens del, vilket i så fall skulle innebära att tillämpningen av 12 § lämnas oförändrad för resten av folkpensionsområdet. Eftersom kommittén är böjd för att besvara frågan nekande och då en översyn av bestämmelserna i 12 § synes kommittén sakligt motiverad, tar kommittén upp spörsmålet till behandling.

Regeln i 12 § första punkten om att gift pensionsberättigad i vissa fall kan behandlas som ogift har kommittén inte funnit anledning att föreslå ändrad. Vad beträffar andra punkten, som reglerar när ogift pensionsberättigad skall anses såsom gift, föreligger däremot enligt kommitténs mening starka skäl för en omarbetning så att bestämmelsen bättre motsvarar de krav som kan ställas på en modern sociallagstiftning.

Vid FPL:s tillkomst befanns det, yttrar socialförsäkringskommittén, inte möjligt att låta det faktiska samboendeförhållandet vara avgörande för pensionens storlek, utan det ansågs nödvändigt att i princip grunda pensionsberäkningen på den pensionsberättigades civilstånd, dock med den möjlighet till undantag som följer av 12 §. Skälen för att man inte undantagslöst följde civilståndet var framför allt dels att det ansågs såsom synnerligen stötande för rättsmedvetandet att personer, vilka sedan en följd av år sammanbott som makar utan att vara vigda, skulle få avsevärt högre pension än om de varit gifta, dels att två pensionsberättigade makar skulle kunna genom en arrangerad äktenskapsskillnad bereda sig avsevärt högre pension än tidigare.

Dessa skäl äger enligt kommitténs uppfattning fortfarande giltighet och kommer genom riksdagens principbeslut om förändrade relationer i pensionsbelopp mellan ensamstående pensionärer och pensionsberättigade ma-

kar att få än större betydelse i framtiden. Två makar har nu 3 920 kr. tillsammans i pension, under det att två ogifta samboende har 2 450 kr. var eller tillsammans 4 900 kr. Efter den ändrade makeavvägningen och den avsedda höjningen av pensionerna blir år 1968 beloppen 5 400 kr. för två makar och 7 200 kr. för de båda ogifta. Med folkpensionsförmånernas alltmer växande storlek och med den i princip beslutade ändrade avvägningen av pensionernas storlek mellan ensamstående och makar framstår det emellertid för kommittén såsom betänkligt att låta pensionernas avhängighet av civilstånds- och samlevnadsförhållanden regleras av ett så allmänt hållet stadgande som nuvarande 12 § andra punkten. Lagrummet ger möjlighet till en vidsträckt skälighetsprövning i det enskilda fallet, och även om detta i vissa situationer kan vara fördelaktigt framstår det dock ur likformighetens och rättssäkerhetens intresse som önskvärt att få en lydelse, som mera exakt fastslår under vilka objektiva förutsättningar lagrummet skall tillämpas.

Kommittén har av de avgöranden i folkpensionsärenden varav kommittén tagit del ej kunnat undgå att få det intrycket att 12 §, då det gäller att anse ogifta samboende som makar, kommit till tillämpning i en utsträckning, som går längre än vad lagstiftaren torde ha avsett vid bestämmelsens tillkomst. Tillämpningen synes dessutom utmärkas av en viss ojämnhet. Härtill kommer att det administrativa förfarandet i här avsedda slag av ärenden, främst undersökningen och prövningen av samboendeförhållandenas natur, vållar en betydande belastning, framför allt hos de lokala pensionsmyndigheterna. Vidare uppstår en stundom mycket stark irritation och olust hos pensionsberättigade, som blir utfrågade om sina mest intima förhållanden, samt hos de tjänstemän och kommunala förtroendemän, som har att syssla med handläggningen av pensionsärendena och som har att i tjänsten verkställa utredningar om angivna förhållanden. Över huvud taget anser kommittén, att den nuvarande lagtextens uttryck »sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden» samt »anses såsom gift» lätt kan ge intrycket av ett moraliskt ställningstagande från det allmännas sida, något som bör undvikas i en lagstiftning av förevarande art.

Kommittén har i anslutning till vad sålunda anförts funnit det önskvärt att utmönstra de angivna uttrycken ur den kommande lagstiftningen. I stället anser kommittén, att det i lagtexten bör anges vissa objektivt lätt konstaterbara omständigheter, vilkas förhandenvaro medför att pensionen skall utgå med det för gift pensionsberättigad gällande beloppet och i övrigt enligt motsvarande regler som för gift pensionsberättigad. Det är i huvudsak två omständigheter, som därvid enligt kommitténs mening bör medföra sådan verkan, nämligen *dels* att man och kvinna stadigvarande sammanbor och har eller har haft barn tillsammans, *dels* att man och kvinna, som tidigare varit gifta med varandra men vilkas äktenskap upplösts genom äktenskapskillnad, återupptagit samlevnaden.

Även med en begränsning av lagrummets tillämpning till ifrågavarande

båda kategorier anser kommittén, att de flesta av de fall kommer att inrymmas under stadgandet, som ursprungligen torde ha avsetts med 12 § andra punkten.

Remissyttrande

Vad kommittén föreslagit i detta hänseende har närmare uppmärksamats endast av *pensionsstyrelsen*, som anser det obestriddigt att den föreslagna ändringen skulle göra lagtillämpningen enklare men finner det lika klart att denna synpunkt inte kan vara avgörande för bestämmelsernas avfattning. Styrelsen påpekar, att de föreslagna bestämmelserna inte skulle undanröja vad som vid tillkomsten av den nuvarande 12 § ansågs verka synnerligen stötande för rättsmedvetandet nämligen att personer, vilka sedan en följd av år sammanbott som makar utan att vara vigda, på grund härav skulle få avsevärt högre pension än om de varit gifta. Kritiken mot 12 § från pensionsnämnder och styrelsens ombud m. fl. har, framhåller styrelsen, varit stark men den har inte gått i riktning mot en inskränkning av bestämmelsernas tillämpningsområde utan tvärtom i riktning mot en utvidgning av detsamma. Pensionsstyrelsen har klart för sig att det ingalunda är en enkel sak att komma till en rättvis avvägning av de spörsmål, som den nuvarande 12 § avser att lösa. Styrelsen finner i varje fall att man inte utan ytterligare utredning kan träffa ett avgörande i frågan.

Departementschefen

Den enligt nuvarande lydelse av 12 § föreliggande möjligheten att betrakta två gifta pensionärer såsom ogifta, så att de var för sig erhåller det för en ensam pensionär gällande pensionsbeloppet, utnyttjas i fall då en av makarna för avsevärd tid är intagen på anstalt, då makarna på grund av söndring lever skilda från varandra och över huvud taget där något samboende mellan makarna inte existerar. Såsom socialförsäkringskommittén anser bör nuvarande praxis i detta avseende gälla även i fortsättningen.

Det fall då en gift pensionsberättigad skall likställas med ogift bör regleras för sig i ett första stycke i paragrafen. Enligt den föreslagna lydelsen av detta stycke skall gift pensionsberättigad, vilken stadigvarande lever åtskild från sin make, vid tillämpningen av denna lag likställas med ogift pensionsberättigad, såvida ej särskilda skäl föranleder till annat. Nu gäller att gift pensionsberättigad må anses såsom ogift, där särskilda skäl föreligger. Den nya lydelsen torde stå i nära överensstämmelse med nuvarande praxis. Såsom exempel på särskilda skäl, som må föranleda till avvikelser från huvudregeln, må erinras om att hustrutillägg inte kan utgå om en gift man likställes med ogift, något som ofta skulle framstå såsom oskäligt då mannen intagits på anstalt.

De nu gällande reglerna om att ogifta pensionstagare i vissa fall kan an-

ses såsom gifta har bl. a. tolkats så att en kvinna, som utan vigsel under avsevärd tid sammanlevt med en man under äktenskapsliknande förhållanden, kunnat erhålla änkepension. Rätten till änkepension föreslås emellertid nu bli uttömmande reglerad i 3 § 4 mom. Enligt fjärde stycket i sagda lagrum kan änkepension tillerkännas en kvinna som inte var gift med den avlidne vid dödsfallet, därest mannen och kvinnan stadigvarande sammanbodde samt tidigare varit gifta eller har eller har haft barn tillsammans. Socialförsäkringskommittén anser, att samma förutsättningar bör gälla för att personer som inte är vigda skall kunna anses såsom gifta vid FPL:s tillämpning i övrigt. Pensionsstyrelsen har ställt sig kritisk till detta förslag och invänt, att det inte hindrar att personer, vilka under en följd av år sammanbott som makar utan att vara vigda, erhåller avsevärt högre pension än om de varit gifta. Styrelsen torde härvid avse sådana fall då några barn inte fötts i förbindelsen.

Syftet med den förevarande bestämmelsen är att förhindra att det ställer sig ofördelaktigare i pensionshänseende att sammanleva i äktenskap än i en fri förbindelse. Däremot skulle det uppenbarligen föra för långt att låta den omständigheten att pensionärer har gemensam bostad leda till en minskning av deras pensioner. Gränsen mellan de fall som bör likställas med äktenskap i pensionsavseende och övriga fall av samboende drages nu med hjälp av begreppet »sammanlevnad under äktenskapsliknande förhållanden». Det ligger i öppen dag att man vid prövningen av om detta villkor är uppfyllt står inför mycket vanskliga avgöranden och att utrymmet för rent skönsmässiga överväganden blir stort. Regler, som anknyter till objektivt lättare konstaterbara fakta, torde vara ett önskemål, som i inte ringa utsträckning vinner förståelse hos pensionsnämnderna. Socialförsäkringskommitténs förslag bygger likaledes på uppfattningen att en gränsdragning, som anknyter till oomtvistliga faktiska omständigheter, är att föredraga framför den nuvarande mera allmänt hållna regeln. Jag delar denna uppfattning och anser den av kommittén föreslagna bestämmelsen lämplig.

Några allmängiltiga regler av det slag som nyss framhållits såsom önskvärda torde inte kunna uppställas om man vill utsträcka möjligheten att betrakta icke gifta pensionärer som gifta utöver vad kommittén föreslagit. Jag förordar alltså, att nämnda möjlighet begränsas till de fall då man och kvinna stadigvarande sammanbor samt antingen tidigare varit gifta med varandra eller också har eller har haft barn tillsammans. Om både mannen och kvinnan är pensionärer utgår alltså i dessa fall pensionen till vardera med det för en gift pensionstagare bestämda beloppet. Endast i dessa fall kan hustrutillägg beviljas, oaktat lagligt äktenskap inte föreligger. De nya bestämmelserna har upptagits i ett andra stycke i 12 §.

14 §.

Denna paragrafs 2 m o m. har undergått en formell ändring med hänsyn till att änkepension inte längre skall vara inkomstprövad.

15 §.

Ändring i de ekonomiska förhållandena påverkar icke rätten till änkepension i de nya änkefallen. Anmälningssplikt härom bör alltså icke föreligga, vilket föranleder att ordet änkepension utgår i 15 § första stycket första punkten. I 15 § första stycket sista punkten har införts stadgande att anmälan skall göras av den som åtnjuter änkepension, om förhållandena så ändrats att rätten till änkeförmånen därav påverkas. Anmälningssplikt föreligger sålunda om ett barn under 16 år, som tidigare stadigvarande sammanbott med änkan och som är av betydelse för rätten till eller storleken av änkepension, flyttar hemifrån eller avlider, om vårdnaden om sådant barn upphör och om änka ingår nytt äktenskap eller stadigvarande sammanbor med en man med vilken hon har varit gift eller har eller har haft barn. För änka, som uppbär kommunalt bostadstillägg, föreligger redan enligt första punkten anmälningsskyldighet beträffande förbättrade ekonomiska förhållanden.

16 §.

Paragrafen har underkastats erforderlig ändring med hänsyn till att änkepension utgår utan inkomstprövning.

19 §.

Enligt 1 m o m. i denna paragraf skall folkpensionsavgift erläggas av personer i åldern 18—66 år, för vilka beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst. Befriad från avgiftsskyldighet är bl. a. den, som för december månad året näst före taxeringsåret ägt uppbära folkpension, liksom den vars taxerade inkomst inte uppgår till 1 200 kr.

Premien för en pensionsförsäkring erlägges inte sedan försäkringsfallet inträffat. Det faller sig naturligt att på samma sätt upphöra att ta ut folkpensionsavgift när 67-årsåldern inträder eller vederbörande blir berättigad till invalidpension eller sjukbidrag. Någon parallell av detta slag kan emellertid inte åberopas för att befria den som uppbär en familjepensionsförmån från folkpensionsavgift. Avgiften måste ju anses avse ålders- eller invalidpension (sjukbidrag) till eller familjepension efter vederbörande själv. Att någon uppbär familjepension bör därför, om jämförelsen med vanlig försäkring upprätthålles, anses innebära att försäkringsfallet inträffat för den person, efter vilken familjepensionen utgår. Den familjepensionsberättigade bör då efter vanliga regler fortsätta att betala för sin egen pensionering. Enligt de nuvarande bestämmelserna blir änkepensionärer men inte personer, som uppbär änke- eller änklingsbidrag eller hustrutillägg, befriade från skyldighet att utge folkpensionsavgift. Socialförsäkringskommittén föreslår, att någon befrielse för kategorin änkepensionärer, till vilken i fortsättningen de nuvarande änkebidragstagarna kommer att höra, inte längre skall förekomma. Detta förslag, som inte mött några invändningar från remissorga-

nens sida, bör genomföras. Bristande betalningsförmåga beaktas för änkorna såväl som för andra avgiftsskyldiga genom den allmänna regeln om avgiftsbefrielse för den vars taxerade inkomst inte uppgår till 1 200 kr.

33 §.

Vid ansökan om folkpension skall enligt denna paragrafs nuvarande lydelse fogas prästbevis. Pensionsstyrelsen upplyser, att styrelsen genom de avtryckskort, som länsbyråerna för folkbokföringen årligen har att tillställa styrelsen över alla som under nästkommande år uppnår 67 års ålder, i regel erhåller de upplysningar som erfordras för att pröva ansökan om ålderspension. Även i fall av jämkning av eller tillägg till utgående folkpension kan prästbevis avvaras. Styrelsen anser därför att det ovillkorliga kravet på att prästbevis skall fogas vid pensionsansökan kan slopas. Med hänsyn härtill föreslås, att tredje stycket i 33 § erhåller den lydelsen att prästbevis skall bifogas i den mån pensionsstyrelsen föreskriver. Det får alltså ankomma på styrelsen att utfärda bestämmelser om i vilka fall pensionsansökan skall vara åtföljd av prästbevis.

36 §.

Genom ett tillägg till femte stycket i denna paragraf stadgas, att pensionsstyrelsen må utan föregående prövning av pensionsnämnd verkställa erforderlig jämkning av änkepension i anledning av förändringar med avseende å barns ålder eller vårdnaden om barn. Ifrågavarande ändringar gäller ostridiga fakta i motsats till ändringar som avser frågan huruvida änka och barn stadigvarande sammanbor eller icke. Frågan om ändring i sistnämnda fall bör underställas pensionsnämnds prövning.

Enligt den nuvarande lydelsen av femte stycket kan pensionsstyrelsen utan att pensionsnämnd prövar frågan indraga kommunalt bostadstillägg, som till följd av att pensionstagaren blivit mantalsskriven i annan kommun inte längre skall utgå. Detsamma bör givetvis även gälla då bostadstillägget skall indragas på grund av att pensionstagaren inte längre är mantalsskriven i riket. Ett förtydligande av ordalagen i stadgandet har därför ansetts vara på sin plats.

38 §.

Det föreslagna tillägget till 1 m o m. första stycket reglerar pensionsförhållandena under den månad, då en pensionsberättigad man avlider. Mannens ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag jämte eventuellt hustrutillägg utgår till och med dödsfalls månaden. Enligt förslaget skall änkepensionen efter honom utgå tidigast från och med månaden näst efter den, varunder dödsfallet inträffade.

I det följande kommer att föreslås viss ändring av bestämmelserna om samordning mellan folkpension och sjukhjälp från den allmänna sjukför-

säkringen. Detta förslag, som föranleder ändring av 29 § sjukförsäkringslagen, påkallar sådan ändring av 2 m o m. i förevarande paragraf att utgiven sjukhjälp inte längre skall vid retroaktiv pensionsutbetalning medföra avdrag å änkepension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till sådan förmån. Rörande motiven för lagändringen hänvisas till kommentaren till lagen angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen om allmän sjukförsäkring.

Övergångsbestämmelser

I första stycket föreskrives, att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 1960. Stycket innehåller emellertid vissa modifikationer av huvudregeln. Folkpensionsavgiften debiteras för kalenderår och grundas därvid på föregående års inkomster. Det är i och för sig möjligt att låta den föreslagna lydelsen av 19 § 1 mom. träda i kraft den 1 juli 1960 och därvid bli tillämplig vid debitering av avgifterna för år 1960, d. v. s. på grundval av 1959 års inkomster. Emellertid föreslås i det följande att 33 § lagen om allmän sjukförsäkring i förevarande hänseende skall erhålla samma innehåll som 19 § 1 mom. FPL. Det skulle stöta på mycket stora praktiska svårigheter att inom sjukförsäkringen låta ändringen avse avgift, som grundas på tidigare års inkomster än 1960 års. Enhetlighet på detta område bör av praktiska skäl eftersträvas. Det föreslås därför, att den nuvarande lydelsen av 19 § 1 mom. alltså skall gälla i fråga om avgifter, som påföres för år 1960 eller tidigare år. Vidare bör de äldre avdragsreglerna i 38 § 2 mom. avse pension för tid före ikraftträdandet, vilken utbetalas därefter. Föreskrift i detta hänseende har även intagits i första stycket.

Enligt bestämmelsen i andra stycket upphör lagen om bidrag till änkor och änklingsbidrag att gälla då ändringarna i FPL träder i kraft. De änklingsbidrag, som utgick för juni 1960, skall som framgått av den allmänna motiveringen även i fortsättningen kunna utgå enligt de vid utgången av sagda månad gällande grunderna. Dock skall någon ytterligare indexförhöjning av dessa bidrag inte äga rum. Hänvisningen till äldre bestämmelser för änklingsbidragens del medför jämväl att nuvarande regler om kommunernas bidrag till finansieringen gäller även i fortsättningen.

Tredje stycket anger, att vissa i det följande, under 6 punkter upptagna övergångsregler skall iakttas vid tillämpningen av de nya bestämmelserna.

Punkterna 1 och 2 innehåller vissa stadganden för fall då man och kvinna ansetts som gifta enligt 12 § äldre lydelsen på grund av att de sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden men 12 § andra stycket nya lydelsen inte är tillämplig på förbindelsen, t. ex. på grund av att de ej varit gifta med varandra eller att de inte har barn tillsammans. I regel torde, om båda är pensionärer, de nya bestämmelserna vara fördelaktigare för dem med hänsyn till att var och en får pension efter det för en ensam pensionstagare bestämda beloppet. De nya bestämmelserna bör då tillämpas. Emellertid

skulle det inte bli möjligt för kvinnan att med stöd av de nya bestämmelserna uppbära hustrutillägg, som hon åtnjutit enligt den äldre lydelsen. Med hänsyn härtill innehåller punkt 1 en bestämmelse, som gör det möjligt att även i fortsättningen med gift pensionsberättigad likställa den som vid de nya reglernas ikraftträdande med tillämpning av 12 § äldre lydelsen åtnjuter folkpensionsförmån såsom gift.

Har kvinna i fall som nu sagts ansetts som gift med mannen oavbrutet fram till dennes död, äger hon enligt punkt 1 samma rätt till änkepension efter honom som en änka efter sin make. Om däremot mannen och kvinnan efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna haft pension såsom ogifta, föreligger ingen rätt till änkepension vid mannens död. Även då dödsfallet inträffat före de nya bestämmelsernas ikraftträdande äger en kvinna, som sammanlevt med en man och jämlikt 12 § äldre lydelsen ansetts såsom gift med honom vid hans död, enligt punkt 2 rätt till änkepension enligt de nya reglerna, fastän de nya villkoren för icke gifta kvinnors änkepensionsrätt inte är uppfyllda. Vid avgörande av om kravet på 5 års äktenskap skall anses uppfyllt då änkepension sökes enligt punkterna 1 och 2 i övergångsbestämmelserna skall den tid, under vilken kvinnan oavbrutet sammanbott med mannen fram till tidpunkten för dennes död, anses som tid varunder äktenskapet ägt bestånd.

I fall då en kvinna erhåller änkepension med tillämpning av punkt 1 eller 2 i övergångsbestämmelserna kan det förekomma att hon tillika är berättigad till änkepension efter sin make, om hon vid dennes död alltså är gift med honom. Enligt 11 § andra stycket nya lydelsen skall då endast en änkepension utgivas.

Punkt 3 innehåller den i den allmänna motiveringen behandlade regeln, enligt vilken den särskilda pensionsrätt som grundas på förekomsten av barn icke gäller för övergångsfallens änkor, såvida icke samtliga barnrekvisit förelegat vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande. Har barnet fyllt 16 år före den 1 juli 1960, skall ankans rätt till pension bedömas efter hennes ålder vid mannens död. Detsamma skall gälla om änkan i juli 1960 inte har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet.

I motsats till nuvarande stadganden om änkepension innehåller de föreslagna nya bestämmelserna inte någon dispensregel från kravet på fem års äktenskap för rätt till änkepension. Om änkepension vid ikraftträdandet av de nya bestämmelserna utgår med tillämpning av dispensregeln, skall vid tillämpning av 3 § 4 mom. första stycket b) anses som om äktenskapet bestått minst fem år. Punkt 3 upptager en bestämmelse härom.

Av stadgandena i *punkt 4* framgår att änkepension efter en man, som avlidit före den 1 juli 1960, skall minskas enligt nu gällande regler. Dock skall avdrag på grund av inkomst först ske å kommunalt bostadstillägg. Denna regel är i överensstämmelse med vad som i 8 § andra stycket föreslagits i de fall då det samtidigt utgår två inkomstprövade pensionsför-

måner. Bestämmelsen i denna punkt innebär, att det nya tredje stycket i 8 § inte tillämpas beträffande pension efter en man, som avlidit före den 1 juli 1960. Änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen anses i dessa fall som inkomst vid tillämpning av 8 § äldre lydelsen. Punkten innehåller vidare bestämmelser om s. k. garantibelopp ävensom en regel om att änkepension, som understiger en femtondel av full pension, inte skall utgå. I dessa hänseenden hänvisas till den allmänna motiveringen. Beträffande änkepensionerna i övergångsfallen bör med hänsyn till att förmånerna är inkomstprövade 14 § 2 mom. och 16 § i dessa lagrumms äldre lydelse alltså gälla. Punkt 4 innehåller även föreskrift härom.

I *punkt 5* har intagits föreskrift om att en kvinna, som för juni månad 1960 åtnjuter änkepension eller änkebidrag och som är berättigad till änkepension enligt de nya bestämmelserna, skall erhålla sådan pension utan särskild ansökan. Pensionsstyrelsen har därvid att verkställa den erforderliga omräkningen av pensionerna och bidragen.

Punkt 6 innehåller ett undantag från stadgandet i 38 § 1 mom. Enligt detta lagrum utgår folkpension från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas ha varit för handen tidigare, anses ha skett då pensionen söktes; pensionen utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes. Enligt de nu föreslagna reglerna blir betydande nya grupper berättigade till änkepension från och med juli 1960. Därest ansökningarna om änkepension ingives i tid, går pensionärerna inte miste om något pensionsbelopp även om utbetalningen kan bli fördröjd. Emellertid dröjer det ofta innan nyheter av här ifrågavarande slag blir kända på sådant sätt att ansökan om den nya förmånen göres. Både av detta skäl och med hänsyn till att pensionsmyndigheterna under hela andra halvåret 1960 kommer att få en kraftig arbetsanhopning, föreslås en bestämmelse om att de nya förmånerna kan beviljas med verkan från och med den 1 juli 1960 eller den senare månad varunder pensionsrätten inträtt, under förutsättning att ansökan inkommit senast den 31 december 1960.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om höjning av folkpensioner m. m.

1 §.

I första stycket har införts de av den föreslagna standardhöjningen föranledda ändringarna. Beloppen har alltså höjts med 175 kr. för gift pensionär, d. v. s. 350 kr. för två pensionsberättigade makar, samt 250 kr. för en ensam pensionär. Vidare har den ändringen vidtagits, att änkepensionsberättigad kvinna erhåller tillägg i enlighet med vad som gäller för en ensam pensionär. Av stadgandet i 2 § att vad i FPL stadgas rörande indextillägg i tillämpliga delar skall gälla med avseende å höjning enligt föresvarande lag framgår att, om indextillägg minskas i fall som anges i det

nya andra stycket av 6 § 3 mom. FPL, också standardtillägget skall minskas i samma mån som indextillägget.

På grund av att lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn upphäves har vad i denna paragraf stadgas rörande bidrag till änkor och änklingar med barn fått utgå. I övergångsbestämmelserna har intagits föreskrifter om att lagen i dess nuvarande lydelse alltjämt skall äga tillämpning i fall, då änklingsbidrag utgår efter den 30 juni 1960. Dessa bidrag skall alltså inte förhöjas med de nya standardtilläggen.

2 §.

Även i denna paragraf har hänvisningen till lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn uteslutits. I fråga om höjning av tilläggspension hänvisas nu till vad som stadgas rörande indextillägg till änkepension. Denna hänvisning kan icke längre gälla, då änkepensionen i nya änkefall icke är inkomstprövad. Hänvisningen föreslås i fortsättningen i stället skola gälla indextillägg till hustrutillägg.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen

Ändringarna föranledes av att kommunerna icke skall bidraga till kostnaderna för änkepension i nya änkefall. I övergångsbestämmelserna stadgas att lagen i den nuvarande lydelsen alltjämt skall äga tillämpning i fråga om änkepension i anledning av dödsfall före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om barnpensioner

1—3 §§.

Beträffande dessa paragrafer hänvisas till den allmänna motiveringen. De i 1 § första stycket för rätt till barnpension uppställda fordringarna på svenskt medborgarskap och stadigvarande vistelse i Sverige överensstämmer med vad som stadgas i 3 § lagen om särskilda barnbidrag såsom villkor för rätt till sådant bidrag.

4 §.

Denna paragraf, som handlar om avdrag å barnpension för barnlivränta från yrkesskadeförsäkringen, har kommenterats vid 8 § FPL.

5 §.

Enligt första stycket skall ansökan om barnpension göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där barnets förmyndare senast blivit mantalsskriven. Med den föreslagna regeln torde samma pensionsnämndsordförande i allmänhet vara behörig att emottaga såväl ansökning om barnpension för barn, vars fader avlidit, som ansökning om änkepension för barnets moder.

I andra stycket har i enlighet med vad som nu gäller enligt särskilda

barnbidragslagen intagit en kompletterande föreskrift för det fall att ansökningsort som nyss sagts inte finns. Ansökning om barnpension skall då göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där barnet stadigvarande vistas.

Enligt tredje stycket skall ansökan om barnpension göras av barnets förmyndare. I likhet med vad som nu är fallet enligt särskilda barnbidragslagen föreslås att, om barnavårdsman förordnats för barnet, denne skall vara behörig att göra ansökan om barnpension.

6 §.

I denna paragraf föreskrivs, att beträffande barnpension i tillämpliga delar skall gälla vad som stadgas om särskilda barnbidrag i 11 § andra stycket, 14 §, 15 § fjärde och femte styckena samt 16—18 §§ lagen om särskilda barnbidrag. Rörande innehållet i nämnda lagrum må följande redogörelse lämnas.

Enligt 11 § andra stycket skall, om barn för vilket särskilt barnbidrag utgår icke längre är svensk medborgare eller stadigvarande vistas här i riket, barnbidraget indragas, såvida icke detta med hänsyn till omständigheterna befinnes oskäligt. Enligt 14 § utgår icke särskilt barnbidrag för tid, under vilken kostnaderna för barnets vård å anstalt eller för kost och bostad helt bestrides av statsmedel. Sådant bidrag utbetalas dock för tid, då barnet är inackorderat vid nomadskola.

I 15 § fjärde stycket stadgas, att ansökning om särskilt barnbidrag skall avfattas enligt fastställt formulär och innehålla nödiga upplysningar för utredande av rätten till barnbidrag ävensom en av sökanden på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna är med sanningen överensstämmande. Enligt 15 § femte stycket skall vid ansökningen fogas prästbevis enligt fastställt formulär eller, där hinder därför möter, annat bevis, som pensionsstyrelsen må finna skäl godtaga.

Enligt 16 § 1 mom. första stycket skall för handläggningen av ärenden rörande barnbidrag i tillämpliga delar gälla vad i 34—37 §§ FPL stadgas beträffande annan folkpension än allmän ålderspension. Därvid skall ärenden om bidrag för barn till någon, som uppbär invalidpension eller sjukbidrag, handläggas i den ordning som gäller beträffande sådan pensionsförmån och övriga ärenden handläggas i den ordning som gäller beträffande änkepension. I andra stycket sådant det i det följande föreslås ändrat föreskrives att bestämmelserna i 38 § 1 mom., 3 mom. första, andra och fjärde styckena samt 4 mom. ävensom 39 och 41 §§ FPL skall äga motsvarande tillämpning beträffande barnbidrag. I 16 § 2 mom. stadgas, att barnavårdsnämndens ordförande har rätt att närvara vid pensionsnämndens sammanträde och delta i överläggningen rörande barnbidrag.

Enligt 17 § första stycket skall särskilt barnbidrag i regel utbetalas till barnets förmyndare. Om särskilda skäl därtill föreligger, äger pensionsstyrelsen föreskriva att utbetalning skall ske till barnavårdsman eller annan

med skyldighet för mottagaren att utlämna erhållna belopp i den ordning som är för barnet mest gagnelig. Under de förutsättningar som anges i 18 § 1 mom. folkpensioneringslagen må barnbidragsbelopp motsvarande kostnad som myndighet utgivit för barnets försörjning uppbäras av myndigheten (17 § andra stycket). Särskilt barnbidrag som utgår under tid, då barnet är omhändertaget för skyddsuppfostran eller samhällsvård eller på allmän bekostnad vårdas på anstalt i annat fall än då anstaltsvården bestrides av statsmedel, skall utbetalas till det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden. Av vad sålunda utbetalas får det kommunala organet tillgodogöra sig viss vårdkostnad. Skulle överskott uppkomma, skall det redovisas till den som enligt bestämmelserna i 17 § första stycket har att uppbära barnbidraget (17 § tredje stycket). I fråga om vård på anstalt för epileptiker skall vad i tredje stycket sagts om kommunalt organ äga motsvarande tillämpning på landstingskommun eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, på annan som driver sådan anstalt.

Enligt 18 § kan rätten till särskilt barnbidrag icke överlätas. Bidraget kan icke heller utmätas.

Beträffande barnpensioner skall alltså i tillämpliga delar gälla vad i nu nämnda paragrafer finns stadgat. Det har emellertid icke ansetts erforderligt att ansökning om barnpension prövas av pensionsnämnd. Sådan ansökning jämte tillhörande handlingar skall i stället av pensionsnämndens ordförande ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen. Härutinnan kommer handläggningen av barnpensionsärenden att överensstämma med vad som gäller beträffande ansökan om enbart allmän ålderspension.

Mot förevarande paragraf kan göras den invändningen, att hänvisning förekommer till lagrum, som i sin tur hänvisar till andra lagbestämmelser. Förfarandet har dock ansetts lämpligast i nuvarande läge med hänsyn till att det inom en nära framtid kan väntas att lagen om särskilda barnbidrag blir upphävd och att bestämmelserna i FPL och barnpensionslagen kommer att uppgå i ett större lagverk.

7 §.

Denna paragraf, som har en motsvarighet i 3 § lagen om särskilda barnbidrag, har avfattats efter huvudsakligt mönster av 54 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Enligt konventioner med vissa främmande stater har Sverige förbundit sig att utge folkpensioner och särskilda barnbidrag till personer, som inte är svenska medborgare. Konventionerna är så avfattade, att de torde bli tillämpliga även på de nya barnpensionerna. Den möjlighet, som enligt några av konventionerna föreligger att göra reservation beträffande deras tillämplighet på ny lagstiftning, vilken utvidgar personkretsen för rätten till förmåner, synes inte böra utnyttjas av Sverige i detta fall.

8 §.

Stadgandet torde inte kräva någon kommentar.

Övergångsbestämmelser

Andra och tredje styckena motsvarar punkterna 5 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen angående ändring i FPL.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn**1 §.**

Med hänsyn till att bidragen till änkors barn ersättes av barnpensioner föreslås lagens rubrik ändrad till Lag om särskilda barnbidrag.

I andra stycket av 1 § har beloppet höjts från 600 kr. till 996 kr.

5 §.

De särskilda barnbidrag, varom stadgas i nuvarande lydelse av denna paragraf, ersättes av barnpensioner. I stället har såsom 5 § upptagits ett stadgande om att särskilt barnbidrag inte utgår till barn, som är berättigat till barnpension. Eftersom mer än en barnpension inte utgår till samma barn, bör inte heller barnpension och särskilt barnbidrag kunna utgå jämsides.

6 §.

Ur 1 m o m. har gjorts vissa uteslutningar med hänsyn till tillkomsten av barnpensioner och till att bidrag till utomäktenskapliga barn över tre år, beträffande vilka faderskapet ej fastställts, i fortsättningen lämnas enligt bidragsförskottslagen.

I 3 m o m. har gjorts en redaktionell jämkning i anledning av ändringarna i 1 mom., varjämte en hänvisning till lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn utgått.

7 §.

Uteslutningen föranleds av upphävandet av den äldre lydelsen av 5 §.

8 §.

Hänvisningen till lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn har utgått.

12 och 15 §§.

Ändringarna sammanhänger med ändringarna i 5 och 6 §§.

16 §.

Enligt 1 m o m. andra stycket i denna paragraf skall bl. a. 38 § 1 mom. första och andra styckena FPL äga motsvarande tillämpning beträffande barnbidrag. Däremot hänvisas inte till tredje stycket i 38 § 1 mom., som

stadgar att folkpension utbetalas månadsvis och tillika medger att pensionerna utbetalas med högre belopp i december än under årets övriga månader. En motsvarande bestämmelse för de särskilda barnbidragens del återfinns i 2 § kungörelsen den 26 september 1947 (nr 769) angående sättet och tiden för utbetalning av särskilda barnbidrag samt bidrag till änkor och änklingar med barn. Det föreslås nu, att hänvisningen i förevarande paragraf får avse jämväl tredje stycket i 38 § 1 mom. FPL. På grund av stadgandet i 6 § lagen om barnpensioner kommer bestämmelserna i nämnda lagrum i FPL att få tillämplighet även beträffande barnpensioner. Någon särskild utbetalningskungörelse behövs då inte för barnpensioner och särskilda barnbidrag utan kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 469) angående sättet och tiden för utbetalning av folkpensionerna kan, efter en viss jämkning, avse även nyssnämnda barnförmåner.

Övergångsbestämmelser

Stadgandet i andra stycket motsvarar punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen angående ändring i FPL och andra stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om barnpensioner.

Med hänsyn till att vissa av de nuvarande särskilda barnbidragen ersättes av barnpensioner eller bidragsförskott har i tredje stycket föreskrivits, att hänvisning i lagar eller författningar till bestämmelser om de sålunda ersatta bidragen i stället skall avse de nya bestämmelserna i barnpensionslagen eller bidragsförskottslagen.

Förslaget till lag angående ändring i bidragsförskottslagen

1 §.

Enligt första stycket i denna paragraf kan underhållsbidrag utgå till barn vars fader eller moder är i viss ordning förpliktad att utge underhållsbidrag till barnet. I 8 § stadgas, att bidragsförskott utgår med det belopp som den underhållsskyldige är pliktig att utgiva, dock högst med 720 kr. om året. Om både fadern och modern är bidragsskyldiga har dessa bestämmelser i praxis tillämpats så att förskott kan utgå på bådas bidrag men att sammanlagda beloppet maximeras vid 720 kr. om året.

Vid 1959 års riksdag väcktes motioner om sådana författningsändringar, att bidragsförskott, för det fall att såväl barnets fader som dess moder är skyldig att utgiva underhållsbidrag, kan utgå med högst 720 kr. om året för var och en av föräldrarna. I sitt utlåtande nr 33 över motionerna hemställde andra lagutskottet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om undersökning av möjligheterna att vidtaga lagändringar i de avseenden utskottet berört i sitt yttrande. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan och anhöll i skrivelse den 25 maj 1959, nr 280, om den föreslagna undersökningen.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att utföra den av riksdagen begärda undersökningen, har styrelsen den 23 december 1959 inkommit med utredning och förslag, som remissbehandlats i vanlig ordning.

Socialstyrelsen har vid sin undersökning kommit fram till att 50 barn skulle kunna få högre sammanlagt bidragsförskott, om reglerna ändrades så att 720 kr. kunde utgå i förskott på såväl faderns som moderns underhållsbidrag. Gjordes motsvarande ändring beträffande utfyllnadsbidrag skulle enligt undersökningen ett tjugutal av de nyssnämnda barnen och dessutom ytterligare omkring 130 barn erhålla högre utfyllnadsbidrag. Kostnaderna för stat och kommun beräknas under de första åren till omkring 14 500 kr. för bidragsförskotten och 80 000 kr. för utfyllnadsbidragen, allt för år räknat. Av kostnaderna för bidragsförskotten kan viss del väntas bli återbetald av de bidragsskyldiga.

En i andra lagutskottets utlåtande uttalad förmodan att många av de här ifrågavarande barnen skulle vara omhändertagna för samhällsvård bekräftas av socialstyrelsens undersökning. Genomsnittskostnaden för samhällsvården anges till 108 kr. per månad.

Den nuvarande lagtillämpningen har enligt socialstyrelsen visat sig administrativt svårhanterlig för barnavårdsnämnderna. Den felaktiga tillämpning som förekommit har i regel lett till att för höga bidrag utgått.

Under återopande bl. a. av rättvis- och rimlighetsskäl föreslår socialstyrelsen, att bidragsförskott får utgå med högst 720 kr. om året för varje underhållsbidrag räknat samt att utfyllnadsbidrag skall kunna utgivas på såväl faderns som moderns underhållsbidrag.

Socialstyrelsens förslag till styrkes, i allmänhet utan närmare motivering, av riksräkenskapsverket, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Västmanlands och Västerbottens län, Svenska stadsförbundet, Svenska socialvårdsförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund och Yrkeskvinnors samarbetsförbund.

Förslaget av styrkes av statskontoret och Svenska landskommunernas förbund. Sistnämnda sammanslutning anser det tveksamt om det är förenligt med rimlighet och rättvisa att bidragsförskott skall kunna utgå med ända till dubbelt så stort belopp till barn, vars båda föräldrar är skyldiga utgiva underhållsbidrag, som till barn, för vilket endast en av föräldrarna är bidragsskyldig. Förbundet påpekar att, om bidragsförskottens maximum höjes till 1 000 kr., skulle med den av socialstyrelsen föreslagna lagändringen ett barn, vars båda föräldrar är bidragsskyldiga, kunna få 2 000 kr. i bidragsförskott. Avlider en av föräldrarna kan 1 000 kr. utgå i bidragsförskott och 1 000 kr. i barnpension enligt den föreslagna lagstiftningen härom. Om däremot även den andre av föräldrarna dör, utgår enligt nämnda lagstiftning endast 1 000 kr. i barnpension. Exemplet visar enligt stadsförbundets mening att samordningen mellan de nämnda hjälpformerna vid ett genomförande av socialstyrelsens förslag inte blir tillfredsställande.

Departementschefen

I det föregående har jag intagit den ståndpunkten att barnpension utgår med 1 000 kr. såväl när en av föräldrarna är avliden som när båda är döda. Vidare är att märka, att särskilt barnbidrag enligt 6 § 4 mom. lagen om särskilda barnbidrag alltid minskas med hela beloppet av utgående bidragsförskott. Enligt den föreslagna nya lydelsen av 5 § sistnämnda lag kan särskilt barnbidrag inte utgå till barn, som åtnjuter barnpension. Maximum för bidragsförskott bör i konsekvens med vad som sålunda gäller vara detsamma vare sig förskott utgår på ett eller två bidrag. Socialstyrelsens förslag bör därför inte genomföras. På samma sätt som ett barn, vilket är berättigat till barnpension, inte kan erhålla särskilt barnbidrag, bör det inte heller kunna komma i åtnjutande av bidragsförskott. En bestämmelse av detta innehåll har fogats till tredje stycket i denna paragraf.

8 §.

Maximum för bidragsförskott har höjts till 996 kr. per år.

13 §.

Enligt paragrafens nuvarande lydelse har barnavårdsnämnden att noga vaka över att bidragsförskott kommer barnet till godo. Stadgandet har oförändrat övertagits från den första bidragsförskottslagen av 1937.

I en framställning från år 1950 har Stockholms stads barnavårdsnämnd hemställt om upphävande av 13 § och åberopat bl. a. att en övervakning från barnavårdsnämndens sida dels synes obefogad och dels inte kan upprätthållas på det sätt som motsvarar stadgandets innehåll.

I remissyttranden över framställningen har denna tillstyrkts av socialvårdskommittén, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska socialvårdsförbundet, medan socialstyrelsen avstyrkt ett upphävande av stadgandet. Styrelsen har anfört, att den befogenhet, som paragrafen ger barnavårdsnämnderna, möjliggör för dem att vidtaga erforderliga åtgärder till skydd för barnen på ett tidigare stadium än eljest skulle kunna ske.

Departementschefen

Bidragsförskott skall utgivas då de i lagen angivna förutsättningarna är uppfyllda, och någon prövning av huruvida förskottet kan väntas komma att bli använt till barnets nytta kan inte göras vid beviljandet. Läget då rätt till bidragsförskott föreligger skiljer sig i detta avseende inte från situationen då utdömt underhållsbidrag rätteligen betalas av den bidragsskyldige. Om den som uppbär bidraget eller förskottet försummar sina plikter mot barnet, bör ett eventuellt ingripande från det allmännas sida grundas på samma skäl i båda fallen. Föreskriften i denna paragraf om en särskild uppsiktsplikt för barnavårdsnämnden såvitt avser beviljade bidragsför-

9* — Bihang till riksdagens protokoll 1960. 1 saml. Nr 75

skott synes utan olägenhet kunna utgå, helst som en mera effektiv övervakning torde ställa sig svår att utöva.

Enligt 2 § lagen om socialregister skall i registret, som föres kommunvis, antecknas bl. a. inom kommunen boende personer, som uppbär bidragsförskott. I sådana fall då barnet vistas i annan kommun än den vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet har vistelsekommunen genom det samarbete mellan kommunerna, som erfordras för tillämpning av 13 §, kunnat få upplysning om bidragsförskottet. I fortsättningen synes det lämpligt att den barnavårdsnämnd som beviljat bidragsförskott, om barnet vistas i eller flyttar till en annan kommun, lämnar uppgift om förskottet till socialregistret i vistelsekommunen. En rekommendation av denna innebörd synes kunna meddelas barnavårdsnämnderna i socialstyrelsens råd och anvisningar.

I stället för det nuvarande stadgandet i 13 § synes i paragrafen kunna införas bestämmelser om bidrag till barn utom äktenskap, beträffande vilka faderskapet inte är fastställt ännu då barnet fyllt tre år. Såsom föreslagits i den allmänna motiveringen bör de nuvarande särskilda barnbidragen till dessa barn ersättas av bidragsförskott. Sistnämnda beteckning för bidragen synes kunna användas, då ju underhållsskyldighet för den okände fadern i princip föreligger.

17 §.

För lämnat bidragsförskott inträder enligt 15 § den barnavårdsnämnd, som lämnat förskottet, å vederbörande kommuns vägnar i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den underhållsskyldige. Denne har enligt 16 § att, så länge bidragsförskott utgår, till barnavårdsnämnden erlagga å förskottet belöpande andel av bidragen, allt eftersom dessa förfaller till betalning.

I 17 § första stycket föreskrives, att barnavårdsnämnden, om den underhållsskyldige inte efter förmåga fullgör den honom enligt 16 § åvilande betalningsskyldigheten, har att utan dröjsmål vidtaga erforderliga åtgärder för fordringens indrivande. Enligt andra stycket i 17 § äger länsstyrelsen, när synnerliga skäl därtill föranleder, att på framställning av barnavårdsnämnden eller den underhållsskyldige besluta, att återkravsrätten skall eftergivnas.

För att en kommun skall erhålla gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott fordras enligt 21 § att barnavårdsnämnden skäligen kan anses ha fullgjort vad som ålegat nämnden i fråga om åtgärder för förskottens återkrävande.

Under hänvisning till nu anförda bestämmelser och med erinran om att bestämmelsen i 17 § andra stycket angående eftergift av återkravsrätten tillämpas synnerligen restriktivt har *utrikesdepartementet* i en skrivelse till socialdepartementet anfört bl. a. följande.

Indrivning i utlandet av återkrav av lämnade bidragsförskott utgör vid flera av våra såväl diplomatiska som konsulära representationer en betydande arbetsbörda. Bortsett från de nordiska länderna, Schweiz och de till 1956 års internationella konvention om indrivning i utlandet av underhållsbidrag anslutna länderna, saknas möjlighet att påkalla ingripande av vederbörande utländska myndigheter, utan att frågan om bidrag prövats av lokal domstol. Denna utväg är vanligen förenad med kostnader, som kan bli betungande. För våra utlandsmyndigheter återstår därför blott den utvägen att genom skriftliga uppmaningar söka förmå den underhållsskyldige att fullgöra sina skyldigheter. I många fall är ifrågavarande personer mycket svåränträffbara, vilket för vederbörande beskickning eller konsulat medför ett icke obetydligt arbete. Det är i många fall vederbörande bekant, att några tvångsmedel icke kan begagnas gentemot dem och de ser därigenom en möjlighet att utan större risker vägra att fullgöra bidragsförpliktelsen. I andra fall åter kan den bidragspliktige trots ofta omfattande efterforskningar icke återfinnas. I ytterligare andra fall är det beskickningen eller konsulatet bekant, att den underhållsskyldige lever under förhållanden, som ligger långt under den standard som överhuvud förekommer i Sverige. Den bidragsskyldige kan därjämte ha försörjningsplikt gentemot sin i utlandet bosatta familj och hans inkomster förslår vanligen endast att täcka denna familjs nödtröft. I de flesta fall är det jämväl möjligt att förutse att någon mer väsentlig förändring i vederbörandes försörjningsförmåga knappast kan komma att inträda. Det arbete beskickning eller konsulat utför i dessa ärenden är därför i många fall helt fruktlöst.

Utrikesdepartementet anser, att en uppmjukning av möjligheterna till eftergift av utbetalade bidragsförskott synes önskvärd i fråga om bidragsskyldiga, som är bosatta utomlands, i de fall då utlandsmyndigheten finner utsiktslöst att söka förmå den bidragsskyldige att fullgöra sina förpliktelser eller finner att denne med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden saknar möjlighet att fullgöra desamma eller då den bidragspliktige ej kunnat anträffas. Ett genomförande av en sådan utvidgad eftergiftsmöjlighet bör enligt utrikesdepartementets mening lämpligast ske genom en modifikation av 17 § bidragsförskottslagen. Bedömandet huruvida med hänsyn till de lokala förhållandena förutsättningarna för eftergift föreligger i de här avsedda enskilda fallen anses böra överlåtas åt beskickningschef eller lönad konsul, som därom i och för besluts fattande avgiver rapport genom utrikesdepartementets förmedling till vederbörande länsstyrelse.

Vidare föreslår utrikesdepartementet, att anvisningar lämnas om att länsstyrelserna vid den årliga prövningen enligt 21 § om barnavårdsnämnd fullgjort vad på den ankommer för att återkräva bidragsförskott bör godtaga ett förenklat förfarande beträffande utomlands bosatta underhållsskyldiga, då utlandsmyndigheten konstaterat, att det är utsiktslöst att söka förmå den bidragspliktige att fullgöra sina förpliktelser eller att denne sak-

nar möjlighet därtill. Beskickningens eller konsulatets befattning med de årligen återkommande framställningarna bör då enligt utrikesdepartementets mening inskränkas till att fastställa att den bidragspliktige alltså lever.

Över utrikesdepartementets framställning har genom remiss inhämtats yttranden från vissa myndigheter och sammanslutningar. Av dessa tillstyrker statskontoret, länsstyrelserna i Östergötlands och Västerbottens län, Svenska landskommunernas förbund och Svenska socialvårdsförbundet förslagen. I avstyrkande riktning uttalar sig länsstyrelserna i Malmöhus och Västmanlands län samt Svenska stadsförbundet. Sistnämnda remissorgan har dock ingenting att erinra mot det föreslagna förslaget för de årliga återkraven beträffande vissa utomlands boende bidragsskyldiga.

Departementschefen

Såsom riksdagens revisorer vid olika tillfällen framhållit är det av vikt att man så långt det är möjligt och lämpligt söker återfå utgivna bidragsförskott från de underhållsskyldiga. Det kan dock inte anses stå i överensstämmelse med god ekonomi att i sådana av utrikesdepartementet berörda fall, då det visat sig utsiktslöst att vinna framgång med återkraven, ändå lägga ner fortsatt möda och ytterligare kostnader på fåfänga inkasseringsförsök. Även om, såsom de avstyrkande remissorganen framhållit, principiella skäl kan tala mot en uppmjukning av möjligheterna till eftergift av återkravsrätten, synes i dessa fall de praktiska synpunkterna böra tillerkännas företräde.

Länsstyrelserna bör därför äga möjlighet att då den underhållsskyldige är bosatt i ett land, i vilket indrivning med anlitan av landets myndigheter inte kan erhållas, eftergiva återkravsrätten, om det av utredning som verkställts av svensk beskickning eller lönat konsulat kan anses framgå att ett återkrav inte har någon utsikt till framgång. Har det en gång konstaterats, att förhållandena är sådana som nyss sagts, bör barnavårdsnämnd när kommunen årligen ansöker om gottgörelse av statsverket anses ha fullgjort vad på den ankommer för att indriva förskottet, såvida beskickningen eller konsulatet anmält att det inte finnes anledning förmoda att någon ändring i förhållandena inträtt.

I det föregående har föreslagits, att bidragsförskott skall utgå till barn utom äktenskap, beträffande vilka faderskapet inte fastställts och som fyllt tre år. Ehuru underhållsskyldigheten, med den inskränkning som följer av den allmänna tioårspreskriptionen, kan göras gällande mot fadern, om faderskapet sedermera skulle fastställas, torde återkravsrätten böra eftergivas om inte speciella skäl talar däremot. I dessa fall torde det för utfående av gottgörelse från staten enligt 21 § inte fordras någon aktivitet från bar-

navårdsnämndens sida utöver den verksamhet för att barnets börd fastställas, som det åligger barnavårdsmannen att bedriva.

Bortsett från de fall som nu nämnts synes någon utvidgning av tillämpningsområdet för eftergift enligt 17 § andra stycket inte böra äga rum. Den uppmjukning av bestämmelsen om eftergift, som här förordats, torde kunna komma till uttryck i lagtexten genom att orden »synnerliga skäl» utbytes mot »särskilda skäl». Beträffande det förenklade förfarandet vid de årliga återkraven torde bestämmelser kunna utfärdas i administrativ ordning.

Övergångsbestämmelser

Ändringarna i bidragsförskottslagen bör träda i kraft samtidigt med de nya bestämmelserna om folkpensioneringens familjeförmåner. I fall då bidragsförskott skall avlösa utgående särskilt barnbidrag till utomäktenskapligt barn över tre år, beträffande vilket faderskapet inte fastställts, bör förskottet första gången beviljas utan särskild ansökan. Pensionsstyrelsen bör åläggas att underrätta vederbörande barnavårdsnämnd om dessa fall.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om utfyllnad av vissa underhållsbidrag

1 §.

I andra stycket har gjorts motsvarande ändring som i 1 § tredje stycket bidragsförskottslagen.

2 §.

Hänvisningen till 13 § bidragsförskottslagen har uteslutits.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen om allmän sjukförsäkring

Vad gäller förhållandet mellan folkpensioneringen och den allmänna sjukförsäkringen har vissa bestämmelser om samordning av förmånerna upptagits, förutom i FPL och lagen om särskilda barnbidrag, i lagen om allmän sjukförsäkring. Ersättning för läkarvård och resor enligt sjukförsäkringslagen utgår utan tidsbegränsning. Sjukhjälp från allmän sjukkassa i form av sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård utgår däremot enligt 29 § i regel för högst 730 dagar vid samma sjukdom (sjukhjälpstid). För folkpensionärer gäller emellertid särskilda regler, som i allmänhet ytterligare begränsar deras sjukhjälpstid. Den som fyllt 67 år eller åtnjuter annan folkpensionsförmån än ålderspension äger nämligen för tid efter utgången av den månad, då han nått nämnda ålder eller börjat uppbära förmånen, vid varje sjukdom uppbära sjukpenning för högst 90 dagar; ersättning för sjukhusvård kan under sådan tid utgå för högst 180 dagar. Om den, som uppbär annan folkpensionsförmån än ålderspension — d. v. s.

invalidpension, sjukbidrag, hustrutillägg eller änkepension — och som på grund av förvärvsarbete är placerad i sjukpenningklass, insjuknar i en ny sjukdom, gäller emellertid i fråga om den sjukdomen en sjukhjälpstid på 730 dagar, såvida inte folkpensionen höjes till följd av ändrade inkomstförhållanden. Sker sådan höjning, tillämpas den nyss angivna begränsade sjukhjälpstiden efter utgången av den månad, varunder den försäkrade börjat uppbära den högre folkpensionsförmånen.

Om annan folkpensionsförmån än ålderspension beviljas efter den månad från och med vilken rätten uppkommer, utbetalas den retroaktivt från och med ansökningsmånaden eller i vissa fall en tidigare månad. Under denna retroaktivtid, vari regelmässigt inräknas även utbetalningsmånaden, kan sjukpenning eller hempenning ha utgivits. Med hänsyn härtill gäller ett stadgande i 38 § 2 mom. FPL, enligt vilket sjukhjälp i form av sjukpenning eller hempenning jämte barntillägg — i den mån sjukhjälpen överstiger 90 kr. — avdrages från den retroaktiva pensionen för den tid som sjukhjälp avser. När det gäller hempenning skall avdrag ske som om sjukpenning utgått. Är det fråga om ökning av redan utgående pension på grund av att inkomsten sjunkit, får avdraget ske endast på det belopp varmed pensionen ökat. Nu anförda regler om avdrag å retroaktiv folkpension för sjukpenning gäller invalidpension, sjukbidrag, änkepension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till sådan förmån men däremot inte änke- och änklingsbidrag. Enligt 16 § 1 mom. lagen om särskilda barnbidrag skall sjukhjälpbelopp, som skolat avdragas på folkpension, till den del så inte kunnat ske avdragas på särskilt barnbidrag för samma tid. Avdraget belopp utbetalas till sjukkassan.

Även i fråga om skyldigheten att erlägga avgift till sjukförsäkringen föreligger ett visst samband med folkpensioneringen. Enligt sjukförsäkringslagen skall sålunda avgift för *sjukvårdsförsäkringen* erläggas av sjukkassemedlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering året näst efter det år avgiften avser bestämts till minst 1 200 kr. och som vid utgången av sistnämnda år inte fyllt 67 år och inte heller har rätt till annan folkpensionsförmån än ålderspension (33 § 2 st.). Avgift för försäkringen för *grundsjukpenning* skall betalas av medlem, som vid utgången av det år avgiften avser är försäkrad för sådan sjukpenning och vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering nästföljande år bestämts till minst 1 200 kr. (33 § 3 st.). Avgift för försäkringen för *tilläggssjukpenning* slutligen skall erläggas av medlem, som under den månad avgiften avser eller del därav är försäkrad för sådan sjukpenning (33 § 4 st.). Vad nu sagts om medlems taxerade inkomst skall i fråga om medlem, som taxeras enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, avse makarnas sammanlagda taxerade inkomst (33 § 5 st.). Vidare gäller att, om en medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning överstiger 2 procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året efter

det år avgiften avser taxerade inkomst, avgiften nedsättes till 2 procent av nämnda inkomst. Är medlemmen taxerad enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Nedsättning skall i första hand avse avgift för sjukvårdsförsäkring (35 § 1 st.).

För varje sjukkasmedlem, som på grund av stadgandet i 33 § andra stycket sjukförsäkringslagen är befriad från avgift, utgår ett särskilt statsbidrag, benämnt avgiftsersättningsbidrag, med 10 kr. (44 §). Belopp, varmed avgift nedsatts jämlikt 35 § första stycket, ersättes likaledes av staten i form av avgiftslindringsbidrag (43 §).

Socialförsäkringskommittén

Kommittén har övervägt behovet av ändringar i reglerna om samordning mellan folkpension och sjukhjälp. Det är enligt kommitténs mening inte möjligt att i denna etapp av pensionsreformen åstadkomma en mera definitiv lösning av problemen om samordning mellan folkpensionering och sjukförsäkring. För den stora grupp av folkpensionärer som uppbär invalidpension eller sjukbidrag — för närvarande omkring 140 000 personer — bör omprövningen av nuvarande samordningsregler ske i anslutning till utformningen av en ny invalidpensionering. Nuvarande samordningsregler på förmånssidan anser kommittén tills vidare böra lämnas orubbade, såvitt avser ålders- och invalidpensionärer samt sjukbidragstagare.

Vad beträffar änkor anser kommittén, att ingen kvinna bör komma i sämre läge i sjukförsäkringshänseende genom att hon får änkepension. Vidare framhåller kommittén att, därest man såsom kommittén föreslagit slopar nuvarande regel om att den som uppbär änkepension eller hustrutillägg är befriad från skyldighet att erlagga avgift för sjukvårdsförsäkringen, det synes naturligt att samtidigt ta bort begränsningen av sjukhjälpstiden för ersättning för sjukhusvård. Kommittén förordar därför, att änkepension och hustrutillägg inte skall föranleda reducering av sjukhjälpstiden inom sjukförsäkringen och att sjukhjälp inte heller skall avdragas från retroaktivt beviljade folkpensionsförmåner av nämnda slag.

Kommitténs förslag innebär, att sjukförsäkringsförmånerna förbättras för omkring 20 000 änkepensionärer och omkring 30 000 hustrutilläggs-tagare. Sjukförsäkringens utgifter för grundsjukpenning och för sjukhusvårdsersättning åt änkor och hemmafruar med änkepension eller hustrutillägg kommer till följd härav att öka något. Till grundsjukpenningen utgår statsbidrag, varför en viss kostnadsökning för statsverket uppkommer. Denna torde emellertid enligt kommitténs uppfattning ligga inom den osäkerhetsmarginal man måste räkna med vid statsbidragets beräkning.

Vad gäller sjukförsäkringsavgiften finner socialförsäkringskommittén vid en granskning av de motiv, som åberopats för avgiftsbe-

frielsen för folkpensionärer, att grunden i första hand synes ha varit det förhållandet att nämnda personer är befriade från avgift till folkpensioneringen. En ytterligare grund anses ha varit att det gällde personer, vilka antagits som regel ha mycket blygsamma inkomster, varjämte uppbördsekonomiska synpunkter spelat en väsentlig roll.

Kommittén framhåller, att en generell befrielse för änkepensionärer i fråga om avgift för sjukvårdsförsäkringen med den föreslagna utvidgade rätten till änkepension medför en inte obetydlig ökning av den grupp som slipper att betala avgift. Detta leder bl. a. till krav på ökat statligt avgiftsersättningsbidrag till sjukförsäkringen med 10 kr. per befriad person och verkar höjande på avgifterna till sjukvårdsförsäkringen. För de nyblivna änkor del synes det omotiverat att befria dem från avgiftsplikt enbart av den anledningen att de uppbär änkepension, då de ju vid sidan av pensionen kan ha betydande inkomster av förvärvsarbete eller av annat slag. Övervägande skäl talar enligt kommitténs mening för att avgiftsbefrielse inom sjukvårdsförsäkringen för änkepensionärerna inte generellt bör föreligga utan att avgiftsbefrielse eller avgiftslindring får ske enligt de allmänna reglerna om befrielse vid taxerad inkomst under viss gräns och om maximering av avgiften till viss procent av den taxerade inkomsten. Om avgiftsbefrielsen i fråga om sjukvårdsförsäkringen bibehålles för ålders- och invalidpensionärer samt sjukbidragstagare men ej skall gälla övriga grupper med folkpensionsförmån, erhålles överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om folkpensionsavgiften. Detta anser kommittén innebära en fördel bl. a. ur administrativ synpunkt.

Departementschefen

Socialförsäkringskommittén föreslår den ändringen i gällande bestämmelser om samordning mellan folkpension och sjukhjälp, att änkepension och hustrutillägg inte skall föranleda reducering av sjukhjälpstiden och att sjukhjälp inte skall avdragas från retroaktivt beviljade folkpensionsförmåner av dessa slag. Förslaget har tillstyrkts under remissbehandlingen. Jag finner det också riktigt att i dessa fall, då beviljandet av pensionsförmånen i regel inte står i samband med någon förändring i kvinnans egen arbetsförmåga eller i hennes hälsotillstånd, sjukförsäkringsförhållandena inte påverkas av att pension utgår. De föreslagna lagändringarna kommer att medföra förbättrade sjukförsäkringsförmåner för sammanlagt omkring 50 000 änkepensionärer och hustrutilläggs-tagare.

I sjukförsäkringsavgiften ingår avgift till sjukvårdsförsäkringen, till försäkringen för grundsjukpenning och till försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgift skall erläggas av dem som är försäkrade för respektive förmåner. Befrielse från avgiftsskyldighet föreligger dock, såvitt

gäller sjukvårdsförsäkringen, för försäkrad vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst understiger 1 200 kr. ävensom för försäkrad, som vid utgången av det år avgiften avser fyllt 67 år eller har rätt till folkpensionsförmån i annan form än ålderspension. Under begreppet folkpensionsförmån har hänförts hustrutillägg men inte änke- eller änklingsbidrag. Om en folkpensionär är försäkrad för grundsjukpenning eller tilläggssjukpenning, skall han betala avgift till försäkringen i fråga enligt samma regler som andra försäkrade.

Socialförsäkringskommittén föreslår, att befrielsen för folkpensionärer att erlægga avgift till sjukvårdsförsäkringen i fortsättningen inte skall avse kvinnor, som uppbär änkepension eller hustrutillägg. Kommitténs förslag har inte föranlett någon erinran under remissbehandlingen. Eftersom någon inskränkning av sjukhjälpstiden i fortsättningen enligt mitt förslag inte bör gälla för ifrågavarande personkategorier, bör de heller inte intaga någon särställning i fråga om skyldigheten att erlægga avgift. Jag tillstyrker kommittéförslaget. Samma regler om avgiftsskyldighet kommer i fortsättningen att gälla för folkpensionärer i fråga om både folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift.

Den utökade sjukhjälpstiden för änkepensions- och hustrutilläggsstagare medför viss ökning av sjukförsäkringskassornas utgifter för grundsjukpenning och sjukvårdsersättning samt av statens kostnader för statsbidrag till grundsjukpenning. De ändrade reglerna om skyldighet att betala sjukförsäkringsavgift kommer vidare att inverka på de statsbidrag till sjukförsäkringen, som utgår i form av avgiftsersättningsbidrag och avgiftslindringsbidrag. Eftersom antalet från avgift befriade försäkrade nedgår, kommer utgifterna för avgiftsersättningsbidrag — 10 kr. per sjukkasmedlem — att minska. Å andra sidan kan en ökning väntas av antalet fall då avgiften nedsättes på grund av att den sammanlagda avgiften till sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning överstiger 2 procent av den taxerade inkomsten, vilket medför större kostnad för avgiftslindringsbidrag. I samtliga här nämnda avseenden rör det sig dock om relativt sett mycket små belopp och den ökning av statens bidragsskyldighet, som blir följden av omläggningen, kommer inte att påverka anslagsberäkningen för statens bidrag till sjukförsäkringen.

I överensstämmelse med vad förut anförts har föreslagits ändringar i 29 § första stycket och 33 § andra stycket sjukförsäkringslagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1960. Beträffande sjukförsäkringsavgift för 1959 och tidigare år bör äldre bestämmelser tillämpas. I likhet med vad som föreskrevs vid en tidigare utökning av sjukhjälpstiden föreslås, att de nu förordade ändringarna i detta avseende skall äga tillämpning å sjukdom, som inträffat före ikraftträdandet, såvida inte sjukhjälpstiden enligt bestämmelsernas äldre lydelse utlöpt dessförinnan.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna

22 §.

Paragrafen bör kompletteras så att landsting eller annan, som driver sarskola eller vårdanstalt för psykiskt efterblivna, får såsom ersättning för kostnadsfri undervisning och vård uppbära, inte endast folkpension eller barnbidrag, utan även barnpension enligt lagen om barnpensioner.

Av de i enlighet med det anförda inom socialdepartementet upprättade lagförslagen, vilka har den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, är förslagen till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen om allmän sjukförsäkring och till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna av den natur att lagrådets yttrande däröver bör inhämtas.

Departementschefens hemställan

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets yttrande över inom socialdepartementet upprättade förslag till *lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring* och *lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna* måtte för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karin Wickström

¹ Denna bilaga, som är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här utesluts.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 mars 1960.

Närvarande:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 februari 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen Bengt Hamdahl.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Clas Amilon

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars
1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, lagrådets den 1 mars 1960 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 5 februari 1960 remitterade förslagen till *lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.*

Föredragande departementschefen upplyser, att lagrådet lämnat förslagen utan erinran, samt hänvisar i övrigt till de förslag, för vilka han redogjort vid behandlingen i statsrådet den 5 februari 1960 av frågan om förbättrade folkpensionsförmåner. Departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga förenämnda förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och*

2) *lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna,*

dels antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,*

3) *lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen,*

4) *lag om barnpensioner,*

5) *lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn,*

6) *lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) och*

7) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag,
dels ock för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa
till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 2 406 000 000 kronor samt
till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 4 700 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt Lundin

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Propositionen	1
Förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering	4
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.	16
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen	18
Förslag till lag om barnpensioner	20
Förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn	22
Förslag till lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382)	29
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag	31
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring	32
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	34
Utdrag av statsrådsprotokollet den 5 februari 1960	35
Gällande bestämmelser	35
Folkpensioneringen m. m.	35
Tilläggpensioneringen	40
Standardhöjning av folkpensionerna	43
Familjepensioneringen	44
Änkepensioner m. m.	45
Barnpensioner m. m.	59
Kostnadsberäkningar	63
Remissyttranden	66
Standardhöjning av folkpensionerna	66
Änkepensioner m. m.	68
Barnpensioner m. m.	74
Departementschefen	78
Socialförsäkringens samordning och komplettering	78
Standardhöjning av folkpensionerna	84
Änkepensioner m. m.	86
Barnpensioner m. m.	94
Kostnadsberäkningar	98

Specialmotivering	101
Förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering	101
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om höjning av folkpensioner m. m.	124
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen	125
Förslaget till lag om barnpensioner	125
Förslaget till lag angående ändring i lagen om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn	128
Förslaget till lag angående ändring i bidragsförskottslagen	129
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om utfyllnad av vissa underhållsbidrag	135
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen om allmän sjukförsäkring	135
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	140
Departementschefens hemställan	140
Lagrådets yttrande	141
Utdrag av statsrådsprotokollet den 4 mars 1960	142